Uzman Gözüyle "Hz. Muhammed'in Hayatı" Dersi

Şengül Akgül

KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
SAMER

Uzman Gözüyle
"Hz. Muhammed'in Hayatı"
Dersi

Şengül AKGÜL

KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
SAMER

Kitap Adı	:	Uzman Gözüyle "Hz. Muhammed'in Hayatı" Dersi
Yazar	:	Şengül AKGÜL
ISBN	:	978-975-6497-44-9
SAMER Yayınları	:	14
Editör	:	Prof. Dr. Nurullah Altaş
Dizgi	:	SAMER
Kapak	:	SAMER
Genel Yayın Yönetmeni	:	Doç. Dr. Feyza Betül Köse

KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama Ve Araştırma Merkezi

SAMER Yayınları

Adres	:	KSÜ Avşar Kampüsü
		Onikişubat/Kahramanmaraş
İletişim	:	0 344 300 47 59
e-posta	:	samer@ksu.edu.tr
		sameryayinlari@gmail.com

Kahramanmaraş-2019

Bu kitap, "Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının Amaçlarının ve İçeriğinin Alan Uzmanı Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans tezinin gözden geçirilmiş yayım halidir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 6

1. Araştırmanın Konusu ve Problemi 8

2. Araştırma Konusuyla İlgili Kuramsal Çerçeve ve Belli Başlı Araştırmalar 12

3. Araştırmanın Amacı 36

4. Araştırmanın Önemi 36

5. Araştırmanın Sınırlılıkları 36

6. Araştırmanın Varsayımları 37

7. Temel Kavramlar 37

— BİRİNCİ BÖLÜM —

HZ. MUHAMMED’İN HAYATI ÖĞRETİM PROGRAMI

A. Hz. Muhammed’in Hayatı Öğretim Programının Genel Amaçları 44

B. Hz. Muhammed’in Hayatı Öğretim Programının Uygulanmasında Temel Alınan İlkeler 44

C. Hz. Muhammed’in Hayatı Öğretim Programının Özel Amaçları 45

D. Hz. Muhammed’in Hayatı Öğretim Programının İçeriği 56

— İKİNCİ BÖLÜM —

YÖNTEM

A. Araştırmanın Modeli 60

B. Evren ve Örneklem 60

C. Veri Toplama Araçları 61

D. Uygulama 62

E. Verilerin Çözümlenmesi 62

— ÜÇÜNCÜ BÖLÜM —

BULGULAR VE YORUMLAR

A. Katılımcıların Kişisel Özellikleri 65

B. Katılımcıların Akademik Ünvanları....................67

C. Katılımcıların Görev Yaptığı Üniversitelere Göre Dağılımı....................67

D. Alan Uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının Genel Amaçlarına, Kazanımlarına ve İçeriğine Katılım Düzeyleri....................68

E. Alt Problemlere Ait Bulgular ve Yorumlar 85

F. Nitel Verilere Ait Bulgular ve Yorumlar....................97

SONUÇ VE ÖNERİLER....................115

KAYNAKÇA 124

EKLER....................129

ÖNSÖZ

Eğitim sistemleri ve yapıları, sitemin geri bildirimleriyle dinamik biçimde değişim içindedir. Olağan akış içinde gerçekleşen değişimlerden ülkeler bazen eğitim sistemlerinde köklü değişikliklere gidebilirler. Ülkemizde gerçekleşen, ortaöğretimi bir anlamda zorunlu hale getiren "4+4+4" sistemi bu tür keskin değişim dönemlerinden biridir. Bu yeni değişimle eğitim öğretim sistemine ilköğretim ve ortaöğretim müfredatına yeni dersler eklenmiştir. Bu derslerden biri olan "Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi" dinin doğru anlaşılması ve öğrencilere örnek bir yaşam sunması açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu doğrultuda bu araştırmada eğitim öğretim sistemi içerisinde daha yeni olan "Hz. Muhammed'in Hayatı" dersinin öğretim programının amaçlarının ve içeriğinin alan uzmanı görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi ve alan uzmanlarının görüşlerine göre ilgili dersin öğretim programına yönelik eksikliklerinin neler olduğunun ve bu hususlarda neler yapılabileceğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde: Problem ve alt problemler, amaç, önem ve araştırma konusunun merkezi kavramları kısaca tanıtılmıştır.

İkinci bölümde: Hz. Muhammed'in Hayatı öğretim programı, bu programın uygulanmasında temel alınan ilkeler, programın genel ve özel amaçları ve bu dersin içeriği tanıtılmıştır.

Üçüncü bölümde: Araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, uygulama ve verilerin çözümlenmesi ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Dördüncü bölümde: Araştırma verilerinden elde edilen bulgular sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Beşinci bölümde: Araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak önerilere yer verilmiştir.

Şüphesiz çok sayıda kişinin katkılarıyla olgunlaşan bu kitap, kesitsel bir inceleme olarak 2016 yılında gerçekleştirilen yüksek lisans tezimden üretilmiştir. Bu noktada, öncelikle çalışmanın başından sonuna kadar her aşamada benden akademik anlamda her türlü tecrübe ve desteğini esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Nurullah Altaş'a, bölümdeki hocalarıma ve uygulamaya katılan değerli alan uzmanlarına teşekkür ediyorum. Ayrıca bu kitabın yayımını üstlenen SAMER Yayınları'nın tüm çalışanlarına şükranlarımı sunuyorum.

Şengül AKGÜL
Erzurum-2019

– GİRİŞ –

1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Hz. Muhammed'in her beşer gibi belirli bir zamanda ve mekânda (20 Nisan 571, Mekke) doğarak dünyaya geldiği, aynen diğer insanlarda olduğu gibi evlendiği, çocuk sahibi olduğu, yaşamı boyunca çeşitli zorluklara göğüs gerdiği, birçok savaşa katıldığı, zaman zaman ağladığı, üzüldüğü, güldüğü yani her insanın başına gelebilecek durumları bizzat yaşadığı bilinmektedir. Bu doğrultuda, Hz. Muhammed'in de bütün faniler gibi hayatını devam ettirdiği ve beşeri niteliklere sahip olduğu ifade edilmektedir. O'nun da her canlı gibi doğup, büyüyüp, gelişip sonrasında da Allah'ın rahmetine kavuştuğu bilinmektedir.

İslam dininin ana kaynağında, Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Muhammed'in nebîlik konumuna yer veren ayetlerin bir kısmında onun peygamberler silsilesinin son halkasını oluşturduğu (el-Ahzâb 33/34) ifade edilmektedir. Ayrıca peygamberlere gelen ilahi emir ve yasakları tebliğ ederek fert ve toplumları manevi arınmaya tabi tutmanın yanında onlara kitap ve hikmeti öğreterek hak dini yaşayacak bir olgunluğa eriştirme görevinin Hz. Muhammed'e verildiği de ifade edilmektedir (eş-Şûrâ 42/13; el-Cum'a 62/2-3).

Kur'an'da Hz. Muhammed'in nübüvvetle görevlendirilip gönülleri gerçeklere açık olan topluluklara gönderilmesi ilahi bir lütuf diye nitelendirilmekte (Âl-i İmrân 3/164), onun tebligatı ve oluşturduğu inançlı toplum, bunların tarih içinde oynadığı rol bütün insanlık için bir rahmet olarak değerlendirilmektedir (el- Enbiyâ 21/107). Kur'an'ın pek çok ayetinde peygamber efendimize ve O'nun isimlerine yoğun bir şekilde yer verildiği görülmektedir. Ayrıca ezanın içinde Muhammed isminin geçtiği, kelime-i tevhidde ve kelime-i şehâdette, farz namazlarından önceki ikamette, namaz içindeki Tahiyyat, Salli ve Bârik dualarında da nebî ve Muhammed isminin tekrar edildiği de görülmektedir (Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi [DİA], 2005). Ayrıca bütün bu ifadeler, Hz. Peygamber'in dindeki konumuna işaret etmektedir.

İslam inancında Hz. Muhammed'in beşeri yönüne özellikle vurgu yapılmaktadır. Peygamberimizin ahlaklı, çok merhametli, bir o kadar da şefkatli ve ümmetine düşkün bir kul olması O'nun beşeri yönünü öne çıkaran özelliklerinden sadece birkaçı olarak sıralanabilmektedir. Yine islam inancında Peygamberimizin uyarıcı, müjdeleyici, öğüt verici, yol gösterici ve insanlığa gönderilen en güzel örnek şahsiyet olduğuna da yer verilmektedir. Bütün bu özellikler, O'nun hayatının öğrenilmeye ve öğretilmeye değer olduğunun bir kanıtı olarak kabul görmektedir.

Peygamber efendimizin vefatının üzerinden on dört asırlık bir zamanın geçmesine, gelişen ve ilerleyen teknoloji ve ondan sonra gelen sayısız mümtaz kişilere ve kişiliklere rağmen O'nun hayatı hala üzerinde çalışılmaya ihtiyaç duyulan bir alan olarak görülmektedir. Buradan hareketle Hz. Muhammed'in zamanüstü bir kişiliğe sahip olduğu söylenebilmektedir. Bu nedenle onun hayatının öğrenilmesi ve uygulanılmaya çalışılması dün olduğu gibi bugün de hatta yarın da önemini korumaya devam edecektir. Bunda hiç kuşkusuz en önemli etken, Hz. Muhammed'in İslam dininde ve İslam Türk toplumunda çok özel bir konuma sahip olmasıdır. Bu doğrultuda Hz. Muhammed'i doğru şekilde tanıma ve tanıtma adına öncelikle Hz. Muhammed'in hayatının küçükten büyüğe herkese doğru şekilde öğretilmesi gerekli görülmektedir. Ancak dikkat edilmesi gereken en önemli husus, aşırı yüceltmecilik gibi indirgemeciliğin de bir hayattan dışlama manasında olmasıdır (İslamoğlu, 2012).

Hz. Muhammed, Abdullah ve Âmine'nin oğlu olarak dünyaya gelen bir beşer olarak bilinmektedir. O'na İslam dininde önem kazandıran, hayatının ayrıntılarıyla öğrenilmesini gerekli kılan en önemli husus vahiy almasıdır. Bir diğer husus ise Kuran'ın O'na yüklediği en güzel örnek şahsiyet modeli olmasıdır. Bu doğrultuda şöyle bir çıkarımda bulunulabilir ki günümüzde yaşanan, insanlığa yakışmayacak adeta insanlıkla uzaktan yakından alakası bile olamayan olumsuz olayları azaltmak için her yaştaki insanın özellikle çocukların ve gençlerin iyi bir modele, onlara yol gösterecek iyi bir rehbere ihtiyaç duymasıdır. Bu ihtiyacı karşılamak adına, sağlıklı bireyler ve huzurlu bir toplum oluşturmak için İslam inancında en güzel örnek olan Hz. Muhammed'in abartılardan kaçınarak, hurafelerden ve yanlışlardan uzak kalarak tüm dünyada doğru tanınması, tanıtılması, anlaşılması ve anlatılması, yaşanması ve yaşatılması gerekmektedir.

Bu hususta Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Muhammed, Allah'ın elçisidir" (Fetih 48/29), "Ona uyun ki doğru yolu bulasınız" (Arâf 7/158), " Deki: Ey insanlar! Gerçekten ben sizin hepinize, göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın elçisiyim" (Arâf 7/158), "And olsun ki sizin için, Allah'ı ve ahiret gününü arzu eden ve Allah'ı çok zikreden kimseler için, Allah'ın elçisi en güzel örnektir" (Âhzab 33/21). Allah'ın kullarından istediği Hz. Muhammed'i taklit etmek veya şeklen O'na benzemek değildir. Asıl istenen O'nu rehber edinmek, O'nu örnek almak ve en önemlisi O'na tabi olmaktır. Kuru kuruya bir taklidin ya da şeklen O'na benzemenin insanlara hiçbir şey kazandırmayacağı gibi onlardan çok şeyi alıp götüreceği de muhtemeldir (Bağcı, 2007).

Pek çok ayet ve hadiste, Allah'ın elçisinin bildirdiği ve hayatında uyguladığı hükümlere uyulmasının sonrasında da onun izinden gidilmesinin emredildiği açıkça görülmektedir.

İslam dininde emredildiği üzere Hz. Muhammed'in izinden gidilmesi için peygamberimizin yaşamının ayrıntılarıyla öğrenilmesi gerekmektedir. Bu hususta da öncelikle onun hayatında neleri önemsediğine ve nelere değer verdiğine bakmak bir zorunluluk gibi algılanmalıdır. Peygamberimizin hayatını incelediğimizde, hayatının büyük bir kısmını eğitim ve öğretimle geçirdiği anlaşılmaktadır. O'nun bütün insanlığa gönderilen, bugün çağdaş eğitimcilerde aranan ve bir öğretmende bulunması gereken niteliklere sahip olduğu hususunda çok sayıda insanın hemfikir olduğu kanaatine varmak güç değildir. O'nun eğitim ve öğretimde örnek alınabilecek davranışlarının en önemlileri kolaylığı esas alması, hoşgörülü, anlayışlı ve bağışlayıcı olması şeklinde sıralanabilmektedir (Çetin, 2007:439).

Peygamberimizin yer ve zaman farkı gözetmeden fırsat bulduğu her ortamda (evde, yolda, sokakta vb.) öğretmenlik yaptığı bilinmektedir. O'nun öncelikle aile fertlerini ve yakın çevresini en iyi şekilde eğittiği ve eşlerinin de kadınlara rehberlik ettiği anlaşılmaktadır. Hicretten sonra, peygamberimizin mescidinin özellikle Suffe denilen bölümünün İslamiyet'in en önemli eğitim öğretim merkezi olduğu ve Hz. Muhammed'in sadece dini ilimlerin değil her türlü ilmin destekleyicisi olduğu ifade edilmektedir (Çetin, 2007). Bu hususta Peygamberimizin, eğitim ve öğretimde ilerlemek adına, dini ilimlerin yanında bütün insanlığın gelişimine katkı sağlayacak olan pozitif ilimlerin de destekleyicisi olduğu ifade edilmektedir. Hz. Muhammed'in, sağlıklı ve huzurlu bir toplum oluşturmak gayesiyle ilmi kendine rehber edindiği belirtilmektedir. Ayrıca eğitimin ve ilmin öneminin ayet ve hadislerde vurgulandığı da görülmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de bilenlerle bilmeyenlerin kesinlikle bir olmayacağı (ez- Zümmer 39/ 9) hatta "Rabbim ilmimizi artır!" diye Allah'a yakarmamız öğütlenmektedir (el- Kehf 20/ 114). Ayrıca ilmin öneminin hadislerde de vurgulandığı görülmektedir. Örneğin Hz. Peygamber'in ilmi yüceltmek ve ilme teşvik etmek için ilmin nafile ibadetten üstün olduğunu söylediği ifade edilmektedir (Tirmizî, "İlim" 19; İbn Mâce, "Mukaddime", 19).

İlimde ilerlemenin yolunun eğitimden geçtiğini yukarıdaki ayet ve hadisler vermektedir ki bu da bize Hz. Peygamber'in de bu minvalde olduğunu göstermektedir. O'nun eğitimsel ahlakı, Kur'an ile insanları eğitmek ve aynı zamanda da karanlıktan aydınlığa çıkarmak yani Allah'ın yoluna götürmektir. Bu yol din eğitiminin hem amacı, hem metodu hem de ahlakı olarak izah edilebilmektedir. Kur'an'ın bir tarafa atıldığı, beşeri fikirlerin din kisvesine büründürülüp insanlara bunu eğitim olarak sunmak ne Kur'an'ın ne de Hz. Peygamber'in eğitimsel ahlakını yansıtmamaktadır (Bayraklı, 2008).

Bu çerçevede Hz. Muhammed'in sözlerinin, tavır ve davranışlarının, iletişiminin ve en önemlisi insanlığa rehber olan öğretisinin daha iyi bir şekilde anlaşılması adına "Hz. Muhammed'in Hayatı" dersine öğretim programlarımda yer verilmesi toplumumuzun büyük bir kesimi tarafından son derece önemli bir gelişmedir (Bahçekapılı, 2013: 54). Günümüzde öğrencilere en güzel örnek olan Hz. Muhammed'in hayatını doğru şekilde anlatabilmek için eğitim ve öğre-

tim programlarının, Hz. Muhammed'i doğru anlama ve anlatma çerçevesinde hazırlanması ve uygulanması son derece titiz çalışmaları gerekli kılmaktadır. Bu çalışmalara kolaylık sağlaması açısından öncelikle eğitim programlarının gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Seçmeli din dersleri, 11.04.2012 tarihinde yasallaşan 12 yıllık zorunlu eğitim yasası doğrultusunda öğretim programlarına dahil edilmiştir. Sonrasında 14.08.2012'de Kur'an'ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerine ait çizelgeler hazırlanmış ve ardından aynı yıl 2012-2013 eğitim-öğretim yılında okutulmaya başlanmıştır. Kısa bir süre içerisinde hazırlanan bu programla ilgili doğru bir ihtiyaç saptamasının yapılmadığı araştırmalara yansımıştır (Bahçekapılı, 2013) .

Seçmeli din derslerinden biri olan Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi Öğretim Programı, çalışmamızın odak noktasında yer almaktadır. Günümüzde uygulanmakta olan öğretim programları incelendiğinde Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Hz. Muhammed' in Hayatı Dersi Öğretim Programı ile Ortaöğretim Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi Öğretim Programı arasında giriş, genel amaçlar, uygulamaya ilişkin ilke ve açıklamalar ve ölçme değerlendirme ilkeleri açısından herhangi bir fark bulunmadığı görülmektedir (MEB, 2012).

Seçmeli derslerden biri olarak öğretim kurumlarında yer alan "Hz. Muhammed'in Hayatı" öğretim programının amaçlarına ve içeriğine yönelik uzman görüşlerinin tespiti ve değerlendirilmesi gereği bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1. Problem cümlesi

Araştırmanın temel problemi; "Alan Uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına, kazanımlarına ve içeriğine katılım düzeyleri nasıldır?" şeklinde belirlenmiştir.

1.2. Alt problemler

Araştırmanın temel problemine bağlı olarak araştırmanın alt problemler ise şunlardır:

1. Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına, alan uzmanlarının katılım düzeyleri üzerinde etkili olan faktörler nelerdir?

2. Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına, alan uzmanlarının katılım düzeyleri üzerinde etkili olan faktörler nelerdir?

3. Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine, alan uzmanlarının katılım düzeyleri üzerinde etkili olan faktörler nelerdir?

4. Hz. Muhammed' in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına ilişkin alan uzmanı görüşleri nelerdir? Bu hususta alan uzmanlarının teklif ve önerileri nelerdir?

5. Hz. Muhammed' in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına ilişkin alan uzmanı görüşleri nelerdir? Bu hususta alan uzmanlarının teklif ve önerileri nelerdir?

6. Hz. Muhammed' in Hayatı Öğretim Programının içeriğine ilişkin alan uzmanlarının görüşleri nelerdir? Bu hususta alan uzmanlarının teklif ve önerileri nelerdir?

7. Hz. Muhammed' in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarının, kazanımlarının ve içeriğinin geliştirilmesine yönelik alan uzmanlarının istek ve önerileri nelerdir?

2. Araştırma Konusuyla İlgili Kuramsal Çerçeve ve Belli Başlı Araştırmalar

Bu başlık altında seçmeli din eğitimi dersleri ile DKAB alanında öğretim programı ve program geliştirmeyle ilgili yapılan araştırmaların bir kısmına yer verilmiştir. İlgili çalışmalar verilirken günümüzden geçmişe doğru 10 yıllık bir süreç ele alınmıştır.

Araştırma konusuyla ilgili çalışmalar

Seçmeli din eğitimi dersleri, kısa sürede hazırlanıp eş zamanlı olarak uygulamaya konulduğu için hazırlanan öğretim programlarında eksikliklerin meydana gelmesi doğaldır. Seçmeli din eğitimi derslerinin tarihi çok yeni olduğundan bu derslerle ilgili yapılan çalışmalar oldukça azdır. Literatürde bu derslerle ilgili yapılan çalışmaları incelediğimizde çalışmaların ortak noktasını, öğretim programlarındaki eksikliklerin belirlenmesi ve seçmeli din derslerinin genel olarak değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalar şu şekildedir:

Siyer Vakfı ve Uluslararası Siyer Araştırmaları Enstitüsünün (2015) düzenlediği 1. Siyer Çalıştayı; Demircan, Öz ve Yıldırım rehberliğinde akademisyenlerin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalıştayda bizim de çalışma konumuzla ilişkili olan "Türkiye'de Siyer Öğretimi Sorunları ve Çözümleri'" konusu ele alınmıştır. "Ortaokul ve Orta Öğretim Kurumlarında Siyer Öğretim Problemleri ve Çözüm Önerileri" çerçevesinde sunulan tebliğler, diğer katılımcıların değerlendirmeleriyle önemli sonuçlara ulaşılmasına vesile olmuştur. Çalıştayın raporu şöyledir:

> I. Siyer Çalıştayı (2015), "Din eğitim ve öğretimi, temel eğitimin ihmali mümkün olmayan merkezi bir alanını teşkil etmektedir. Siyer dersi de bunun önemli bir ayağını oluşturmaktadır. 12 yıllık zorunlu temel eğitimin ortaokul ve ortaöğretim kurumlarında okutulan 'Hz. Muhammed'in Hayatı' ve 'Siyer' derslerinin müfredatları sorunludur ve bir an önce alanın uzmanları tarafından yeniden hazırlanmalıdır. 'Hz. Muhammed'in Hayatı' adıyla okutulan dersin isminin 'Siyer' olarak değiştirilmesi uygun görülmektedir. Yürürlükteki müfredata göre hazırlanan ders kitapları bilgi, görsellik, kaynak, dil ve yöntem açısından ihtiyacı karşılamadığı gibi son derece sorunlu kısımlarının da olduğu tespit edilmiştir. Yenilenecek müfredata göre kitapların yeniden yazılması gerekmektedir.

> Siyer dersinin içerik, işleniş ve öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor kazanımlarına yönelik siyer yardımcı kitapları, ansiklopedik siyer terimleri sözlüğü, siyer atlası ve siyer internet portalının hazırlanması tavsiye edilir. Hazırlanacak yeni kitapların içeriği kadar, öğrencinin psikolojisine, yaş seviyesi ve öğrenim gördüğü eğitim kurumuna uygun olmasına dikkat edilmeli, bunun için de profesyonel destek alınmalıdır. Hazırlanılması düşünülen yeni siyer kitapları, sadece içerik olarak değil, fiziki çerçeve itibariyle konuya uygunluğuna ve doyurucu nitelikte olmasına azami özen gösterilmelidir. Siyer öğretimi, sadece müfredat ve kitap hazırlamaktan ibaret bir olgu olarak öğretmen ve öğrenci ilişkisi ile sınırlı bir alan değildir. Aynı zamanda dersin öğretmeni ve veli eğitimini de kapsaması gerekmektedir. Hazırlanacak siyer kitaplarında Hz. Peygamber'in sadece tarihi bir şahsiyet olmadığı, aynı zamanda örnek şahsiyet olduğu öncelenmelidir. Örgün eğitim kurumlarında siyer proje sınıflarının hazırlanması, eğitim sürecinin interdisipliner hale getirilmesi tavsiye edilir" (I. Siyer Çalıştayı, 2015).

Türkiye'de Din Eğitimi Çalıştayı Komisyon Raporları (2015), çok sayıda akademisyenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri komisyon başkanı Altaş, seçmeli derslerle ilgili problemlere değinmiştir. Seçmeli derslere ilişkin en önemli problem, ilgili derslerin programlarının çok kısa bir zaman dilimi içinde hazırlanması ve bu durumun da derslerin içeriğinin büyük ölçüde din kültürü ve ahlak bilgisi programıyla örtüşmesidir. Sürekli tekrara düşülmesinin doğal olarak bu dersleri seçen öğrencilerin çoğunda bıkkınlık oluşturup öğrenciyi dersten uzaklaştıracağına değinilmiş hatta öğrencinin dersten soğuyabileceği ihtimaline dikkat çekilmiştir. Çalışma konumuzla yakından alakalı olan, din kültürü dersiyle olan örtüşmenin önüne geçmek için ibadet konularının isteğe bağlı seçmeli derslere aktarılması çözüm önerisi olarak sunulmuştur. Ayrıca seçmeli dersler hususunda materyalle ilgili ciddi problemler olduğuna da değinilmiştir.

İstanbul Gönüllü Eğitimciler Derneği (2014) tarafından gerçekleştirilen "Seçmeli Din Dersleri Zirvesi Sonuç Bildirgesi" adlı araştırmaya seçmeli din derslerine giren alan öğretmenleri ve bu konuda araştırma yapmış akademisyenler katıldı. Seçmeli Din Dersleri Zirvesi'nde; Kur' ân-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerinin mevcut durumları müfredat ve içerik açısından değerlendirilip bu derslerde karşılaşılan sorunlar ve çözüm yolları tartışılmıştır. Sonrasında ise yapılan araştırmalar ışığında seçmeli din derslerinin öğrenciler açısından değerlendirmesi yapılmıştır. Seçmeli Din Derslerinin geleceğine yönelik kalitesini artırmak ve öğrencilerimize sevdirmek için neler yapılması gerektiğiyle ilgili paylaşımlarda da bulunulmuş ayrıca bu derslerin işlenişine yönelik özgün sınıf içi etkinliklerle birlikte derste başarılı öğrenmeyi sağlayacak örneklere de yer verilmiştir. Seçmeli Din Dersleri Zirvesi sonuç bildirgesinde yer alan ve bizim çalışmamızla da ilgili olan maddeler şunlardır:

1. Yapılan araştırmalar, halkımızın seçmeli din eğitimi derslerine destek verdiğini göstermiş, 4+4+4 diye bilinen eğitim kanununun en fazla desteklenen maddesinin bu dersler olduğu belirtilmiştir.

2. Araştırmalar sonucunda Seçmeli Din Derslerini alan öğrencilerin yarıdan fazlası yaz Kur'an Kursu'na ya hiç gitmeyen ya da düzenli devam etmeyen öğrencilerden oluştuğu göstermektedir. Dikkat çeken bir husus ise dersleri alan öğrencilerin ancak yirmide biri ilerde ilahiyat alanı ile ilgili bir meslekte çalışmayı düşünmektedir. Bu durum, öğrencilerin modern hayatı ve bu hayatın gerektirdiği ekonomik faaliyetleri yürütürken bunu kendi inanç ve geleneğinden kopmadan yapma arzusunda olduğunu göstermektedir.

3. Alan araştırmaları ise öğrencilerin din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerini büyük oranda kendi ilgi ve istekleri doğrultusunda seçtiklerini göstermektedir. Yapılan karşılaştırmalı analizlerde ise akademik başarı düzeyi yüksek olan okullarda öğrenim gören öğrencilerin dersleri kendi ilgisi doğrultusunda tercih etme oranının diğer okullardan daha yüksek olduğunu göstermektedir (İGEDER, 2014).

Kaymakcan, Aşlamacı, Yılmaz ve Telli (2013) tarafından gerçekleştirilen " Seçmeli Din Eğitimi Dersleri İnceleme ve Değerlendirme Raporu" adlı çalışmada, ortaokul ve liselerdeki seçmeli ders listesinde yer alan Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerinin Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu tarafından kabul edilen öğretim programları incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Bu derslerin öğretim programlarında amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreçleri ve ölçme-değerlendirme boyutlarının nasıl ele alındığı incelenmiştir. Uzman görüşüne dayalı doküman incelemesine dayanan bu çalışmada ilk olarak söz konusu derslerin ortaokul ve lise öğretim programları kendi içerisinde amaç, kazanım ve içerik bakımından karşılaştırılmıştır. Sonrasında ise bu programların zorunlu olarak ilk ve ortaöğretimde yer alan DKAB dersinin öğretim programıyla içerik ve amaçlar bazında ne derece farklılaştığına bakılmıştır.

Raporda çalışmamızla yakından ilişkili olan hususlara değinildiği görülmektedir. Yazarların değerlendirmelerinde dikkat çeken noktalar şunlardır. Dersin adının Hz. Muhammed'in Hayatı olmasına rağmen öğretim programına ve ünitelere bakıldığında Hz. Muhammed'in hayatından çok öğretisinin, sünnetinin ve ahlakının konu edildiği görülmektedir. O'nun kronolojik hayatına çok az yer verilmektedir (öğretim programında belirtildiği gibi). Bu hususta getirilecek öneri dersin adının değiştirilmesinin gerekliliğidir (Hz. Muhammed'in Sünneti, Hz. Muhammed'i Anlamak veya İslam Peygamberi Hz. Muhammed). Bu seçmeli ders öğrencide davranış değişikliğini amaçlamalıdır. Ünitelerdeki kazanımlar da ilk olarak duyuşsal alana hitap etmeli sonrasında ise öğrencide davranış değişikliği hedeflenmelidir. Fakat mevcut programda sadece bir kazanım öğrencide davranış değişikliğini hedeflemeye yöneliktir (5. Sınıf Hz. Muhammed ve Aile öğrenme alanındaki Çocuğun Görevleri ünitesinde). Bu ders ile din eğitimi

değil din öğretimi yapılmaktadır. Söz konusu dersin kazanımlarında istekli olur, davranışlar gösterir, duyarlı olur gibi ifadelerin yer alması gerekir. Ancak bu şekilde öğrencinin Hz. Muhammed'in örnekliğini hayatına yansıtması sağlanabilir (Kaymakcan ve Ark. , 2013).

Bütün ünitelerin kazanımlarının başında bulunan "bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in;" cümlesi kaldırılmalı fakat kullanılmasının gerektiği durumlarda da her kazanım için ayrı ayrı kullanılmalıdır (kazanımların daraltılmaması için). Öğretim programında Hz. Muhammed'in hayatının tematik olarak anlatılacağı vurgulanmaktadır fakat O'nun hayatının sadece tematik anlatımla işlenmesi konular arasındaki neden sonuç ilişkisini zayıflatabilir. Söz konusu dersin "Hz. Muhammed'in Hayatı" ismini taşımasına rağmen bir çok ünitenin başlığın ve ünite açılımın Hz. Muhammed ile ilişkili hazırlanmadığı görülmektedir. Bu hususta düzenleme yapılması gerekmektedir. İlköğretim kurumları yönetmenliğinde yer alan seçmeli derslerin notla değerlendirilmeyeceği hükmünün tez zamanda düzeltilmesi gerekmektedir. Yönetmenlikte gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra seçmeli derslerin notla değerlendirilmesinin yolu açılmalıdır (öğretim programında ölçme değerlendirme bölümüne yer verildiği için), (Kaymakcan ve Ark. , 2013).

Meydan (2013) tarafından gerçekleştirilen " Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi" adlı çalışmasının konusu, 2012-2013 öğretim yılından itibaren okutulmaya başlanan seçmeli din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinin ilk uygulandığı yıl itibariyle bu dersleri bir yıl boyunca alan öğrenciler tarafından nasıl algılandığının değerlendirilmesidir. Söz konusu çalışmadan çıkarılacak sonuç ve öneriler şu şekildedir:

1. Bir yıllık öğrenim süreci sonucunda öğrencilerin derslerden ve ders içeriklerinden memnuniyet durumları dersi kendi ilgi ve merakı doğrultusunda tercih etme ve dersten beklentilerdeki oranlardan daha aşağıda gerçekleştiği görülmektedir. Sonraki yıl aynı dersleri alma isteği de düşüktür. Bir sonraki yıl başka bir ders alma isteğinin ise oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Sonuç olarak öğrencilerin bir yıllık bir tecrübenin ardından seçmeli derslere karşı ilgilerinin azaldığı ve seçmeli derslerin içerik ve işleniş açısından öğrencileri yeterince tatmin etmediği görülmektedir.

2. Derslerin her akademik düzeyde öğrenci için daha doyurucu ve verimli işlenmesi için içerik, materyal, etkinlik ve eğitimci yönünden iyileştirilmeler ihtiyaç vardır (ortaokul öğrencileri ders içeriklerinin ilgi çekicilik ve orijinalliği konusunda lise öğrencilerine göre daha pozitiftir).

3. Öğrencilerin çoğunluğu DKAB dersinde öğrenme imkanı bulamadığı konuların seçmeli derslerde öğrenme imkanı bulduğunu belirtirken (bu oran lise öğrencilerinde düşüktür) diğer kısmında bu derslerin DKAB' ın tekrarı olduğunu görünüşüne katıldığı görülmektedir. Buradan çıkarılabilecek sonuç, derslerin kendile-

rine has amaçları gerçekleştirme noktasındaki yeterliliği açısından sorunlu olması-dır.

Bahçekapılı (2013) tarafından gerçekleştirilen "Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri İmkânlar, Fırsatlar, Aktörler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri" adlı araştırma ile 4+4+4 Eğitim Yasası ile Ortaokul ve Lise Öğretim Programlarına dâhil edilen Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler dersleri hakkında öğrenci, öğretmen ve velilerin ilgi, ihtiyaç ve beklentilerinin neler olduğunun belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu araştırmaya göre öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı dersi hakkındaki görüşleri şu şekildedir: Öğrencilerin bu dersi seçmelerindeki en büyük etken Hz. Muhammed'e duydukları sevgidir. O'nu çok sevdiklerini belirtmişler ve bu nedenle onun hayatını, kişiliğini, ahlakını, insanlarla olan ilişkisini ve verdiği mücadeleyi ve onu tanımak istedikleri için bu dersi tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte hiçbir beklentisi olmadan bu dersi seçenler de olmuş ve başlangıçta fazla beklentilerinin olmadığı ama zamanla Hz. Muhammed'in hayatı ve kişiliğiyle ilgili çok şey öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Söz konusu derse alan dışından öğretmenlerin girmesi, dersin içeriğine dair yeterli donanıma sahip olunmaması öğrencilerinin beklentilerinin karşılanmamasına neden olmuştur. Ayrıca alan dışı öğretmenlerin öğretim programına sadık kalmayarak kronolojik bir tarzda ders işlemeleri ve programda yer alan farklı temaların ihmal edilmesi de dersin yüzeysel şekilde işlenmesine neden olmuştur.

Öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda Hz. Muhammed'in hayatı dersinde ilgi duydukları ve merak edip öğrenmek istedikleri konuların başında kişiliği ve ahlaki yönü, insanlara karşı tavır ve tutumu, İslam öncesi hayatı, çocukluğu ve gençliği, sureti, Peygamberliğinin ilk yılları vb. hususların geldiği tespit edilmiştir. Ayrıca bu raporda, öğrencilerin derste akıllarında en çok kalan konular (bilişsel öğrenmeler) da Hz. Peygamber'in kişilik özellikleri ve ahlakı, İnsan ilişkilerindeki tutum ve tavırları, Kur'an ahlakına sahip olması, Hz. Peygamber'in ilgilendiği sporlar, Hicret'ten Mekke'nin Fethi'ne kadar olan tarihi seyir vb. şeklinde belirlenmiştir (Bahçekapılı, 2013).

Çalışma sonucunda ulaşılan ve yapılan incelemeler neticesinde tespit edilen eksiklikleri gidermek için sunulan öneriler oldukça fazladır. Araştırma sonucunda öneriler kısmı başlıklar halinde verilmiştir.

Seçmeli din dersi öğretim programlarını yapılandırma boyutunda genel olarak dikkate alınması ilke ve esaslar başlığı altında; Program geliştirme hedef, içerik, öğrenme-öğretme ve değerlendirme öğelerini birbiri ile bağlantılı bir düzen içerisinde hazırlanmasını gerekli kılmaktadır. Öğretim programında yer alan kazanımların daha çok bilişsel davranış geliştirmeye yönelik olarak yazıldığı, az da olsa duyuşsal alana giren davranışları içerdiği görülmektedir. Bu şekliyle programlarla din eğitiminden ziyade din öğretiminin hedeflendiği yönünde yanlış bir algının oluşmasına engel olmak amacıyla programda bulunan kazanımların türleri, öğrencilerinin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranışlarını aynı oranda geliştirmeye yönelik olarak zenginleştirilmelidir. Programda yer alan kazanımların benzer öğrenmeleri içermesine mani olmak

için bu kazanımların birbirleriyle çelişkili ve üst üste binmiş olmamasına; birleşik, tutarlı, birbirini destekleyici ve tamamlayıcı olmalarına özellikle itina gösterilmelidir. Hz. Muhammed'in Hayatı dersi öğretim programında öncelenmesi gereken ilke ve esaslar başlığı altında ise: Bu dersin tematik yapısı korunmalı, fakat Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesi öğrenme alanı öğrencilerin O'nun hayatındaki olayların sebep-sonuç ilişkilerini daha iyi kavrayabilmeleri için zenginleştirilmesi gerekmektedir. Bu derste Hz. Peygamber, öğrencilere bir rol model olarak sunulmalı ve O'nun ahlaki özelliklerine programda daha çok yer verilmelidir. Programda İslam'ın kadına verdiği değerin iyi bir şekilde yer alması gerekmektedir (Bahçekapılı, 2013).

Çelik, Boz, Gümüş ve Taştan (2013) tarafından gerçekleştirilen "4+4+4 Eğitim Reformunu İzleme Raporu" adlı çalışma ile 4+4+4 izleme ve değerlendirme çalışması kapsamında, sistemin başarılı olduğu yönlerin ve sorun alanlarının tespit edilmesi, sorun alanlarına yönelik yapıcı öneriler geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışmada dikkat çeken hususları şunlardır: Eğitim-öğretime, seçmeli derslerin uygulanmasına yönelik birçok eksiklikle başlandığı ve uygulamada bir çok sorunun yaşandığı okul yöneticisi ve öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. En büyük sıkıntı ise seçmeli derslerin müfredatı ve öğretim materyalleri ile ilgili yaşandığı belirtilmiştir. Öğretmenler, seçmeli derslerin öğretim programının olmadığını ve öğretim materyallerinin de geç geldiğini ya da hiç ellerine ulaşmadığını söylemiştir. Fakat Bakanlık, seçmeli derslerin öğretim programlarını Ağustos 2012 tarihinde yayımlamıştır. Bu derslerle ilgili diğer önemli bir sorun da derslik eksikliği olmuştur. Buna bağlı olarak okul yönetimleri, seçmeli derslerin belirlenmesi sürecinde aktif rol aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu çalışmada seçmeli derslerle ilgili en önemli problemin öğretmen eksikliği olduğu tespit edilmiştir. Bu eksiklik alan dışı ve ücretli öğretmen aracılığıyla karşılanmaya çalışılmışsa da alanla ilgili yeterli bilgi birikiminin olmaması seçmeli derslerin verimsiz geçmesine neden olmuştur. Önceki çalışmalarda belirtildiği gibi bu raporda da karşımıza çıkan bir diğer sorun bu derslerde öğrencilere not verilmemesi durumudur.

Çalışmayı şu şekilde özetleyebiliriz: Siyasi partilerin desteği ile Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı dersinin ortaokul ve liselerde seçmeli ders olarak okutulması kanunlaşmıştır. Buna ilaveten Bakanlık birçok seçmeli ders daha ekleyerek haftada 8 saatlik seçmeli ders imkânı sunmuştur. Katılımcıların geneli seçmeli dersleri olumlu bulmuş ve özellikle veliler Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı gibi dersleri olumlu karşılamışlardır. Çalışma kapsamında ziyaret edilen okullarda hemen hemen tüm seçmeli derslerin açıldığı tespit edilmiştir. Bu dersler arasından matematik uygulamaları, yabancı dil, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in Hayatı dersleri en çok tercih edilen dersler olmuştur. Seçmeli derslerin uygulanmasında birçok sorun yaşanmıştır. Öğretmen ve derslik bulma, bu sorunların başında gelmektedir. Öğretmen açığı ücretli öğretmenlerle kapatılmıştır. Buna ilaveten birçok öğretmen alanı ile ilgisiz seçmeli dersleri okutmuşlardır. Seçmeli derslerde not verilmemesi ve derslerin son saatlere konulması seçmeli derslerin verimliliğini azaltmıştır (Çelik ve Arkadaşları, 2013).

Raporda çalışmamızı ilgilendiren öneriler ise şunlardır: Ortaokul ve liselerdeki haftalık ders saatinin daha aşağıya çekilmesi gerektiği belirtilmiştir. Zaten çalışmanın yürütüldüğü dönemde TTK' nın 28.05.2013 tarih ve 22 sayılı kararıyla ortaokullarda haftalık ders saati 35 saate indirilmiştir (amaç seçmeli derslerin fazlalığı kaynaklanan çeşitli sorunların öğretmen ve derslik bulma vb. azaltılmasıdır). Çalışmanın yürütüldüğü dönemde TTK' nın 28.05.2013 tarih ve 22 sayılı kararında ortaokullarda seçmeli ders saati altıya ve üç seçmeli derse indirilmiştir. Seçmeli derslerin amacına ulaşması için, dersler öğrenci ve öğretmen tercihi dikkate alınarak belirlenmelidir. Buna ek olarak, okulların seçmeli derslere ilişkin derslik, öğretmen ve öğretim materyali ihtiyacını karşılaması için gerekli zamanının tanınması gerekmektedir. Zaten Bakanlık da Haziran ayında tüm illere gönderdiği yazıda bu hususlara dikkat çekmiştir. Seçmeli derslerin ve alan öğretmenliğindeki ihtiyacın karşılanması için bütçe imkanlarının zorlanmasının gerektiği ifade edilmiştir (Çelik ve Ark. , 2013).

Türkiye'de Din Öğretimi Forumu Sonuç Raporu (2012) adıyla bir çok akademisyenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Ortaokul ve lise ders programlarına eklenmesi düşünülen din eğitimi ile ilgili seçmeli derslerin kapsam ve içerikleri henüz net bir şekilde tanımlanmadığı için toplantı süresince bu konu üzerinde durulmuş ve aşağıdaki noktalara da özellikle dikkat çekilmiştir.

1. Derslerin, toplumun dini ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde belirlenmesinin gerekli olduğu görüşü savunulmuş sonrasında ise derslerin amaçlarının ihtiyaçlara göre net bir biçimde ortaya konulmasının önem arz ettiği belirtilmiştir.

2. Öğrencinin her sene farklı seçmeli dersleri seçebilme imkânının bulunmasından, derslerin öğrenme alanlarına ve/veya modüler öğrenme yaklaşımına göre programlanmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur.

3. DKAB dersinin mevcudiyeti ve işlevleri dikkate alınarak seçmeli ders müfredat ve içeriklerinin bütüncül bir yaklaşımla hazırlanmasının gerekli olduğu vurgulanmıştır.

Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi ile ilgili olarak raporda şu hususa da dikkat çekilmiştir: Söz konusu ders, DKAB derslerinde kronolojik olarak işlendiği için bu dersin programı Hz. Peygamber'in farklı yönlerinin hadislerden yararlanılarak anlatıldığı bir ders olması gerektiği ve dersin içeriğinde de öğrencilerin gelişim düzeyleri göz önüne alınarak Hz. Peygamber'in bireysel ve sosyal yönleri ile ahlakı üzerinde durulmasının önemi vurgulanmıştır (Türkiye'de Din Öğretimi Forumu Sonuç Raporu, 2012).

Seçmeli din eğitimi dersleriyle ilgili devam eden yüksek lisans çalışmalarını ise şu şekilde sıralayabiliriz: Fatma Direnç, İlköğretim okullarındaki seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinde öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar. Muhammet Mesut Çakmak, Velilerin seçmeli din derslerinden beklentileri ve memnuniyet düzeyleri. Yalçın Şahin, İlköğretim DKAB programında yer alan seçmeli derslerin öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi. Lale Yıldız İleri, Alevi veli-

rin din kültürü ve ahlak bilgisi ve seçmeli derslere bakışı (Tokat örneği). Murat İleri, Okullarda seçmeli olarak okutulan Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerinin öğretmen ve öğrenci görüşleri açısından değerlendirilmesi (Gümüşhane örneği). Mehmet Doğan, Ortaokullardaki seçmeli Kur'an-ı Kerim derslerinde kullanılan yöntemler. Asiye Beykoz, Ortaokullarda yer alan Hz. Muhammed'in Hayatı Dersinin verimliliği. İshak Katipoğlu, Liselerde (9. ve 10. Sınıf) seçmeli olarak okutulan Hz. Muhammed'in Hayatı Dersinin öğretmen ve öğrenci görüşleri açısından değerlendirilmesidir.

DKAB Alanında Öğretim Programı ve Program Geliştirmeyle İlgili Yapılan Çalışmalar:

Kocaoğlu (2014) tarafından gerçekleştirilen "Kur'an Kursları Öğretim Programının Eğitimde Program Gelişme İlkelerine Uygunluğunun Değerlendirilmesi" adlı araştırmanın konusu, 2004 yılında hazırlanmış olan ve bugün uygulanmakta olan ihtiyaç odaklı programın temelini oluşturan Kur'an Kursları Öğretim Programının, eğitimde program geliştirme ilkelerine göre değerlendirilmesidir. Bu çalışma ile şu sonuçlara ulaşılmıştır: Kur'an Kursları Öğretim Programında, programın hazırlık aşaması ile ilgili ayrıntılı bilgi yer almamaktadır. Programın temel yaklaşımı ile ilgili bilgi verilmiş ancak esas aldığı program geliştirme modeli net şekilde ortaya konmamıştır. Programın genel ve özel hedefleri, Kur'an Kurslarının amaçlarına uygun olarak hazırlanmıştır. Bununla birlikte, hedef belirleme ve yazma ilkelerine uygunluk konusunda eksik kalan yönler göze çarpmaktadır. Programın, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler konusunda öğrenenlere gerekli bilgileri vermeye yetecek içeriğe sahip olduğu görülmektedir.

Programda yer alan, sürece yönelik ilke ve açıklamaların soyut ve kapalı ifadeler içerdiği, örnek ders işlenişlerinin de bu açıklamaları yeterince somutlaştıramadığı görülmektedir. Programın içerik öğesine ağırlık verilerek hazırlandığı ve programda müstakil bir ölçme-değerlendirme bölümünün bulunmadığı da belirtilmiştir. Söz konusu çalışmanın sonuçlardan hareketle şu önerilerde bulunulabilir: Programın temel yaklaşımı ve program geliştirilirken esas alınan program geliştirme modeli net bir şekilde belirlenip ortaya konmalı, programın öğeleri buna paralel olarak düzenlenmelidir. Programın genel ve özel hedefleri, hedef ve davranış belirleme kriterleri açısından incelenip ifadelerdeki kapalılık ve uyumsuzluklar giderilmelidir. Hedeflerin sayısı artırılmalı, içerik ile hedefler örtüştürülmelidir. Programda duyuşsal ve devinişsel alanlara yönelik hedeflerin sayısı artırılmalıdır. Programda içeriğin haftalık ders saatlerine dağılımı konusunda bilgi verilmelidir. Hangi öğrenme alanının haftada kaç saat işleneceği ortaya konmalıdır. Örnek ders işlenişlerinin biçimsel bölümleri ile içerikleri arasındaki uyumsuzluklar giderilmelidir. Ders içeriğinde yer almayan yöntem, teknik ve araçlara biçimsel bölümde yer verilmemelidir. İçeriğe ait konuları daha iyi temsil etmesi açısından örnek ders işlenişlerinin sayısı arttırılabilir. Programa ait müstakil bir ölçme-değerlendirme bölümü oluşturulmalıdır. Programın temel yaklaşımı ve modeline uygun olarak, programın öğeleri arasındaki ilişki düzenlenmelidir. İçeriğin ve öğretme- öğrenme süreçlerine ilişkin hususların hedeflerle uyumu sağlanmalıdır (Kocaoğlu, 2014).

Yanmaz (2013) "İmam Hatip Öğrencilerinin Peygamber Tasavvuru" adlı çalışmasında İmam Hatip Öğrencilerinin peygamber tasavvurunu tespit etmeye çalışmıştır. Çalışmada öğrencilerin dini tutumlarının değişime ve eleştiriye kapalı olduğu, hadis ve sünnet alanında da eleştirel yaklaşımdan uzak oldukları, inanç biçimlerinin esnek ve dönüşüme açık olmadığını ve bunların her birinin öğrencilerinin Hz. Peygambere bakış açılarını etkilediği ifade edilmiştir. Çalışmada dikkat çeken bir diğer nokta ise, İmam Hatip liselerinde ilk yıllarını okuyan katılımcıların daha geniş perspektifli bir bakış açısına sahip oldukları, inançlarında gerilimin daha az olduğu ve esnek bir inanç sistemine sahip oldukları fakat İmam hatip liselerinde daha fazla yıl eğitim alan öğrencilerin tam tersi bir sisteme sahip olduklarını görmekteyiz. Buna bağlı olarak İmam hatip liselerinde verilen dinî eğitimin mutlak bir inanç sistemini destekleyen daha tutucu, eleştirel olmayan bir eğitim olduğu bunun da çocukların inanç sistemini ciddi şekilde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Çalışmada İmam hatip öğrencilerinin çoğunluğun aşırı yüceltmeci bir peygamber tasavvuruna sahip olduğu, onlarca Hz. Peygamber hata yapmayan mucizelerle donatılmış, insanüstü bir varlık olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin böyle bir algıya sahip olmalarında okullarında verilen eğitimin etkili olduğu muhtemeldir. Çalışmadaki bir diğer sonuç ise, İmam Hatip Öğrencilerinin çok sağlıklı olmayan bir peygamber algısına sahip olduklarıdır (Yanmaz, 2013).

Canikli (2011) İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programında Hz. Peygamber imajı isimli çalışmada, Hz. Peygamberin hayatının dinin asıl kaynaklarına uygun şekilde öğretilmesi ve bu doğrultuda Hz. Peygamberin doğru şekilde anlaşılması üzerinde durulmaktadır. Araştırmada ulaşılan bulgulara bakıldığında, Hz. Muhammed'in insan olduğu, ancak vahiy almakla diğer insanlardan farklı olduğu, Kur'an-ı açıklama görevi olduğu ve insani değerleri yerleştirmek için gönderildiği bilgisine ulaşıldığı görülmüştür.

Asri (2011) tarafından gerçekleştirilen "Ortaöğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretiminde öğretim programı-ders kitabı uyumu" adlı doktora çalışmasında Yeni ODKAB Dersi Öğretim Programı ile bu programa göre hazırlanan ders kitaplarının yapılandırmacı öğrenme anlayışına uygunluğu ve öğretim programı-ders kitabı uyumu, araştırmanın problemi kabul edilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular ve ulaşılan sonuçlar, ODKAB ders kitaplarının yapılandırmacı öğrenme anlayışı ve öğretim programına uyumunda önemli sorunların bulunduğunu ortaya koymuştur. Program, öğelerindeki bazı eksikliklerine rağmen genel olarak yapılandırmacı öğrenmeye uygun hazırlanmıştır. Ders kitapları ise, şekilsel anlamda eskiye kıyasla önemli bir değişim göstermiş, fiziksel ve görsel tasarım yapılandırmacılık doğrultusunda oluşturulmaya çalışılmış ancak bu unsurlar yapılandırmacı öğrenme hedeflerini gerçekleştirecek şekilde ele alınmamıştır.

Dil ve anlatım materyalle öğrenci arasında iletişimi sağlama, anlatımı dikkat çekici, zengin ve öğrenciye göre şekillendirmede yetersiz kalmıştır. Burada en fazla eğitsel tasarımda sorun yaşanmış, öğrencinin, temel kaynaklardan hareketle, bilgi oluşturma aşamalarına, kişisel nitelikleri ve ön öğrenmelerine göre, farklı strateji, yöntem ve araç-gereçler yardımıyla karşılıklı

etkileşim içinde bilgiyi oluşturmasına ve süreç içerisinde değerlendirme yapmasına olanak tanınmamıştır. Yapılandırmacı öğrenme anlayışındaki felsefe ve vizyonun tam olarak yansıtılamamasının etkisiyle ODKAB ders kitapları öğretim programın öngördüğü; üst düzey bilişsel ve duyuşsal amaçları hedefleyen, ortak ilgi ve gereksinimlerden yola çıkarak günlük yaşam ve gerçek problem durumlarını ortaya koyan, temel kavramlar etrafında yapılandırılan ve eleştirel düşünmeye yönelten içeriğe sahip, problem çözmeye dayalı etkinliklerin yer aldığı, işbirliğine, kişisel bağımsızlık ve uygunluğa, üreticiliğe, yansıtmaya, etkin katılıma, çoğulculuğa dayalı öğretme-öğrenme durumlarının planlandığı, süreç içerisinde geleneksel ve alternatif yöntemler kullanılarak öğretmen yanında öğrencilerin de kendilerini ve birbirlerini çok yönlü değerlendirdikleri bir yapıda hazırlanmamış olduğu sonucuna varılmıştır (Asri, 2011).

Ev (2010) tarafından hazırlanan "İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programının değerlendirilmesi" adlı makalede 2007 yılından bu yana uygulanmakta olan DKAB dersinin programı ele alınmıştır. Bu programda öğrenme alanlarının etrafında içeriğin dağıtılarak, bunların öğrencilerin geliştirilmesi gereken temel becerileri, kazanımlar, kavramlar ve nihayet dersin diğer kazanımlarıyla kendi içerisinde ilişkilendirerek bir bütün halinde verilmesinin önemli bir yenilik olduğu belirtilmiştir. Çalışmadan çıkarılabilecek en kapsamlı tespit ve öneri şu şekilde ifade edilmiştir: Milli eğitimin genel amaçlarında yer alan iyi insan yetiştirmek ilkesi okulun önemli görevlerinden birisinin olduğu ve insanın inanç boyutunun eğitim-öğretim faaliyetlerinde ihmal edilmemesi yoluyla bunun gerçekleşmesinin mümkün olduğu belirtilmiştir. Bu süreçte tercihlere müdahale etmeden öğrencileri din alanında bilgiyle buluşturmak, eleştirel bir bakış açısı kazandırmak, günlük hayatta yaşadıkları problemlerin çözümünde dinden ve DKAB dersinden öğrendiklerinden yararlanabilir hale gelmelerine yardımcı olması açısından önemi vurgulanmıştır.

Karataş (2010) tarafından yazılan "İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri" adlı makalede ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin yeni din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri analiz edilmiştir. Araştırmaya göre yeni program öğrencilerin motivasyonlarını pozitif etkilemiş ve derse karşı ilgilerini artırmıştır. Öğretmenler yeni programa uyum sağlamış ve yeni programın ölçme değerlendirme sistemini uygulamaya başlamış olduklarını fakat performans ödevlerinin değerlendirilmesinde bir takım sorunlarla karşılaştıkları belirtilmiştir. Öğretmenlerin teknoloji kullanmak istemelerine rağmen okullarda bu imkanı bulamadıkları anlaşılmıştır. 2005 ortaöğretim DKAB programında önerilen yöntemlerin sınıf ortamında uygulanabilmesi için okulda gerekli araç-gereçlerin sağlanmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca okulların fiziksel altyapılarının ve sınıf mevcutlarının yeni programın uygulanabilirliğine göre hazırlanmasının gerekliliği de belirtilmiştir.

Zengin (2010) tarafından yazılan "Yeni ilköğretim DKAB öğretim programın uygulamadaki etkinliğinin değerlendirilmesi" adlı makalede, 2006-2007 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulan yeni ilköğretim DKAB öğretim programının uygulamadaki etkinliğine ilişkin öğret-

men görüşleri değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenler bu öğretim programını genel olarak olumlu karşılamışlardır. Yeni programın önemsediği birçok uygulama öğretmenler tarafından uygulanmakta fakat çeşitli nedenlerle (okulların ve sınıfların kalabalık olması, okul ve sınıfların fiziki teknik imkanlarının elverişli olmaması gibi) bazı etkinliklerin de uygulanmadığı söylenmiştir. Klasik öğrenme öğretme sürecinde bilgilerin ezberlendiği ve çabuk unutulduğu, öğrencinin pasif durumda alıcı konumunda olduğu durumun artık geride bırakıldığı söylenmiştir. Bu da kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesine, öğrencilerin daha kolay ve eğlenerek öğrenmesine ve kendilerini ifade etme becerilerinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Fakat din bilimsel yaklaşımın temel iddiasının tam olarak gerçekleşemediği, amaç ve kazanımların genel olarak yeterli görünmesine rağmen uygulamada kısmi bir başarının elde edilebildiği, içerikte öğrenci seviyesi, ilgi ve ihtiyaçları açısından sorun oluşturan ve yetersiz kalan ünite ve konuların olduğu, programın özellikle etkinlik ve materyaller konusunda yetersiz kaldığı, yeni programdaki alternatif ölçme değerlendirme yöntem ve tekniklerin, önemli görüldüğü fakat uygulamada fazla tercih edilmediği araştırma sonucunda tespit edilmiştir.

Güngör (2009) tarafından gerçekleştirilen "Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programının Program Geliştirme İlkeleri Açısından İncelenmesi" adlı çalışmanın konusu, 2005–2006 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan orta öğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi öğretim programının program geliştirme ilkeleri açısından incelenmesidir. Program geliştirme, belli işlemlerin sistemli bir şekilde yürütülmesi çalışmalarından oluşmaktadır. Bu şekilde hazırlanan ve uygulamaya konulan öğretim programlarında belirlenen hedeflere ulaşmak daha kesin ve etkili olmaktadır. Çalışmada: Programın yapılandırmacı yaklaşımı benimsediği, programının vizyonunun Milli Eğitiminin amaçları ile uyumlu olduğu görülmektedir. Programının genel amaçları Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olduğu belirlenmiştir.

Program incelendiğinde programda yer alan kazanımların büyük kısmının bir hedef davranışta bulunması gereken özelliklere sahip olduğu ancak kazanımların sınıflara ve alanlara dengeli bir şekilde dağılmadığı göze çarpmaktadır. Ayrıca kazanımların hazırlanmasında öğrenci gelişim özellikleri göz önünde bulundurulmuştur. Programının içeriği; programın amaçlarının gerçekleşmesine hizmet etme durumu açısından ele alındığında, genel olarak içeriğin belirlenen amaçların gerçekleşmesine hizmet edici nitelikte olduğu görülmektedir. Belirlenen içerikte konular basitten karmaşığa doğru düzenlenmiştir. Program incelendiğinde, eski orta öğretim programında yer verilmezken yenilenen programda okuma parçaları ile Alevilik konusuna yer verilmiştir. Ayrıca diğer dinlerin öğretimi de programda yer almaktadır Programının öğrenme-öğretme sürecinde yer alan ilkeler ile program geliştirilirken esas alınan temel ilkelerin birbiriyle uyumlu olduğu görülecektir. Programda yer alan "öğretim stratejileri", "uygulamalar", ve "öğretmen bilgi notları" bölümlerindeki model, strateji, yöntem ve tekniklerin programın felsefesine uygun olup olmadığına bakıldığında büyük çoğunluğunun programın felsefesini yansıttığı, dolayısıyla yapılandırmacı anlayışa vurgu yaptığı sonucuna varılmaktadır. Programdaki etkinlik örneklerinin genel olarak bir ders planında bulunması gereken özellikleri taşı-

dığı görülmekte, etkinlik örneklerinin programın felsefesini yansıtacak sayıda ve nitelikte hazırlandığı görülmektedir. Programda yer alan etkinlik örneklerinin nicelik ve nitelik itibarıyla öğretmene yol gösterici özellikte olduğu göze çarpmaktadır. Programın ölçme değerlendirme teknikleri önerme, ölçme değerlendirme işlemlerinde gelenekselin yanında alternatif tekniklerde ne tür ölçme araçlarının nasıl kullanılacağını belirtme ve örneklendirme açılarından başarılı olduğu sonucuna varılmaktadır. Sonuç olarak şunu söylemek mümkündür, programın başarısını saptamak ve geliştirmek için öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler, öğrenci velileri, programı hazırlayanlar ve akademik çevreyi kapsayan alan araştırmalarının artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Güngör, 2009).

Demirdağ (2008) "Çocuklara Yönelik Dini Kitaplarda Oluşturulması Amaçlanan Peygamber Tasavvuru" adlı çalışmasında insanlığa en güzel örnek olarak gönderilen yüce peygamberin çocuklara nasıl öğretildiği, onlarda nasıl bir peygamber tasavvuru oluşturulmaya çalışıldığı araştırılmıştır. Farklı yayınevlerinden yüce peygamberimizi anlatan elli kitap üzerinde inceleme yapılmıştır sonrasında ise İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi müfredatıyla karşılaştırma yoluna gidilmiştir. Piyasada mevcut bulunan kitapların genel olarak Milli Eğitim müfredatıyla çelişen yönlerinin olmadığı hatta müfredatı destekler nitelikte oldukları sonucuna varılmıştır. Fakat, peygamberimizin ahlaki özelliklerinin çocuğa sunulması incelendiğin de ise çocukların kişiliklerini olumlu yönde geliştirecek nitelikte eserler olmadıkları belirtilmiştir. O yaşlardaki çocuklar için son derece önemli olan bazı kişilik özelliklerinin (arkadaşlarıyla iyi geçinmesi, danışarak iş yapması, akrabayı ziyaret etmesi, kendi işlerini kendisi yapması, hoşgörülü olması ve misafirperver olması vb.) geri planda bırakıldığı ve kitaplarda bu konulara değinilmediği ya da az değinildiği sonucuna varılmıştır.

Önder (2008) tarafından gerçekleştirilen "Yaz Kur'an kurslarının öğretim programı amaçlarının gerçekleşme düzeyleri" adlı doktora tezinde amaç, 2005 yılından itibaren uygulamaya konulan Yaz Kur'an kursları öğretim programı amaçlarının öğrenciler açısından gerçekleşme düzeyini ve bunu etkileyen faktörleri belirlemek sonrasında da elde edilen veriler ışığında program geliştirme ve öğretim faaliyetlerine katkıda bulunmaktır. Çalışmada, yaz kurslarının DKAB programlarını tamamlayıcı şekilde düzenlenmesi gerektiği, öğrencilerin Kur'an-ı Kerim için sınıf ortamında İtikat, İbadet, Ahlak ve siyer derslerinde ise cami ortamında başarılı olduğu, yeni programın yoğun ve ayrıntılı olduğu ve aksayan yönlerine rağmen yeni uygulamanın (kur sisteminin) başarılı olduğu sonucuna varılmıştır.

Zengin (2008) "Yenilenen İlköğretim VI. Sınıf Müfredatındaki (2007) Peygamberlere ve İlahi Kitaplara İnanç, Namaz İbadeti, Son Peygamber Hz. Muhammed Ünitelerinin İşlenişine Yönelik Bir Deneme" adlı yüksek lisans tezini, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde çoklu zeka kuramı ve yapılandırmacı yaklaşıma dayanan yöntem, teknik ve etkinliklerle ders işlemenin öğrenci başarısına etkisine dair ön bilgi edinmek amacıyla hazırlamıştır. Bahsi geçen ünitelerde yer alan konular; kavram haritası, akrostiş tekniği, örnek verme, yorumlama, bulmaca, örnek olay analizi vb. yöntem ve teknik kullanarak etkinlik açısından zenginleştirilmiştir. Uygulama

sürecinin sonunda ise bireylerde anlamlı öğrenmenin gerçekleştiği, edinilen bilgilerin birden çok öğrenme alanına kolayca transfer edildiği ve öğrenme sürecinin daha etkin bir hal aldığı gözlemlenmiş hatta öğrencilerin derslere olan ilgilerinin ve meraklarının da arttığı görülmüştür.

Atasönmez (2008) tarafından gerçekleştirilen "Program geliştirme süreci doğrultusunda yeni ilköğretim programlarının incelenmesi " adlı araştırmanın genel amacı; program geliştirme süreci doğrultusunda uygulamaya konulan yeni ilköğretim programlarının incelenmesidir. Yeni programlarla ilgili olarak şunlar söylenebilir: Programların geliştirilmesi sürecinde yanlışlar ve eksikler vardır. Uygulamada sorunlar olsa da temel aldığı anlayış, öğrenciye kazandırmak istediği beceri ve özellikler, toplumsal gelişmeye sağlayacağı katkı açısından çağdaş bir çaba ve çalışmayı içermektedir. Programların uygulanması sürecinde elde edilen dönütler dikkate alındığı sürece daha da etkili hale getirilebileceği unutulmamalıdır. Öğretmenler, programın kazanımlar, içerik ve öğrenme-öğretme süreci boyutuna, ölçme ve değerlendirme boyutuna ve materyal geliştirme boyutuna ilişkin eğitim gereksinimi içinde olup yeni program doğrultusunda eğitilmeye çalışılmışsa da uygulama sürecinde destek almaları gerekmektedir.

Yeni programın daha etkili ve verimli olabilmesi için sınıf mevcutlarının azaltılarak yeniden ayarlanması, programın hedeflediği amaçlara ulaşılabilmesini sağlayacaktır. Öğretmenlere verilecek sınıf içi etkinliklerle ilgili materyal geliştirme kursları programın daha etkili ve verimli bir şekilde uygulanmasını sağlayarak öğrenci zengin öğrenme yaşantıları geçirir ve öğrenme süreci öğrenci için zevkli hale gelir. Yapılandırmacılık bazında ilköğretim okullarında kütüphane eksikliğinin giderilmesi ve öğretmenlerin, öğrencilere kütüphane alışkanlığı kazandırmaları gereklidir. Öğretmen adaylarının yeni programları tanımaları sağlanmalıdır. Programın etkinlikle uygulanabilmesinde sınıf mevcutlarının az olması oldukça önemli bir husustur. Bu nedenle sınıf mevcutlarının programın uygulanmasını kolaylaştıracak ve verimini artıracak şekilde ideal sayılara indirilmesi için Milli Eğitim Bakanlığınca alınacak acil önlemlere ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitim ortamları bireyin öğrenme ortamıyla daha fazla etkileşimde bulunmasına, dolayısıyla zengin öğrenme yaşantıları geçirmelerine olanak sağlayacak şekilde düzenlenmelidir. Programların kapsamlarının öğrenciler için anlamlı olmasına özen gösterilmelidir. Program kapsamında yer alan bilgiler güncel olmalı ve gerçek hayatla ilişkilendirilmelidir. Öğrencilerin çevrelerinde gördükleri ve yaşadıkları türden bilgilere ağırlık verilmelidir. Öğrencilerin öğrenme sürecinde rahat olmaları ve özgür düşünmeleri sağlanmalıdır. Öğrencilere sürekli öğrenme bilinci kazandırılmalı, öğrencilerin öğrenmiş oldukları bilgi ve becerileri kullanarak yeni bilgilere ulaşabilmelerine imkan sağlanmalıdır (Atasönmez, 2008).

Dirimeşe (2005) tarafından gerçekleştirilen "Lisede din kültürü ve ahlak bilgisi dersi müfredatının program geliştirme süreçleri bakımından incelenmesi" adlı çalışmada, Lise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) müfredatı program geliştirme açısından incelenmiştir. Çalışmanın amacı: Lise DKAB dersinin programının güncelliğini kaybettiğini, eğitimde program geliştirme açısından yenileşmeye ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktır. Araştırmada, dokümantasyon

yöntemi kullanıldı. Eğitim programı, program geliştirme, din eğitimi alanlarıyla ilgili literatür taranarak, araştırma konusu ile ilgili veriler toplanıp değerlendirildi. Lise din derslerinin müfredatının yapısal değişikliğinin önemini ortaya koyabilmek adına eğitim programı ve program geliştirmeyle ilgili kavramlar tespit edildi ve araştırma sonucunda da; lise din dersleri programının program geliştirme modeline uygun olarak hazırlanmadığı tespit edildi. Programda dersin amaçları çok genel olarak ifade edilip ders konuları sadece konu başlıkları halinde verilmekle yetinilmiştir. Programda eğitim durumları ise ders yöntem, araç-gereç ve kaynakları çok genel olarak açıklanmıştır. Ölçme ve değerlendirme ile ilgili ifadeler çok genel olup, sınıf ortamında öğretmene yardımcı olacak şekilde olmadığı ifade edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre lise DKAB ders programı yeni program anlayışına uygun olarak yeniden ele alınmalıdır. Bu amaçla, Milli Eğitim Bakanlığı içinde, uygulayıcı öğretmenler, İlahiyatçı bilim adamları, din eğitimi bilimi uzmanları, eğitim psikologları, program geliştirme uzmanları ile öğrenci ve veli temsilcilerinin bulunduğu bir komisyon kurulmalı ve DKAB öğretim programı yeniden geliştirilmelidir.

Çınar (2005) tarafından gerçekleştirilen "İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programının değerlendirilmesi üzerine bir araştırma" adlı çalışmada DKAB öğretim programın uygulamasında öğretmenlerin görüşlerinin alınarak programın amaç, konu, eğitim-öğretim süreçleri ve değerlendirme öğelerinde görülen yetersizlikleri ortaya koyup bunların giderilmesi için öneriler geliştirerek program geliştirme çalışmalarına katkı sağlanması amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda, gelir durumları düşük öğretmenlerin işine tam olarak adapte olamadıklarından dolayı programın başarısını olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Bir öğretim programının çağdaş yöntemlerle hazırlanmış olmasının onun başarıyla uygulanabileceği ve iyi sonuçlar vereceği anlamına gelmeyeceği anlaşılmıştır. Bu yeni programın uygulayıcılarının öğretmenlerin, bu programı uygulayıp anlayabilecekleri bir seviyeye getirilmesinin önemli bir husus olduğu anlaşılmıştır. Bu yüzden hizmet-içi eğitim faaliyetlerinde yeni programların ayrıntısıyla tanıtılmasının önemi vurgulanmıştır. DKAB öğretim programlarının geliştirilmesi ve daha kapsamlı hale getirilmesi için öğrenci, veli, eğitim uzmanları, konuyla ilgili resmi ve sivil toplum kuruluşlarının görüşleri alınarak yapılan çalışmaların sayısının artırılmasının gerekli olduğu anlaşılmış böylece DKAB öğretim programıyla alakalı ilgililerin görüşleri doğrultusunda programdaki fazlalıkların çıkarılması ve eksik konuların da ilave edilmesinin gerektiği söylenmiştir.

Taşçıoğlu (2005) tarafından gerçekleştirilen "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programın değerlendirilmesi" adlı araştırmanın konusu, 2000-2001 öğretim yılında uygulamaya konulan İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının eğitimde program geliştirme açısından değerlendirilmesidir. Bu program, program geliştirme çalışmaları sonucu 2000-2001 öğretim yılında uygulamaya konulmuştur. Öğretim Programı incelendiğinde ise şunlar söylenmiştir: Programda amaçların, birbiriyle ve programın ilkeleriyle uyumlu olduğu görülürken amaçların, ifadede göz önünde bulundurulması gereken hususlara uygun olmadığı söylendi. Programda öğretme-öğrenme süreci ile ilgili ilke ve açıklamalar yer alırken bunların kendi için-

de sistemli olmadığı ve öğretmene yeterince rehber olabilecek nitelikte olmadığı da söylendi. Programda öğretme-öğrenme süreci ile ilgili olarak verilen örnek işlenişlerin, programda yer alan ilke ve açıklamalarla uyum sağladığı fakat bunların öğretmene yeterince rehber olabilecek şekilde düzenlenmediği belirtildi. Programda değerlendirme ile ilgili ilke veya açıklamaların belirlenmediği görüldü. Konu ile ilgili sadece örnek işlenişlerin sonunda bir takım bilgiler yer aldı. Programının program geliştirme modelinin, MEB program geliştirme modeline benzediği sonucuna ulaşıldı.

Korkmaz (2003) tarafından gerçekleştirilen "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Programının Eğitimde Program Geliştirme Açısından İncelenmesi" adlı çalışmanın konusu, 1998-1999 öğretim yılında uygulamaya konulan İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Programının eğitimde program geliştirme açısından incelenmesidir. Bu çalışmanın temel amacı ise sözü edilen programın eğitimde program geliştirme açısından uygunluğunu araştırmaktır. Program geliştirme, eğitim programının hazırlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve değerlendirme sonucu elde edilen veriler doğrultusunda yeniden düzenlenmesi sürecidir. Bu süreçte yapılması gereken işlemlerin belli ilkeler doğrultusunda, bir sistem bütünlüğü içinde yürütülmesi, hedeflenen sonuçlara daha etkili bir şekilde ulaşılmasına yardımcı olmaktadır.

Söz konusu programda öğrencilerin kazanması istenen hedeflere ayrı bir başlık altında açık ve net olarak yer verilmediği; bununla birlikte ilke olarak verilen bilgilerin içerisine bazı amaç ifadelerinin serpiştirildiği görülmektedir. Programda uygulama süreçleri ile ilgili açıklamalara yeterince yer verilmediği de söylenebilir. Fakat programda derslerin kredilerine, dönemlere göre düzenlenişine ve uygulayanlara yardımcı olacağı düşüncesiyle ders tanımlarına yer verildiği görülmektedir. Programdaki ders sayıları ve kredileri, geçmişte din öğretimi öğretmeni yetiştirilen programlara göre önemli ölçüde azaltılmıştır. Bu, öğrencilerin öğretim dışındaki bireysel ihtiyaçlarım karşılayabilmelerine daha çok imkan tanıdığından olumlu bir düzenleme olmuştur. Ayrıca programda derslerin teorik saatlerine ek olarak uygulama saatlerinin de belirlenmiş olması, programı uygulayanların, öğretimde uygulamaya dikkatlerinin çekilmesi açısından önemli bir gelişme olarak kabul edilmiştir. Dersler büyük ölçüde, aşamalılık, süreklilik ve kaynaşıklık ilkelerine uygun olarak programa yerleştirilmekle birlikte, bazı derslerin buna tam olarak uymadığı sonucuna varılmıştır (Korkmaz, 2003).

Gümüş (2000) tarafından gerçekleştirilen "İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi programındaki Hz. Muhammed`in hayatına özel öğretim yöntemleri açısından bir yaklaşım" adlı çalışmada ilköğretimde öğretim konusu olan Hz. Muhammed'in hayatının nasıl öğretileceği üzerinde duruldu. Özellikle O'nun hayatının eğitim yönünden önemini ve temel ahlaki özelliklerin ve birçok alışkanlığın bu dönemde örnek alınması gerektiği belirtildi. Öğrencilerin zihin, duygu ve din gelişimleri ve bu gelişimlerin ortaya çıkardığı ilgi ve ihtiyaçlar ışığında özel öğretim yöntemleri geliştirilmeye çalışıldı. İlköğretimde DKAB dersi okutmakta olan öğretmen ve bu dersi okuyan öğrencilerle görüşme yapıldı. Hz. Muhammed'in hayatı konusunda davra-

nışa yansımayan bir bilginin söz konusu olduğu saptandı. DKAB dersinde mevcut programa göre Hz. Muhammed'in Hayatı ile ilgili konuları, öğretim ilke ve yöntemleri geliştirerek örnek ders işlenişleri ile ortaya koymaya çalışıldı. Bunların sonucunda iyi bir planlama ve seçilen yöntemin basamak uygulanması ile Hz. Muhammed'in hayatının davranış düzeyinde öğrenilebileceği tespit edilmiştir (Gümüş, 2000).

Tablo 1.: Hz. Muhammed'in Hayatının Öğretimine İlişkin Akademik Çalışmaların Değerlendirilmesi

(İlgili akademik çalışmalar değerlendirilirken geçmişten günümüze doğru 10 yıllık bir süreç ele alınmıştır)

TEZ (ÇALIŞMA)	GENEL YAKLAŞIM	AMAÇLAR	KAZANIMLAR	MATERYAL	DEĞERLENDİRME
Gümüş (2000) tarafından gerçekleştirilen "İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi programındaki Hz. Muhammed`in hayatına özel öğretim yöntemleri açısından bir yaklaşım" adlı çalışma	Hz. Muhammed'in hayatının davranış düzeyinde öğretilebileceği	Peygamber'in hayatının eğitim yönünden önemi ve temel ahlaki özelliklerinin ve birçok alışkanlığın öncelikle bu dönemde örnek alınması vurgulanarak dersle ilgili konulara ilişkin öğretim ilke ve yöntemlerinin geliştirilmesi			Çalışmadaki bulgulara göre özellikle iyi bir planlama ve seçilen yöntemin basamak uygulaması ile Hz. Muhammed'in hayatının davranış düzeyinde öğretilebileceği üzerinde durulduğu görülmektedir. Çalışmamızda da benzer bulgulara ulaşılmıştır.
Zengin (2008) "Yenilenen ilköğretim VI. sınıf müfredatındaki (2007) Peygamberlere	Hz. Muhammed'in hayatına yönelik anlamlı öğrenmenin gerçekleştirilmesiyle öğrencilerin derse olan ilgilerinin ve	Hz. Muhammed'in hayatına ünitesinde çoklu zeka kuramı ve yapılandırmacı yaklaşıma dayanan teknik ve etkinlik-	Hz. Muhammed'in hayatını öğrenme sürecinde birden çok öğrenme alanına değinilerek öğrencilerde davranış deği-	Kavram haritaları, akrostij tekniği, örnek verme, yorumlama, bulmaca ve örnek olay	Çalışmadaki bulgular değerlendirildiğinde, Hz. Muhammed'in hayatını öğrenme sürecinde birden çok öğrenme alanına değinilerek öğrencilerde davranış değişikliğinin sağlanmasınına ilişkin benzer bulgulara çalışmamız-

ve ilahi kitaplara inanç, namaz ibadeti ve son peygamber Hz. Muhammed ünitelerinin işlenişine yönelik bir deneme"	meraklarının artması	lerle dersin işlenmesi	şikliğinin sağlanmasını içeren kazanımların olması	alanizi tekniklerinin kullanılmasının gerekliliği	da da değinilmiştir.
Demirdağ (2008) "Çocuklara Yönelik Dini Kitaplarda Oluşturulması Amaçlanan Peygamber Tasavvuru" adlı çalışma	Çocuklarda peygamber tasavvuru oluşturulurken, insanlığa en güzel örnek olarak gönderilen yüce peygamberimizin ahlaki özelliklerinin öncelenmesi	İnsanlığa en güzel örnek olarak gönderilen, yüce peygamber tasavvuru anlatılırken nitelikli eserlerin hazırlanması	Hz. Peygamber'in ahlaki özelliklerden yola çıkarak çocuklarda olumlu yönde davranış değişikliğini ifade edecek kazanımların hazırlanması	Peygamberimiz ahlaki yönünü ortaya koyan nitelikli kitapların hazırlanmasının öncelenmesi	Çalışmada Hz. muhammed'in Hayatı dersine ilişkin özellikle ahlaki özelliklerin öncelenmesinin gerekliliği ve materyal eksikliğine dair bulgulara ulaşıldığı görülmektedir. Benzer sonuçlara çalışmamızda da ulaşılmıştır.
Canikli (2011) İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programında Hz. Peygamber imajı	Hz. Peygamberin hayatının dinin asıl kaynaklarına uygun şekilde öğretilmesi	Hz. Peygamberin doğru şekilde anlaşılması			Araştırmada ulaşılan bulgulara bakıldığında, Hz. Muhammed'in insan olduğu, ancak vahiy almakla diğer insanlardan farklı olduğu, Kur'an-ı açıklama görevi olduğu ve insani değerleri yerleştirmek için gönderildiğinin vurgulanması öncelendiği görülmektedir. Çalışmamızda da benzer bulgulara ulaşılmış-

					tır.
Türkiye'de Din Öğretimi Forumu Sonuç Raporu (2012)	Peygamber'in farklı yönlerinin hadislerden yararlanılarak anlatıldığı ve öğrencilerin gelişim düzeyleri göz önüne alınarak Hz. Peygamber'in bireysel ve sosyal yönleri ile ahlakı üzerinde durulması	Din eğitimiyle ilgili seçmeli derslerin kapsam ve içeriklerinin net olmaması, bu durumun önüne geçilmesinde toplumun dini ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde ders kitaplarının hazırlanması	Öğrencilerin Hz. Muhammed'in hayatını sahih hadislerden yola çıkarak içselleştirmeleri		Çalışma sonucunda ulaşılan bulgulara bakıldığında din eğitimi ile ilgili seçmeli derslerdeki peygamber tasavvuruyla çalışmamızdaki peygamber tasavvurunun uyuştuğu görülmektedir.
Seçmeli Din Eğitimi Dersleri İnceleme ve Değerlendirme Raporu" Kaymakcan, Aşlamacı, Yılmaz ve Telli (2013)	Hz. Muhammed'in Hayatı dersine ilişkin din öğretiminden ziyade din eğitimimin yapılması	Dersin adını Hz. Muhammed'in Hayatı olmasına rağmen hayatından çok öğretisine, sünnetine ve ahlakına yer verilmesi yani kronolojik hayatına az değinilmesinden dersin adının değiştiril-	Ünitelerdeki kazanımlar da ilk olarak duyuşsal alana hitap etmeli sonrasında ise öğrencide davranış değişikliği hedeflenmeli öğrencinin Hz. Muhammed'in örnekliğini hayatına yansıtması noktasında dersin kazanımların-		Çalışmada elde edilen bulgular ışığında dersin adının değiştirilmesinin gerekliliği ve peygamberin örnek kişiliğinden yola çıkarak davranış değişikliliğinin sağlanması üzerinde önemle durulduğu görülmektedir. Çalışmamız da da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

		mesinin gerekliliği ve öğrencinin Hz. Muhammed'in örnekliğini hayatına yansıtması	da istekli olur, davranışlar gösterir, duyarlı olur gibi ifadelerin yer alması		
Meydan (2013) tarafından gerçekleştirilen " Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi"	DİKAB ve Hz.Muhammed'in Hayatı derslerinin kendine has yeterlilikleri açısından sorunlu olması	Hz. Muhammed'in Hayatı dersinin öğrencinin ilgi ve merakı doğrultusunda hazırlanması ve çeşitli etkinliklerle zenginleştirilmesi		Derslerin öğrenci için daha doyurucu ve verimli işlenmesi için görsel ve işitsel materyallerin kullanılması ve öğrenci merkezli etkinliklerin yapılması	Çalışmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde seçmeli derslerin DİKAB'ın tekrarı olduğu ve derslerin kendilerne has amaçları olması gerektiği görüşü üzerinde durulduğu görülmektedir. Çalışmamızda da benzer bulgulara rastlanmıştır.
Bahçekapılı (2013) tarafından gerçekleştirilen "Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri İmkânlar, Fır-	Hz. Peygamber, öğrencilere bir rol model olarak sunulması, O'nun ahlaki özelliklerine programda daha çok yer verilmesi	Öğrencilerin Hz. Muhammed'e duydukları sevgiyi gözönüne alarak bu dersin yeterli donanıma sahip öğretmenler tarafından	Hz. Muhammed'in Hayatı dersinde olayların sebep sonuç ilişkisi içerisinde anlatılması ve sonrasında da öğrencilerin bunu günlük	Öğrenme-öğretme sürecini zenginleştirmek için öğretmenlerin çeşitli araç gereçler ile farklı öğretim mater-	Çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda Hz. Muhammed'in Hayatı dersinde İslam dininin temel kaynaklarının merkeze alınması, ilgili dersin öğretmenlerinin eğitilmesi ve ders kitaplarının yetersizliği üzerinde durulduğu görülmektedir. Benzer bulgulara çalışmamızda da yer verilmiştir.

satlar, Aktörler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri"		verilmesi	hayatlarına yansıtması. Programda bulunan kazanımlar öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranışlarını aynı oranda geliştirmeye yönelik olarak zenginleştirilmeli ve öğretimprogramlarının içerikleriyle beraber kazanımları da toplumun ilgi ihtiyaç ve beklentileri ışığında yeniden hazırlanmalı	yallerini kullanması, kitapların öğrenciler tarafından anlayabilecekleri şekilde yeniden hazırlanması	
Yanmaz (2013) "İmam Hatip Öğrencilerinin Peygamber Tasavvuru"	İmam Hatip Öğrencilerinin aşırı yüceltmeci bir Peygamber tasavvuruna sahip olması	Hz. Peygamber'e insanüstü özellikler verilerek öğrencilere aşılanan yanlış peygamber inancının aşılanması yerine islam			Çalışma sonucunda elde edilen bilgilere bakılarak, İmam hatip öğrencilerinin çoğunluğun aşırı yüceltmeci bir peygamber tasavvuruna sahip olduğu görülmektedir. Çalışmamızda da alan uzmanlarının bu hususa değindiğine dair benzer bulgulara yer verilmiştir. Ayrıca Öğrencilerin böyle bir algıya sahip olmalarında

		dininin temel kaynaklarının rehberliğinde sağlıklı bir peygamber tasavvuru ortaya koymak			okullarında verilen eğitimin etkili olduğu muhtemel olduğu, İmam Hatip Öğrencilerinin çok sağlıklı olmayan bir peygamber algısına sahip oldukları görüşü üzerinde durulduğu görülmektedir.
Çelik, Boz, Gümüş ve Taştan (2013) tarafından gerçekleştirilen "4+4+4 Eğitim Reformunu İzleme Raporu"	4+4+4 eğitim sistemiyle Hz. Muhammed'in Hayatı Dersine ilişkin sorunların önüne geçilmesi(materyal ve alan öğretmenlerin azlığı, kitap eksikliği vb.) eğitim sisteminin kalitesinin arttırılması ve öğrenci başarısının geliştirilmesi	Hz. Muhammed'in Hayatı dersine ilişkin öğrenci ve öğretmenlerin tercihlerinin dikkate alarak belirlenmesi, alan öğretmenlerinin eğitilmesi ve böylece derslerin verimliliğinini artması			Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirildiğinde müfredat, öğretim materyallerinin yetersizliği ve öğretmenlerin seçmeli dersleri okutacak donanıma sahip olması hususunda eğitim almasının üzerinde durulduğu görülmektedir. Çalışmamızda da benzer sorunlara değinilmiştir.
İstanbul Gönüllü Eğitimciler Derneği (2014) tarafından gerçekleştirilen "Seçmeli Din	Din eğitimine 7 yaşından önce başlanmasının öncelenmesi, öğrenciye duyuşsal ve psikomotor davranışlar ka-	Hz. Muhammed'in Hayatı ve diğer seçmeli dersler hazırlanırken öğrencilerin yaş seviyeleri	Öğrencilerin, Hz. Muhammed'in Hayatı dersinde günlük hayatta kullanabilecekleri kavramların işlene-	Hz. Muhammed'in Hayatı ve diğer seçmeli derslere ilişkin Fatih projesi kapsamında Z-	Çalışma sonucunda ulaşılan bulgular değerlendirildiğinde, Hz. Muhammed'in Hayatı olarak okutulan dersin isminin Peygamberimizin ı olarak değiştirilmesi ve Hz. Muhammed ifadesi yerine Peygamberimiz ifadesinin kullanılması hususunda çalışmamızda da benzer

Dersleri Zirvesi Sonuç Bildirgesi"	zandırarak din, ahlak ve değerler eğitiminin verilmesi	ve gelişim özelliklerinin göz önüne alınarak yeniden yapılandırılması ve Hz. Muhammed'in Hayatı dersine ilişkin özgün sınıf içi etkinliklerin hazırlanması	rek bunların hayatlarına aktarılmasını sağlayacak kazanımlara yer verilmesi	kitapların hazırlanması	bulgulara ulaşıldığı görülmüştür. Bu çalışmada dikkat çeken bir diğer önemli nokta ise İlahiyat fakülteleri ve DİKAB öğretmenliği bölümlerinde özel öğretim yöntemlerinin dersinin içeriği Siyer öğretimi başta olmak üzere ibadet ve inanç öğretimine yönelik hem teorik zemini güçlendirecek hem de öğretmen adaylarınapratik uygulama örnekleri kazandıracak şekilde düzenlenmesinin öncelenmesidir.
Türkiye'de Din Eğitimi Çalıştayı Komisyon Raporları (2015)	Din kültürü dersinde yer alan Hz. Muhammed'in Hayatı ünitesinin isteğe bağlı Siyer dersine aktarılarak Hz. Muhammed'in Hayatı dersindeki örtüşmenin önüne geçilmesi	DİKAB ve Hz. Muhammed'in Hayatı dersindeki örtüşmenin öğrencide oluşturacağı bıkkınlığın öğrenciyi dersten soğutabileceği ihtimalinin ortadan kaldırılması		DİKAB dersinde yer alan Hz. Muhammed'in Hayatı ünitesinin Hz. Muhammed'in Hayatı dersindeki örtüşmenin önüne geçecek materyallerin hazırlanması	Çalışma sonucunda ulaşılan bulgular doğrultusunda özellikle DİKAB ve Hz. Muhammed'in dersine ilişkin örtüşmelerin dersin üzerindeki olumsuz etkilerinin öncelikle vurgulandığı görülmektedir. Çalışmamızda da benzer bulgulara dikkat çekilmiştir.
I.Siyer Çalıştayı (2015)	Hz. Muhammed'in sadece tarihi bir şahsiyet olmadığı, aynı za-	Öğrencilerin yaşadığı çevre ve yaş seviyesi gözönün-	Öğrencilerin Hz. Muhammed'in hayatını taassuptan	Materyal olarak dersin içerik, işleniş, ve öğ-	Çalıştay sonucunda ulaşılan bulgular değerlendirildiğinde Hz. Muhammed'in Hayatı ismiyle okutulan dersin öncelikle adının siyer olarak

	manda örnek şahsiyet olduğu.	de bulundurularak bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlar dikkate alınarak programın yeniden hazırlanması.	uzak, akla ve mantığa uygun olarak öğrenmeleri, O'nu kendilerine örnek alarak hayatlarına geçirmeleri	rencilerin bilişsel, duyuşşsal ve psikomotor kazanımlarına yönelik siyer yardımcı kitapları, ansiklopedik siyer terimleri sözlüğü, siyer atlası ve siyer internet portalının hazırlanması	değiştirilmesinin uygun görüldüğü ve materyal hususudaki eksikliklerin üzerinde önemle durulduğu görülmektedir. Çalışmamızda da benzer bulgulara ulaşılmıştır.

3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının genel amaçlarına, kazanımlarına ve içeriğine yönelik genel katılım düzeyini tespit etmektir. Yine araştırmada Hz. Muhammed'in hayatı dersi öğretim programının amaç ve içerik öğelerinde karşılaşılan yetersizlikleri ve problemleri alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda belirlemek, uzman görüşlerinin hangi faktörlere göre farklılaştığını tespit etmek ve alan uzmanlarının programa yönelik önerilerini, isteklerini ve beklentilerini değerlendirmek amaçlanmaktadır.

4. Araştırmanın Önemi

2012 yılında yasallaşan 12 yıllık zorunlu eğitim yasası doğrultusunda ders müfredatlarına yeni seçmeli dersler eklenmiştir. Bu derslerden biri olan Hz. Muhammed'in Hayatı dersi, öğrencilerin hem dini gelişimlerini hem de ahlaki anlayışlarını yakından etkilediğinden önemlidir. Ayrıca ilgili ders, dinin doğru anlaşılması ve öğrencilere örnek bir yaşam sunması açısından da büyük bir öneme sahiptir. Altaş tarafından gerçekleştirilen " İlköğretim Öğrencilerinin Din Öğretimi Sürecinde İlgi Duydukları Konular" adlı araştırmanın sonucuna bakıldığında da öğrencilerin en fazla ilgi duydukları, beğendikleri ve sevdikleri konuların sıralanmasında da Hz. Peygamber'in hayatı ve öğretileri ile ilgili konuların ilk sırada yer aldığı görülmüştür (Altaş, 2008: 106). Bu durum öğrencilerin, Hz. Muhammed'in Hayatına yönelik bir ilgiye sahip olduğunu göstermekte konuyla ilgili derslerin önemini ortaya koymaktadır. Bu çerçeveden bakıldığında Hz. Muhammed'in Hayatı dersinin öğrenciler açısından büyük bir öneme sahip olduğu da anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda ilgili dersin öğretim programının yapısının iyi bilinmesi ve programının eksikliklerinin alan uzmanları arafından tespit edilip giderilmesi söz konusu dersin amaçlarına ulaşmasında son derece etkili olacaktır.

Öğretim programlarının geliştirilmesinde alan uzmanlarının katkıları sonderece önemlidir. Alan uzmanlarının yer aldığı "program çalışma grubu" program geliştirmenin her aşamasında görev almaktadır. Bu doğrultuda öğretim programının hazırlanmasında, uygulanmasında ve değerlendirilmesinde alan uzmanlarının görüşlerinin tespit edilmesinin, programın daha işlevsel ve verimli olması için hangi düzenlemeler yapılması gerekliliğinin belirlenmesi alana katkı sağlayacaktır. Ayrıca literatüre bakıldığında da ilgili dersle doğrudan alakalı çalışmaların az olması hasebiyle bu araştırmanın din eğitimi alanına büyük bir zenginlik katacağı ve bu alanda yapılacak olan araştırmalara öncülük edeceği düşünülmektedir.

5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sınırlılıkları aşağıda yer aldığı gibi belirlenmiştir:

- Araştırma, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis ve İslam Tarihi Anabilim dallarında görev yapmakta olan 60 alan uzmanı ile sınırlandırılmıştır.

- Araştırma; veri toplama aracı olan anketten elde edilen verilerin istatistiksel analiz sonuçları alan uzmanlarının görüşleri ile sınırlandırılmıştır.

6. Araştırmanın Varsayımları

- Araştırmaya katılan katılımcıların cevaplarında samimi ve dürüst davrandıkları varsayılmıştır.
- Alan uzmanlarının "Hz. Muhammed'in Hayatı" öğretim programın genel amaçlarına, kazanımlarına ve içeriğine yönelik katılım düzeylerini tespit etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen ve çeşitli değişkenlerin yer aldığı anket formunun araştırmacının ölçmek istediği özellikleri ölçtüğü varsayılmıştır.

7. Temel Kavramlar

Bu başlık altında, araştırmanın temel kavramları olan; program, eğitim programı, eğitim programının temel öğeleri, öğretim programı, ders programı, örtük program ve program geliştirme kavramlarına ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

7.1. Program

Hedeflenene ulaşma ancak doğru bir programlama ile mümkündür. Programdaki olası eksiklikler ve hatalar sadece başarıya ulaşmayı geçiktirmekle kalmaz aynızamanda beklenmedik olumsuz sonuçlara da sebep olabilir. Bu çerçevede programı, yapılması gereken bir işin başarıya ulaşması sürecinde izlenen yol olarak tanımlamak mümkündür. Yani, program " yapılması gereken bir işin bölümlerini, her bölümün yapılış sırasını, zamanını ve nasıl yapılacağını gösteren bir tasarı manası taşır" (Büyükkaragöz, 1997: 1). Ayrıca öğretim faaliyetlerinin gelişigüzellikten kurtarılması ve hedeflenene ulaşılabilmesi, öğretim sürecinin programlanmasını gerektirir (Taşdemir, 2000: 2).

7.2. Eğitim programı ve eğitim programının temel öğeleri

Eğitim programı, bir okul veya eğitim kurumunun öğrenenlerine kazandırmak istediği tutum, davranış ve bilgilerin en ince ayrıntısına kadar planlanması ve belirlenen amaca ulaşacak şekilde belirli bir sistem bütünlüğü içerisinde düzenlenmesi olarak tanımlanabilir. (Bulut, 2006: 7). Başka bir ifadeyle eğitim programını okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler aracılığıyla elde edilen öğrenme yaşantıları düzeneği olarak da tanımlamak olasıdır (Demirel, 2014: 4).

Eğitim programının dört temel öğesi bulunmaktadır. Bunlar; hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ile ölçme ve değerlendirmedir. Programının bu dört temel öğesinden biri olan hedef, öğrenene kazandırılacak istendik davranışları ifade etmektedir. İçerik öğesinde ise eğitim programında hedeflere uygun düşecek konuların tümü düşünülmektedir. Öğrenme-öğretme sürecinde de hedeflere ulaşmak için hangi öğrenme-öğretme modelleri, stratejileri, yöntem ve tekniklerinin seçileceği belirtilmekteyken ölçme- değerlendirme öğesinde ise hedef-davranışların ayrı ayrı test edildikten sonra istendik davranışların ne kadarının kazandırıldığı ve yapılan eğitimin kalite kontrolü vurgulanmaktadır (Demirel, 2014: 5).

Eğitim programının temel öğeleri arasında sıkı bir bağ olduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda eğitim programının bir öğesinde yapılacak olan bir değişiklik, programın tamamı üzerinde etkili olabilmektedir. Örneğin, içerik öğesinde yapılacak olan bir değişiklik hedefi, öğrenme-öğretme sürecini ve değerlendirme boyutlarını da etkileyebilmektedir. Buradan hareketle, eğitim programının herhangi bir öğesinde yapılacak olan bir değişikliğin, programın bütün öğelerini etkileyeceği sonucuna ulaşmak muhtemeldir (Demirel, 2014:5).

Eğitim programı öğrenme ve öğretme süreçlerini belirlemeye yarayan teferruatlı bir planlama ve ayrıca tasarlanan eğitim hedeflerine ulaşılmasında bir ön şarttır. Eğitim programı geliştirmenin temel noktası ihtiyaç gereksinimlerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi ve sonrasında da ihtiyaç analizleri sonuçlarına ilişkin, hedeflenen davranış eğitim durumunu ve değerlendirme süreçlerini belirlemektedir (Sünbül, 2010: 42-43).

Eğitim programından bahsedildiğinde mutlaka eş zamanlı olarak öğretim programından da bahsetmek gerekmektedir. Eğitim programı, öğretim programına göre daha kapsamlı bir tasarıdır.

7.3. Öğretim programı

Eğitim programıyla öğretim programının sıklıkla birbirlerinin yerlerine kullanıldığı düşünüldüğünde öncelikle bu anlam karışıklığının giderilmesi için söz konusu kavramların net bir şekilde açıklanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu doğrulltuda (Demirel, 2014:6)'e göre eğitim programı, belirlenen hedefler doğrultusunda planlanan bütün eğitim etkinliklerini kapsamaktayken, öğretim programı ise bir eğitim basamağında çeşitli sınıf ve derslerde işlenecek konularla alakalı bütün öğretim etkinliklerini kapsamaktadır. Yani öğretim programın, okulda ya da okul dışında öğrenene kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle alakalı bütün etkinlikleri kapsayan bir tasarı olduğu ifade edilebilir. Başka bir deyişle öğretim programı, eğitim programı içinde önem arz eden, genellikle belli bilgi kategorilerinden meydana gelen, okullarda beceri ve uygulamaya ağırlık veren, bilgi ve becerinin eğitim programının hedefleri doğrultusunda ve planlı bir şekilde kazandırılmasına yönelik bir programdır (Varış, 1988: 18).

Öğretim programı, "bir dersle ilgili öğrenme- öğrenme sürecinde nelerin, niçin ve nasıl yer alacağını gösteren bir kılavuz…" dur (Özçelik, 1992-3: 4). Bu program, "belli bir öğretim basamağındaki çeşitli sınıf ve derslerde okutulacak konuları, bunların amaçlarını, her dersin sınıflara göre haftada kaç saat okutulacağını ve öğretim metodlarını- tekniklerini gösterir" (Büyükkaragöz, 1997: 2).

Öğretim programları belirli planlar dahilinde oluşturulmaktadır. Bunun hem öğrenciye hem de öğretmene birtakım faydaları vardır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür.

- ✓ Öğretimin planlanması, öğretmenlerin derslerde hangi konuları nasıl ve hangi hedeflerle öğreteceklerini belirlediği için öğretmenlerin verimliliğini arttırır
- ✓ Ders konularının ne zaman ve ne kadar sürede işleneceğinin belirlenmesi programın istenilen sürede tamamlanmasını sağlar

- ✓ Öğretimin planlı olması hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin düzenli olmasını sağlar ve ayrıca kendine güvenlerini de arttırır
- ✓ Öğretimin planlı olması öğretim faaliyetlerinin hedefleri doğrultusunda en uygun teknik, yöntem ve araç gereçlerin seçilmesini kolaylaştırır
- ✓ Öğretim programının iyi planlanmasıyla öğrenenlerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun bir şekilde gelişmeleri sağlanır
- ✓ Öğretimin planlı olması, hem öğretenlere hem de öğrenenlere düzenli bir çalışma alışkanlığı kazandırır (Demirel, 2004:12).

7.4. Ders programı

Ders programı, bir ders süresi içinde planlanan amaçların öğrenene nasıl kazandırılacağını belirten bütün etkinliklerin yer aldığı bir plan olarak tanımlanabilmektedir (Demirel, 2014:6). Ayrıca ders programı, öğretim programlarında bulunan bilgi kategorilerinin, disiplinlerin ve faaliyet alanlarının eğitim hedefleriyle ilişkili olan özel hedeflerin gerçekleştirmeleri amacıyla öğretim ilkelerini, konuların alt kategorilerini, değerlendirme esaslarını kapsayan, eğitim öğretim programlarındaki esasları öğrenci davranışına dönüştüren program olarak da tanımlanabilir (Varış, 1988: 18).

Ders programları dersin özelliklerine ve hedeflerine ilişkin belirli bir mantık çerçevesinde düzgün bir şekilde hazırlanmalıdır. İlgili programlar, öğretmenlere dersin işlenişi esnasında nasıl bir yol izleneceğine dair kılavuzluk eder. Böylece söz konusu programlar, öğretmenlerin dersi daha iyi ve belirli bir düzene göre işlenmesine katkı sağlar. Aksi durumda bir uygulamayla karşılaşıldığında ders düzeni bozulur ve dersin amaçları şansa bırakılmış olur (Taşdemir, 2008:204). Bu tarz plansız, programsız ders işlenişi, eğitim öğretim sistemine kalıcı zararlar verebilir.

7.5. Örtük program

Örtük programı, hazırlanan resmi programda yer almayan, yani yazılı olmayan, öğrencilerin yaşantılarını yakından etkileyen, toplumun norm ve değerlerini kapsayan bir program olarak tanımlamak mümkünüdür (Demirel, 2014: 4).

Örtük program, öğrencilerin okulda gün boyunca yaşadıkları her şeyi kapsamaktadır. Yazılı olmamasından dolayı her okulun örtük programı birbirinden farklıdır. Okulun kültüründen, ikliminden, öğretmen ve öğrenci iletişiminden ve inançlarından ve konumundan kaynaklanan her şey örtük program kapsamına girmektedir. Bu doğrultuda öğrencilerin örtük programdan kazandığı davranışlarda farklılıkların gözlenmesi muhtemeldir. Örtük program kapsamında öğrenciler hem olumlu davranışlar hem de olumsuz davranışlar kazanabilmektedirler (Yıldırım, 2013:4). Bundan dolayı eğitim öğretim sisteminde yer alan örtük programların üstlendiği rolün öneminin fark edilmesi gerekir.

7.6. Program geliştirme

Günümüzde kaliteli bir eğitim için öğrencilerin ilgileri, ihtiyaçları, yetenekleri, çevre koşulları, ülkenin toplumsal, siyasal, ekonomik durumu göz önünde bulundurularak çağın gereksinimlerine göre öğretim programının zamanla geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle de öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarının karşılanması, yeteneklerinin geliştirilmesi için program geliştirme çalışmalarının bu doğrultuda yapılması toplumun eğitimi adına çok büyük bir önem teşkil etmektedir. Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarının çağa ve çağın gereksinimlere göre değişmesi eğitim programlarının da değişmesine daha doğrusu geliştirilmesine neden olmaktadır. Burada vurgulanmak istenen, eğitimde program geliştirme çalışmalarının zamana ayak uydurması, ilgi ve ihtiyaçları karşılaması için sürekli olarak kendini yenilemesinin gerekliliğidir. Böylece eğitimde program geliştirme çalışmaların dinamik bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Program geliştirme faaliyetlerinin dinamik bir yapıya sahip olması; öğretim programlarının, öğrencilerin ilgileri, ihtiyaçları, beklenti ve tutumları göz önünde bulundurularak değiştirilmesini ve geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Program uygulandıktan sonra dönütler alınmalı, değerlendirilmeli ve gerekli yerlerde ihtiyaç duyulan düzeltmeler yapıldıktan sonra da programa eklenmelidir (Altaş, 2004). Tabiki bu çalışmaların belirli bilimsel ve pedagojik ilkelere göre itinayla yapılması gerekmektedir. Program hazırlama ve geliştirme çalışmaları esnasında bu ilkelere ne kadar dikkat edildiği ve ilkelerin ne derece önemsendiği veya hazırlanan programların uygulanabilirliği son derece dikkat edilmesi gereken hususlar arasında yer almaktadır.

Günümüzde de bilim, teknoloji ve iletişim alanlarındaki gelişmeler, program geliştirme çalışmalarının kesintisiz olmasını, araştırma ve geliştirme çalışmalarının sürekli yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu süreçte ise pek çok soruya cevap arandığı bilinmektedir. Fakat cevapları bir kişinin vermesini beklemek olanaksız görünmektedir. Bu nedenle program geliştirme çalışmaları bir komisyon aracılığıyla yürütülmektedir. Programın geliştirilmesinde her aşamada uzman görüşlerine başvurulması gereği de literatürde vurgulanmaktadır (Demirel, 2014).

Uzman görüşlerine başvurulması, program geliştirme çalışmalarının önemli bir sacayağını oluşturmaktadır. Uzman görüşü alma etkinlikleri en çok program geliştirme çalışma gruplarının oluşturulması aşamasında devreye girmektedir. Program geliştirme çalışmalarında üç grup görev yapmaktadır:

Birinci grup, program karar ve koordinasyon gurubu; ikinci grup, program çalışma grubu; üçüncü grup ise program danışma üyeleri grubu şeklinde oluşmaktadır (Demirel, 2014). Birinci grubun üyeleri: Milli Eğitim Bakanlığı temsilcileri, öğretmen örgütlerinin temsilcisi, konu alanı öğretmen temsilcileri, veli temsilcileri ve öğretmen temsilcilerinden oluşmaktadır. İkinci grubun üyeleri: Eğitimde program geliştirme uzmanı, eğitimde ölçme değerlendirme uzmanı, ilgili konu alanı uzmanı (üniversiteden bu alanın uzmanı) ve ilgili konu alanı öğretmenlerinden oluşmaktadır. Üçüncü grubun üyeleri ise eğitim felsefecisi, eğitim psikoloğu, eğitim sosyoloğu, eğitim ekonomisti eğitim denetçisi, okul yöneticisi, eğitim teknoloğu ve iletişim uzmanından oluşmaktadır (Güven, 2006).

Program karar ve koordinasyon grubunun görevleri: Ülkede hangi alanlarda program geliştirme çalışmalarının yapılacağına karar vermek, başat olan eğitim felsefesinin programlara yansıtılmasını sağlamak, hazırlanan programları kabul etmek ya da değiştirilmesine karar vermek ve bütün program geliştirme çalışmalarını koordine etmek şeklinde sıralanmaktadır. Program çalışma grubunun görevleri: Programın hazırlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi aşamalarında sürekli ve tam zamanlı olarak görev yapması şeklinde ifade edilmektedir. Program danışma grubunun görevi ise programların hedef, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme öğelerinin belirlenmesinde çalışma grubuna danışmanlık hizmetinin sunulmasıdır. Ayrıca bu grubun üyeleri program geliştirme çalışmalarında sürekli bulunmazlar, çalışmalar esnasında ihtiyaç duyulduğunda fikirleri alınır (Ünal, 2011).

Bu doğrultuda çalışma gruplarının amaçları: Eğitimin genel ve özel amaçlarının, amaçlarına uygun içeriğinin, içeriğine uygun materyallerinin, kullanılacak yöntemin, tekniğin ve değerlendirilme yöntemlerinin belirlenmesi olarak ifade edilmektedir. Söz konusu amaçlara ulaşılınca oluşturulan program taslağı sürekli izlenerek, incelenerek ve değerlendirilmeye tabi tutularak bu taslağın programın geliştirilmesine katkı sağlaması amaçlanmaktadır (Güven, 2006).

Çalışma grubunun üyelerinden biri olan alan uzmanlarının program geliştirmenin her aşamasında özellikle de amaç belirleme noktasında katkıları beklenmektedir. Her öğretim programında olduğu gibi seçmeli din dersleri öğretim programları da program geliştirme aşama ve süreçlerinden geçerek olgunlaşmalıdır.

— BİRİNCİ BÖLÜM —

HZ. MUHAMMED'İN HAYATI ÖĞRETİM PROGRAMI

Seçmeli din dersleri 11.04.2012 tarihinde yasallaşan 12 yıllık zorunlu eğitim yasası doğrultusunda öğretim programlarına dâhil edilmiştir. Bu derslerden biri olan Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda okutulmaya başlanan Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi Öğretim Programı Talim Terbiye Kurulu'nun 29.08.2012 tarihli kararı ile değiştirilip sonrasında 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır.

Programın giriş kısmında ilgili dersin gerekliliğine ve içeriğinin oluşturulmasına dair temellendirmelere yer verilmiştir. İlgili öğretim programını tanıma hususunda bu noktalara kısaca değinmenin faydalı olacağı kanısındayız. Bu programda alemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed'in insanlığa yol göstericiliğinin iyi şekilde kavranması için O'nun doğru şekilde tanınması ve insanlığa tanıtılması sonrasında da bütün bir hayat için örnek alınmasının son derece mühim bir husus olduğu vurgulanmıştır. Yani O'nu doğru tanımak ve tanıtmak örnek almakla birlikte doğru bir din anlayışının oluşmasında da gereklidir. Hz. Muhammed, insanlığa herkesin istifade edebileceği yalın ve yaşanabilir örnek bir yaşam modeli sunmaktadır. Çünkü O, Kur'an'ın esaslarını bizzat yaparak ve yaşayarak açıklayıp öğretmiştir. Bu yönüyle de abartılara, hurafelere vb. yanlış anlaşılmalara açık kapı bırakmamış; insanlığa açık, anlamlı, yalın, güvenilir ve uygulanabilir güzel bir örnek olmuştur.

Konuların işlenmesi sürecinde, ayet ve hadislerden azami ölçüde yararlanılması gerektiği belirtilmiştir. Derse her yıl Hz. Peygamberin hayatını kronolojik bir şekilde anlatan (Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım) birinci ünite ile başlanacağı sonrasında ise O'nun hayatının ahlaki ve sosyal boyutlarını tematik bir yaklaşımla ele alan beş ünite ile devam edileceği görülmektedir. Bu programın hazırlanması ve geliştirilmesi sürecinde Kur'an'ı Kerim, siyer, hadis ve tarih kaynakları temel alınmıştır. Ayrıca ilgili öğretim programında Hz. Muhammed'in Hayatının tematik olarak anlatımı öne çıkarılmıştır (MEB, 2012).

A. Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının Genel Amaçları

Bu başlık altında Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi Öğretim programının genel amaçlarına yer verilmiştir.

Tablo 1. *Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının Genel Amaçları*

Genel Amaçlar
Hz. Muhammed'in Hayatı dersi programıyla öğrencilerin;
1.Hz. Muhammed'in Hayatını ana temalarıyla tanımaları amaçlanmaktadır.
2.İslam dininin doğru anlaşılmasında Hz. Muhammed'e olan ihtiyacı fark etmeleri amaçlanmaktadır.
3.Hz. Muhammed'in İslam'ı yaşamada örnek olduğunu kavramaları amaçlanmaktadır.
4.Hz. Muhammed'in hayatını bütüncül bir yaklaşımla öğrenmeleri amaçlanmaktadır.

B. Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının Uygulanmasında Temel Alınan İlkeler

Bu başlık altında Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi Öğretim Programının (Dersin) uygulanmasına ilişkin ilke ve açıklamalara yer verilmiştir.

Tablo 2. Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının Uygulanmasında Temel Alınan İlkeler

Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının uygulanmasında temel alınan ilkeler
1. Ünite ve kazanımlar, " Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi" Öğretim programı genel amaçlarına ulaşmayı sağlayacak şekilde, farklı öğrenme alanlarına ayrılarak belirlenmiştir.
2. Her bir ünite için kullanılacak süre ve ünitelerin işleniş sırası programda belirlenmiştir. Bununla birlikte zümre öğretmenlerince öğrenci seviyesi ve çevre şartlarına uygun planlama yapılabilir.
3. Öğrenme-öğretme etkinliklerinde kazanımları edinmeye uygun görsel,

işitsel ve basılı materyallerden yararlanılır.	
4. Öğrenme-öğretme etkinliklerinde öğrenci merkezli öğrenme ve öğretme yöntem, teknik ve stratejileri kullanılır.	
5. Tüm öğrenme-öğretme süreçlerinde konuların öğrencilere sevdirilerek öğretilmesi esastır.	
6. Ünite ve konuları ayet ve hadisler temel alınarak işlenmelidir.	
7. Öğrencilerin konuyu kavramaları esas alınacak ve öğrenciler, konularda geçen ayet ve hadisleri ezberlemeye zorlanmayacaktır.	
8. Üniteler ele alınırken konular günlük hayatla ilişkilendirilecektir.	
9. Tüm sınıflarda yer alan "Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım" adlı ünite, öğrencilerin gelişim düzeyleri ve sınıfları dikkate alınarak ele alınacaktır (MEB, 2012).	

C. Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının Özel Amaçları

Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programında yer alan her bir sınıftaki altı ünitenin kazanımları (özel amaçları) incelendiğinde programın 126 kazanımdan (5. Sınıfta 35, 6. Sınıfta 33, 7. Sınıfta, 31 ve 8.sınıfta 27) oluştuğu görülmektedir. Kazanım türleri öğrenme alanları açısından ele alındığında bilişsel alanı içeren hedef davranışların duyuşsal alanı içeren hedef davranışlardan fazla, psikomotor alanı içeren hedef davranışların ise çok az olduğu görülmektedir (Bahçekapılı, 2013).

V. sınıf ünitelerinin özel amaçları

Tablo 3. V. Sınıf Ünitelerinin Özel Amaçları

5.SINIF	**Ünite 1**	**Kazanımlar**
	Hz. Muhammed'in hayat hikayesini hatırlayalım	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1. Doğduğu çevreyi tanır
		2. Doğumu, çocukluğu ve gençliği hakkında bilgi sahibi olur
		3. Peygamber oluşu ve Mekke dönemini genel hatlarıy-

		la hatırlar
		4. Medine dönemi ve vefatını genel hatlarıyla hatırlar

5.SINIF	**Ünite 2**	**Kazanımlar**
	Temizlik	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1.Ağız ve diş sağlığına verdiği önemi kavrar
		2.Ağız ve diş temizliğiyle ilgili uygulamaları kavrar
		3.Beden temizliğine verdiği önemi kavrar
		4.Kılık kıyafet temizliğine, düzenine ve uyumuna gösterdiği özeni kavrar
		5.Çevre bilincini kazandırma konusundaki çabalarını kavrar
		6.Çevre temizliği ile ilgili emir ve tavsiyelerini açıklar
		7.Temizliği, inancın bir değeri olarak gördüğünü kavrar
		8.Temizliği,ibadetlerin şartları arasında saydığını kavrar
5.SINIF	**Ünite 3**	**Kazanımlar**
	Hz. Muhammed'in AhlakI	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1. Ahlak anlayışını kavrar
		2.Ahlakla ilgili sözlerinden örnekler verir
		3.Peygamber olmadan önce hayatında da güzel ahlak ilkelerine göre yaşadığını fark eder
		4.Kişilik özelliklerini kavrar
		5.Niyet ve davranış bütünlüğüne verdiği önemi fark

		eder
5.SINIF	**Ünite 4**	**Kazanımlar**
	Hz. Muhammed ve Çocuk	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1.Örnek yaşantısından yola çıkarak çocuklara davranışı konusunda çıkarımlarda bulunur.
		2.Çocuk sevgisini örneklerle açıklar
		3.Çocuklara verdiği değeri anlatan örnekler verir
		4.Çocuklar arasında ayırım yapmadığını kavrar
		5.Ailelerin çocukları arasında cinsiyet vb. ayırım yapmamaları gerektiğine ilişkin tavsiyelerini fark eder
		6.Kimsesiz çocukların korunması konusundaki hassasiyetini ve bu doğrultudaki davranışlarını kavrar
5.SINIF	**Ünite 5**	**Kazanımlar**
	Çocuğun Görevleri	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1.Çocukluğunda görev ve sorumluluklarını yerine getirme konusunda gösterdiği özeni örneklerle açıklar
		2.Anne- babaya sevgi ve saygı konusundaki sözlerini açıklar
		3.Söz ve davranışlardan hareketle anne- babaya karşı güzel davranışlarda bulunmaya istekli olur
		4. Anne- babaya iyilik yapmaya verdiği önemi, emir ve tavsiyelerinden örneklerle açıklar
		5.Örnekliğinden hareketle anne- babasına karşı iyi davranışlar gösterir
5.SINIF	**Ünite 6**	**Kazanımlar**

	Herkesin dostu ve kardeşi Hz.Muhammed	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1.Bütün insanlığın kardeşliği için çalıştığını kavrar
		2.İnsanlar arasında ayrım yapmadığını fark eder
		3.Vefa duygusuna verdiği önemi fark eder
		4.Arkadaş ve dost seçerken nelere dikkat ettiğini açıklar
		5.Dostluk kurmada ortaya koyduğu ölçüleri kavrar
		6.Arkadaş ve dostlarına karşı gösterdiği fedakarlıkları fark eder
		7.Engellilere karşı ayrımcılık yapmadığını kavrar

VI. Sınıf ünitelerinin özel amaçları

Tablo 4. VI. Sınıf Ünitelerinin Özel Amaçları

6.SINIF	**Ünite 1**	**Kazanımlar**
	Hz. Muhammed'in hayat hikayesini hatırlayalım	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1. Doğduğu çevreyi tanır
		2.Doğumu, çocukluğu ve gençliği hakkında bilgi sahibi olur
		3.Peygamber oluşu ve Mekke dönemini genel hatlarıyla hatırlar
		4.Medine dönemi ve vefatını genel hatlarıyla hatırlar
6.SINIF	**Ünite 2**	**Kazanımlar**
	Beslenme	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:

		1.Yemek öncesi ve sonrasında el ve ağız temizliğine gösterdiği özeni fark eder
		2.Nimetlere şükreden bir kul olduğunu kavrar
		3.Besmele çekmeyi ve hamd etmeyi şükrün ifadesi olarak yaptığını kavrar
		4.Beslenmede ölçülü davrandığını kavrar
		5.Yiyecekleri ve içecekleri israf etmediğini anlar
		6.Ölçülü beslenme ile sağlık arasında kurduğu ilişkiyi kavrar
		7.Beslenme konusunda hijyene verdiği önemi kavrar
		8.Yeme içme adabı hakkındaki söz ve davranışlarını bilir
		9.İkramda bulunmaya teşvik ettiğini fark eder
6.SINIF	**Ünite 3**	**Kazanımlar**
	Hz.Muhammed'in İnancı	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1.Allah'a karşı duyduğu sevgiyi fark eder
		2.Her şart ve durumda Allah'a olan bağlılığını kavrar
		3.Sorunlar karşısında Allah'a dayanıp güvenen bir kişi olduğunu fark eder
		4.Sıkıntılarla karşılaştığında sabır gösterdiğini fark eder
		5.Bütün iş ve düşüncesinde sürekli olarak Allah'ı andığını kavrar
6.SINIF	**Ünite 4**	**Kazanımlar**

	Hz. Muhammed ve Çevre	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1.Evrendeki denge ve güzelliği anlatan sözlerinden örnekler verir
		2.Çevredeki canlı cansız varlıklara bakışını kavrar
		3.Çevrenin korunması ile ilgili tutumuna örnek verir
		4.Doğada yer alan canlı varlıkları sevme ve koruma konusundaki çabalarından örnekler verir
		5.Ekolojik dengeyi koruma konusundaki çabalarından örnekler verir
6.SINIF	**Ünite 5**	**Kazanımlar**
	Ailede Sevgi ve Saygı	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1.Bir baba olarak çocuklarına karşı tutumunu örneklerle açıklar
		2.Çocukların anne- babalarına karşı sorumluluklarını örneklerle açıklar
		3.Kardeşlerle ilişkileri ve ailede kardeşler arasında olması gereken iletişimi anlatan sözleri açıklar
		4.Ailede sevgi ve saygıya verdiği önemi fark eder
		5.Küçüklere sevgiyi, büyüklere saygıyı anlatan sözlerinden örnekler verir
6.SINIF	**Ünite 6**	**Kazanımlar**
	İletişim Dili	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1.Konuşmadaki adabını fark eder
		2.İnsanlarla konuşurken, samimi, nazik, sempatik, seviyeli ve zaman zaman espirili davrandığını öğrenir

		3.İnsanların ferdi farklılıklarını ve seviyelerini dikkate alarak konuştuğunu kavrar
		4.Hitabet gücünü/ yeteneğini fark eder
		5.Kişilik ilişkilerinde empatik tutuma sahip olduğunu fark eder

VII. Sınıf ünitelerinin özel amaçları

Tablo 5. VII. Sınıf Ünitelerinin Özel Amaçları

7.SINIF	**Ünite 1**	**Kazanımlar**
	Hz. Muhammed'in hayat hikayesini hatırlayalım	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1. Doğduğu çevreyi tanır
		2.Doğumu, çocukluğu ve gençliği hakkında bilgi sahibi olur
		3.Peygamber oluşu ve Mekke dönemini genel hatlarıyla hatırlar
		4.Medine dönemi ve vefatını genel hatlarıyla hatırlar
7.SINIF	**Ünite 2**	**Kazanımlar**
	Giyim Kuşam	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1.Temiz kıyafetler giydiğini öğrenir
		2.Temiz ve güzel giyinmeye teşvik ettiğini öğrenir
		3.Kıyafet seçiminde ihtiyaçlarına uygun tercihler yaptığını kavrar
		4.Gösterişli ve gereğinden fazla kıyafet kullanmadığını kavrar
		5.Kişisel bakıma dikkat ettiğini kavrar

		6.Düzenli ve uyumlu giyindiğini fark eder
7.SINIF	**Ünite 3**	**Kazanımlar**
	Hz.Muhammed'in İbadetleri	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1.Öncelikle bir kul olarak davrandığını kavrar
		2.İbadet anlayışının özelliklerini kavrar
		3.Farz ibadetlerini ve bunlara verdiği önemi kavrar
		4.Yaptığı nafile ibadetleri ve onlara verdiği önemi kavrar
		5.İbadetlere devam konusundaki hassasiyetini kavrar
7.SINIF	**Ünite 4**	**Kazanımlar**
	Komşuluk	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1.Komşuluğa verdiği önemi kavrar
		2.Komşularıyla kurduğu güzel iletişime örnekler verir
		3.Komşularının sevinç ve üzüntülerini paylaştığını, her an onların yanında olduğunu kavrar
		4.Komşularının haklarını gözetmedeki özenini örneklerle açıklar
		5.Komşu haklarını gözetmede yakından uzağa doğru bir sıralama yaptığını fark eder
		6.Komşulukta inanç ayırımı yapmadığını kavrar
		7.Komşularıyla arasındaki bağı geliştirmede hediyeleşmeye verdiği önemi fark eder
7.SINIF	**Ünite 5**	**Kazanımlar**

	Akrabalarla İletişim	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1. Akrabalığa ve akrabaya verdiği önemi kavrar
		2.Sevinçlerini paylaşan, üzüntülerinde yalnız bırakmayan örnek bir akraba olduğunu kavrar
		3.Akrabayı koruyup gözetmenin bir görev olduğunu anlatan söz ve davranışlardan örnekler verir
		4.Söz ve davranışlardan örneklerle akrabalar arasındaki yardımlaşmaya verdiği önemi kavrar
7.SINIF	**Ünite 6**	**Kazanımlar**
	Sosyal İletişim	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1.İnsanların özel hayatları ve sırları konusundaki hassasiyetini fark eder
		2.Davranışlarında tutarlı olduğunu fark eder
		3.Başkalarının haklarına saygı konusundaki hassasiyetini ve bu konuda ortaya koyduğu çabaları fark eder
		4.Karşılıksız iyilik yapan ve karşılıksız iyilik yapmayı yaygınlaştırmya çalışan bir insan olduğunu fark eder
		5.Mütevazı olmaya verdiği büyük değeri söz ve davranışlarından örneklerle açıklar

VIII. Sınıf ünitelerinin özel amaçları

Tablo 6. VIII. Sınıf Ünitelerinin Özel Amaçları

8.SINIF	**Ünite 1**	**Kazanımlar**
	Hz.Muhammed'in hayat hikayesini hatırlayalım	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1. Doğduğu çevreyi tanır

		2.Doğumu, çocukluğu ve gençliği hakkında bilgi sahibi olur
		3.Peygamber oluşu ve Mekke dönemini genel hatlarıyla hatırlar
		4.Medine dönemi ve vefatını genel hatlarıyla hatırlar
8.SINIF	**Ünite 2**	**Kazanımlar**
	Eğlence ve Spor	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1.Spora teşvik ettiğini ve çeşitli spor dallarında yarışmalar yaptırdığını bilir
		2.Hayatında oyun ve sporun yer aldığını kavrar
		3.Gündelik yaşamında zaman zaman şakalar yaptığını öğrenir
		4.Şaka yaparken dikkat ettiği hususları kavrar
		5.Müzikle ilgili belirlediği ölçüleri kavrar
		6.Eğlence anlayışını ve bu konuda ortaya koyduğu ölçüleri kavrar
8.SINIF	**Ünite 3**	**Kazanımlar**
	Hz.Muhammed'in Duaları	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1. Duaya verdiği önemi kavrar
		2.Allah'ın duaları kabul edeceğine dair vurgusunu algılar
		3.Dua adabını fark eder
		4.Günlük dualarını ve özel zamanlarda yaptığı duaları açıklar

8.SINIF	**Ünite 4**	**Kazanımlar**
	İnsan Hakları ve Adalet	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1.Bütün insanlara insan oldukları için değer verdiğini kavrar
		2.İnsanlar arasında ayrım yapmadığını kavrar
		3.Adalete verdiği önemi fark eder
		4.Adil yargı konusunda gösterdiği özeni örneklerle açıklar
		5.Her türlü haksızlıktan kaçındığını kavrar
8.SINIF	**Ünite 5**	**Kazanımlar**
	Anne ve Babanın Görevleri	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1.İyi bir evlat yetiştirmeye verdiği önemi ve bu konudaki tavsiyelerini kavrar
		2.Anne babaya verdiği önemi kavrar
		3.Çocuklara duyduğu sevgiyi fark eder
		4.Anne babanın çocuklarına örnek olması gerektiğini anlatan sözlerini ifade eder
8.SINIF	**Ünite 6**	**Kazanımlar**
	İnsanı İlişkileri Güçlendirme	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:
		1.İşbirliği ve dayanışmaya verdiği önemi kavrar
		2.İnsani ilişkilerini güvene dayalı olarak yürüttüğünü fark eder
		3.İnsani ilişkilerde doğru ve dürüst olmaya verdiği

		önemi kavrar
		4.İnsani ilişkilerin güçlendirilmesinde sevgi ve saygıya verdiği önemi fark eder

D. Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının İçeriği

Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi Öğretim Programının içeriğinde öğrenme alanları, üniteler, konu başlıkları ve her konuyla alakalı kazanımlara ve açıklamalara yer verildiği görülmektedir. Ders içeriği altı öğrenme alanı ve 24 üniteden oluşturulmuştur.

Öğrenme Alanları Ve Ünite Başlıkları

Bu başlık altında Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi Öğretim Programının içeriğinin sınıflara göre öğrenme alanları ve ünite başlıklarına yer verilmiştir.

V. Sınıf, VI. Sınıf, VII. Sınıf ve VIII. Sınıf öğrenme alanları ve ünite başlıkları

Tablo 7. V. Sınıf, VI. Sınıf, VII. Sınıf ve VIII. Sınıf Öğrenme Alanları ve Ünite Başlıkları

5.Sınıf	**Öğrenme Alanları**	**Ünite Başlıkları**
1.Ünite	Hz.Muhammed'in Hayat Hikayesi	Hz.Muhammed'in Hayat Hikayesini Hatırlayalım
2.Ünite	Günlük Hayatta Hz. Muhammed	Temizlik
3.Ünite	En Güzel Örnek	Hz.Muhammed'in Ahlakı
4.Ünite	Sosyal Hayatta Hz. Muhammed	Hz. Muhammed ve Çocuk
5.Ünite	Hz. Muhammed ve Aile	Çocuğun Görevleri
6.Ünite	Hz. Muhammed ve Toplumsal İletişim	Herkesin Dostu ve Kardeşi Hz.Muhammed
6.Sınıf	**Öğrenme Alanları**	**Ünite Başlıkları**
1.Ünite	Hz. Muhammed'in Hayat	Hz.Muhammed'in Hayat Hikaye-

	Hikayesi	sini Hatırlayalım
2.Ünite	Günlük Hayatta Hz. Muhammed	Beslenme
3.Ünite	En Güzel Örnek	Hz.Muhammed'in İnancı
4.Ünite	Sosyal Hayatta Hz. Muhammed	Hz. Muhammed ve Çevre
5.Ünite	Hz. Muhammed ve Aile	Ailede Sevgi ve Saygı
6.Ünite	Hz. Muhammed ve Toplumsal İletişim	İletişim Dili
7.Sınıf	**Öğrenme Alanları**	**Ünite Başlıkları**
1.Ünite	Hz.Muhammed'in Hayat Hikayesi	Hz.Muhammed'in Hayat Hikayesini Hatırlayalım
2.Ünite	Günlük Hayatta Hz.Muhammed	Giyim Kuşam
3.Ünite	En Güzel Örnek	Hz.Muhammed'in İbadetleri
4.Ünite	Sosyal Hayatta Hz.Muhammed	Komşuluk
5.Ünite	Hz. Muhammed ve Aile	Akrabalarla İletişim
6.Ünite	Hz. Muhammed ve Toplumsal İletişim	Sosyal İletişim
8.Sınıf	**Öğrenme Alanları**	**Ünite Başlıkları**
1.Ünite	Hz.Muhammed'in Hayat Hikayesi	Hz.Muhammed'in Hayat Hikayesini Hatırlayalım
2.Ünite	Günlük Hayatta Hz. Muhammed	Eğlence ve Spor

3.Ünite	En Güzel Örnek	Hz.Muhammed'in Duaları
4.Ünite	Sosyal Hayatta Hz. Muhammed	İnsan Hakları ve Adalet
5.Ünite	Hz. Muhammed ve Aile	Anne Babanın Görevleri
6.Ünite	Hz. Muhammed ve Toplumsal İletişim	İnsani İlişkileri Güçlendirme

— İKİNCİ BÖLÜM —

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örneklemi, veri toplamada kullanılan araçlar ve toplanan verilerin nasıl analiz edildiği açıklanmıştır.

A. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için karma yöntem tercih edilmiştir. Karma yöntem, bir problemin çözümü için nitel ve nicel araştırma yaklaşımlarının, yöntem ve tekniklerinin birleştirilerek, problemin çözümünde çok daha etkili öneriler ortaya koymayı sağlayan araştırma yöntemidir (Gökçek, Babacan, Kangal, Çakır ve Kül, 2013). Bu tarz araştırmalarında (mixed method researchs) hem nicel hem de nitel veriler tek bir çalışma içinde toplanmakta ve analiz edildikten sonra sunulmaktadır. Böylece hem nitel hem de nicel verilerin karışımı; sentez, çeşitleme ve bütünleştirme stratejileri yoluyla çok daha geniş ve zengin bir hale getirilmektedir. Böylece özellikle sosyal olguların karmaşıklığı, farklı yöntemlerin bir araya getirilip incelenmesi ve tartışılmasıyla giderilmektedir. Bu da olgunun en iyi biçimde anlaşılmasına büyük katkı sağlamaktadır (Duban ve Yelken, 2010).

Araştırmanın nicel boyutunda betimsel araştırma (survey modelinden), nitel boyutunda da yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Bu teknik sabit seçenekli cevaplama ve ilgili alanda derinlemesine gidebilme imkanını sağlamaktadır. Bu tekniğin, analizlerin kolaylığı, görüşülene kendini ifade etme imkanı ve eksik kalan yerlerde derinlemesine bilgi sağlama gibi avantajları bulunmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2014). Ayrıca araştırmada veri toplama işlemlerinde ise likert tipi ölçek kullanılmıştır.

B. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini, 2015-2016 öğretim yılı itibariyle Türkiye'deki tüm ilahiyat fakültelerinde görev yapmakta olan İslam Tarihi ve Hadis ana bilim dalları öğretim elemanları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu da öğretim elemanlarının yoğunluğu ve ulaşılabilirliği göz önüne alınarak, tesadüfi örneklem yoluyla seçilen Atatürk Üniversitesi, Ankara Üniver-

sitesi, İstanbul üniversitesi ve Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültelerinde görev yapmakta olan 60 İslam Tarihi-Hadis öğretim elemanı oluşturmaktadır.

C. Veri Toplama Araçları

Araştırmamızda karma yöntemin nicel kısmında, alan uzmanlarının "Hz. Muhammed'in Hayatı" öğretim programın genel amaçlarına, kazanımlarına ve içeriğine yönelik katılım düzeylerini tespit etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen ve çeşitli değişkenlerin yer aldığı anket formu kullanılmıştır. Araştırmamızın nitel kısmında ise alan uzmanlarının "Hz. Muhammed'in Hayatı" öğretim programın genel amaçlarına, kazanımlarına ve içeriğine yönelik görüşlerini tespit etmek, programın geliştirilmesine yönelik teklif ve önerilerini belirlemek amacıyla çeşitli değişkenlerin, kişisel bilgilerin ve soruların yer aldığı yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır.

Uygulanan anket formu dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde araştırmaya katılan alan uzmanlarının kişisel özelliklerini belirlemeyi amaçlayan 4 soru bulunmaktadır. İkinci bölümde alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının genel amaçlarına katılım düzeyini belirlemeyi amaçlayan 4 soru bulunmaktadır. Bu sorular öğretim programında yer alan genel amaçlardan yararlanılarak oluşturulmuştur. Üçüncü bölümde alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının kazanımlarına yönelik katılım düzeylerini belirlemek amacıyla 126 soru bulunmaktadır. Bu sorular da öğretim programında yer alan kazanımlardan oluşturulmuştur. Dördüncü bölümde ise alan uzmanlarının Hz. Muhammed 'in hayatı öğretim programının içeriğine (ünite başlıklarına) katılım düzeylerini belirlemek amacıyla 24 soru bulunmaktadır. Bu sorular ise öğretim programında yer alan öğrenme alanlarıyla ünite başlıklarının birleştirilmesiyle oluşturulmuştur.

Araştırmada Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının amaçlarına ve içeriğine ilişkin alan uzmanı görüşlerinin değerlendirildiği 154 sorudan (kazanım) oluşan 5'li likert türünde bir ölçek kullanılmıştır. Sorulara (kazanımlara) verilen cevaplar 1 (kesinlikle katılmıyorum), 2 (katılmıyorum), 3 (kısmen katılmıyorum), 4 (katılıyorum), 5 (kesinlikle katılıyorum) şeklinde ifade edilip puanlanmıştır. Hazırlanan anket alanda uzman olan 2 öğretim üyesi ve görev başında bulunan din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmen görüşüne sunulmuş, görüş sonucunda belirtilen düzeltmeler yapılıp anketin son hali verilmiştir. Sorulardan elde edilen puanların artması alan uzmanlarının ilgili düşünceye katılım oranlarının da arttığını, puanların düşük olması ise alan uzmanlarının ilgili düşünceye katılım oranlarının da düşük olduğunu göstermektedir.

Uygulanan ankette ilk bölümde (1,2,3,4.soruda) kişiler bilgilere, devamında ise Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programına yönelik üç boyuta ilişkin sorulara yer verilmiştir. İkinci bölümde (5,6,7 ve 8'inci sorularda) programın genel amaçlarına, üçüncü bölümde (9,10,11...134'üncü sorularda) ise programın kazanımlarına (özel amaçlarına), dördüncü bölümde (135,136,137,…158'inci sorularda) ise programın içeriğine (ünite başlıklarına) ilişkin sorulara yer verilmişitr. Ayrıca araştırmanın nitel boyutu için her bir soru için eğer katılmıyorum şeçe-

neğini işaretlenirse bu düşünceye alternatif olabilecek düşünce, teklif ve önerinin yazılı olarak belirtilmesi istenmiştir.

D. Uygulama

Araştırmanın amacı doğrultusunda, veri toplamak amacıyla dört üniversitenin İlahiyat Fakültelerinde uygulama yapılabilmesi için, Erzurum Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü’ne izin işlemleri için başvuruda bulunulmuştur. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nün, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ile Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ne gönderdiği resmi yazılar doğrultusunda alınan izin işlemlerinden sonra, anketin uygulanması yoluna gidilmiştir. Söz konusu Üniversitelerin İlahiyat Fakültelerinde uygulama, bizzat araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Anketin tamamının uygulanması, yaklaşık olarak 30 gün sürmüştür. Anketler toplandıktan sonra, veriler bizzat araştırmacı tarafından bilgisayara aktarılıp değerlendirilmiştir.

E. Verilerin Çözümlenmesi

Ölçeklerden elde edilen veriler istatistik programına uygun olarak kodlanmış ve bilgisayarda SPSS 20.0 istatistik programı kullanılarak eldeki verilerin tanımlayıcı istatistikleri yapılmıştır. Verilerin normal ve homojen dağılım göstermesi sebebiyle, verilerin analizi işlemlerinde parametrik testlerin kullanılması yoluna gidilmiştir. “Uzmanlık alanı, akademik ünvan ve görev yapılan üniversite” şeklindeki bağımsız değişkenlerle, alan uzmanlarının Hz. Muhammed’in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına, kazanımlarına ve içeriğine katılım düzeyleri arasında farklılaşma olup olmadığını test etmek için iki alt kategoriye sahip değişkenler için bağımsız Örneklemler için T-Testi kullanılmış, ikiden fazla alt kategoriye sahip değişkenler için ise, Bağımsız Örneklemler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) testi uygulanmıştır. ANOVA testi ile yapılan analizler sonucunda, grupların ortalama puanları arasında farklılaşma tespit edilmişse, çoklu (Post-Hoc) testlerinden “Tukey Testi” kullanılmıştır. Bağımsız Örneklemler için T-Testi, tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA) ve Tukey testleri yardımıyla elde edilen sonuçlar tablolara dönüştürülerek, yorumlanmıştır. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed’in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına, kazanımlarına ve içeriğine katılım düzeylerini belirlemek için ise; genel amaçlar, kazanımlar ve ünite içeriği ile ilgili maddelerin aritmetik ortalamaları ile standart sapmaları hesaplanmış ve bu şekilde ilgili boyutlar yorumlamaya tabi tutulmuştur.

Alan uzmanlarının mesleki kıdemleri ile Hz. Muhammed’in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına, kazanımlarına ve içeriğine katılım düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığını tespit etmek için korelasyon analizi uygulanmış, “Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı” (r) hesaplanmıştır. Korelasyon analizi sonucu elde edilen sonuçlar, tablolara aktarılmış ve bu şekilde yorumlama çalışmaları yapılmıştır.

Verilerin istatistiksel analizi ile yorumlamalarda, $p < ,05$ anlamlılık düzeyi referans alınmıştır.

Nitel olarak da araştırmaya katılan uzmanların teklif ve önerileri kodlama sistemi yapılarak değerlendirilmiştir.

— ÜÇÜNCÜ BÖLÜM —

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, öncelikle araştırmanın örneklem grubunu oluşturan alan uzmanları ile ilgili kişisel bilgilere, daha sonra araştırmanın problemi ve alt problemlerine yönelik olarak elde edilen bulgulara ve bu bulgularla ilgili yapılan yorumlara yer verilmiştir.

A. Katılımcıların Kişisel Özellikleri

Bu başlık altında, araştırmanın örneklem grubunu oluşturan katılımcıların; uzmanlık alanı, mesleki kıdem, akademik ünvan ve görev yaptığı üniversitelerle ile ilgili dağılımlarına yer verilmiştir.

1. Katılımcıların uzmanlık alanları

Katılımcıların uzmanlık alanlarına göre dağılımları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Uzmanlık Alanlarına Göre Dağılımları

Uzmanlık Alanı	**N**	**%**
Hadis	30	50,0
İslam Tarihi	30	50,0
Toplam	**60**	**100,0**

Tablo 1'de ankete katılan 60 katılımcının uzmanlık alanlarına göre dağılımı incelendiğinde; % 50'sinin Hadis alanında, % 50'sinin ise İslam Tarihi alanında uzman olduğu görülmektedir.

2. Katılımcıların mesleki kıdemleri

Katılımcıların mesleki kıdemlerine göre dağılımları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımları (RECODE)

Mesleki Kıdem	N	%
2	1	1,7
3	9	15,0
4	2	3,3
6	3	5,0
7	1	1,7
8	6	10,0
10	1	1,7
11	2	3,3
12	3	5,0
13	4	6,7
14	1	1,7
17	1	1,7
20	2	3,3
21	1	1,7
24	2	3,3
25	3	5,0
28	4	6,7
29	1	1,7
30	8	13,3

31	1	1,7
32	1	1,7
35	2	3,3
43	1	1,7
Toplam	**60**	**100,0**

Tablo 2'de ankete katılan 60 katılımcının mesleki kıdemlerine göre dağılımı incelendiğinde; %1,7'sinin 2 yıl, %'15,0'ının 3 yıl, %3,3'ünün 4 yıl, %5,0'ının 6, %1,7'sinin 7 yıl, %10'unun 8 yıl, %1,7'sinin 10 yıl, %3,3'ünün 11yıl, %5,0'ının 12 yıl, %6,7'sinin 13 yıl, %1,7'sinin 14 yıl, %1,7'sinin 17 yıl, %3,3'ünün 20 yıl, %1,7'sinin 21 yıl, %3,3'ünün 24 yıl, %5,0'ının 25 yıl, %6,7'sinin 28 yıl, %1,7'sinin 29 yıl, %13,3'ünün 30 yıl, %1,7'sinin 31 yıl, %1,7'sinin 32 yıl, %3,3'ünün 35 yıl ve %1,7'sinin 43 yıllık mesleki kıdeme sahip olduğu görülmektedir.

B. Katılımcıların akademik ünvanları

Katılımcıların akademik ünvanlarına göre dağılımları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Akademik Ünvanlarına Göre Dağılımları

Akademik Ünvan	N	%
Araştırma Görevlisi	15	25,0
Yardımcı Doçent Dr.	14	23,3
Doçent Dr.	12	20,0
Profesör Dr.	19	31,7
Toplam	**60**	**100,0**

Tablo 3'te ankete katılan 60 katılımcının akademik ünvanlarına göre dağılımı incelendiğinde; %25'inin araştırma görevlisi, %23,3'ünün yardımcı doçent, %20'sinin doçent, %31,7'sinin ise profesör olduğu görülmektedir.

C. Katılımcıların görev yaptığı üniversitelere göre dağılımı

Katılımcıların görev yaptıkları üniversitelere göre dağılımı Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Görev Yaptığı Üniversitelere Göre Dağılımları

Üniversite	**N**	**%**
Atatürk Üniversitesi	11	18,3
Ankara Üniversitesi	18	30,0
İstanbul Üniversitesi	10	16,7
Marmara Üniversitesi	21	35,0
Toplam	**60**	**100,0**

Tablo 4'te ankete katılan 60 katılımcının, görev yaptıkları üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde; %18,3'ünün Atatürk, %30'unun Ankara, %16,7'sinin İstanbul, %35'inin ise Marmara Üniversitesi'nde görev yaptığı görülmektedir.

D. Alan Uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının Genel Amaçlarına, Kazanımlarına ve İçeriğine Katılım Düzeyleri

Araştırmanın temel problemi; "Alan Uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına, kazanımlarına ve içeriğine katılım düzeyleri nasıldır?" şeklinde düzenlenmiştir.

Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına, kazanımlarına ve içeriğine katılım düzeylerini belirlemek için örneklem grubunu oluşturan katılımcılara, "Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçları, kazanımları ve içeriğine"ne katılım düzeylerini ölçmek amacıyla ölçek uygulanmıştır.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyi toplam puanları değerlendirilirken, her bir soruya verilen cevapların aritmetik ortalamasına bakılmıştır. Ortalama 5'e ne kadar yakınsa, katılım düzeyinin de o kadar yüksek olduğu söylenebilir.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçları, kazanımları ve içeriğine katılım düzeyleri ile ilgili maddelerin ortalama puanları değerlendirilirken Tablo 5'teki puan aralıkları kullanılmıştır.

Tablo 5. Alan Uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının Genel Amaçlarına, Kazanımları ve İçeriğine Katılım Düzeylerinde Esas Alınan Puan Aralıkları

1.00 - 1.79	1.80 - 2.59	2.60 - 3.39	3.40 - 4.19	4.20 - 5.00
Hiç	**Az**	**Orta**	**Oldukça**	**Tam**

Araştırmaya katılan Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyleri ile ilgili puanlar, aşağıda Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Alan Uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının Genel Amaçlarına Katılım Düzeyleri

Madde No	Genel Amaçlar	X	Katılım Düzeyi
ga4	Hz. Muhammed'in hayatını bütüncül bir yaklaşımla öğrenmeleri amaçlanmaktadır.	4,83	Tam
ga1	Hz. Muhammed'in Hayatını ana temalarıyla tanımaları amaçlanmaktadır.	4,28	Tam
ga3	Hz. Muhammed'in İslam'ı yaşamada örnek olduğunu kavramaları amaçlanmaktadır.	4,15	Oldukça
ga2	İslam dininin doğru anlaşılmasında Hz. Muhammed'e olan ihtiyacı fark etmeleri amaçlanmaktadır.	4,13	Oldukça

*ga: Genel amaçlar

Tablo 6 incelendiğinde, Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarından ikisine "Tam" düzeyinde, ikisine ise "Oldukça" düzeyinde katılım gösterdikleri görülmektedir. Alan uzmanlarının en fazla katılım gösterdiği maddeler sırasıyla; "Hz. Muhammed'in hayatını bütüncül bir yaklaşımla öğrenmeleri amaçlanmaktadır.", "Hz. Muhammed'in Hayatını ana temalarıyla tanımaları amaçlanmaktadır." şeklindedir. Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına en az katılım gösterdikleri madde ise; "İslam dininin doğru anlaşılmasında Hz. Muhammed'e olan ihtiyacı fark etmeleri amaçlanmaktadır." maddesidir.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeylerine ilişkin ortalama puanlar; 4,13 – 4,83 arasında değişmektedir. Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyleri ile ilgili veriler genel olarak değerlendirildiğinde, Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeylerinin "Tam ve Oldukça" seviyesinde yüksek olduğu söylenebilir.

Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeylerini belirlemek için örneklem grubunu oluşturan katılımcılara, "Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının kazanımları"na katılım düzeyleri sorulmuştur. Her sınıf düzeyindeki kazanımlara ilişkin veriler tablolar halinde aşağıda verilmiştir.

Araştırmaya katılan Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 5. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeyleri ile ilgili puanlar, aşağıda Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Alan Uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 5. Sınıf Ünite Kazanımlarına Katılım Düzeyleri

Kazanım No	5. Sınıf Ünite Kazanımları	X	Katılım Düzeyi
Ünite1 k3	Peygamber oluşu ve Mekke dönemini genel hatlarıyla hatırlar	3,90	Oldukça
Ünite1k4	Medine dönemi ve vefatını genel hatlarıyla hatırlar	3,90	Oldukça
Ünite1 k1	Doğduğu çevreyi tanır	3,88	Oldukça
Ünite1 k2	Doğumu, çocukluğu ve gençliği hakkında bilgi sahibi olur	3,86	Oldukça
Ünite4 k4	Çocuklar arasında ayırım yapmadığını kavrar	3,85	Oldukça
Ünite4 k5	Ailelerin çocukları arasında cinsiyet vb. ayırım yapmamaları gerektiğine ilişkin tavsiyelerini fark eder	3,83	Oldukça
Ünite4 k2	Çocuk sevgisini örneklerle açıklar	3,81	Oldukça
Ünite4 k3	Çocuklara verdiği değeri anlatan örnekler verir	3,81	Oldukça
Ünite4 k6	Kimsesiz çocukların korunması konusundaki hassasiyetini ve bu doğrultudaki davranışlarını kavrar	3,81	Oldukça
Ünite5	Söz ve davranışlardan hareketle anne- babaya	3,81	Oldukça

k3	karşı güzel davranışlarda bulunmaya istekli olur		
Ünite6 k1	Bütün insanlığın kardeşliği için çalıştığını kavrar	3,81	Oldukça
Ünite3 k2	Ahlakla ilgili sözlerinden örnekler verir	3,80	Oldukça
Ünite5 k2	Anne- babaya sevgi ve saygı konusundaki sözlerini açıklar	3,78	Oldukça
Ünite5 k4	Anne- babaya iyilik yapmaya verdiği önemi, emir ve tavsiyelerinden örneklerle açıklar	3,78	Oldukça
Ünite3 k3	Peygamber olmadan önce hayatında da güzel ahlak ilkelerine göre yaşadığını fark eder	3,76	Oldukça
Ünite6 k3	**Vefa duygusuna verdiği önemi fark eder**	**3,76**	**Oldukça**
Ünite6 k6	Arkadaş ve dostlarına karşı gösterdiği fedakârlıkları fark eder	3,76	Oldukça
Ünite3 k1	Ahlak anlayışını kavrar	3,75	Oldukça
Ünite5 k5	Örnekliğinden hareketle anne- babasına karşı iyi davranışlar gösterir	3,75	Oldukça
Ünite6 k2	İnsanlar arasında ayrım yapmadığını fark eder	3,75	Oldukça
Ünite3 k4	Kişilik özelliklerini kavrar	3,71	Oldukça
Ünite3 k5	Niyet ve davranış bütünlüğüne verdiği önemi fark eder	3,71	Oldukça
Ünite4 k1	Örnek yaşantısından yola çıkarak çocuklara davranışı konusunda çıkarımlarda bulunur.	3,66	Oldukça
Ünite5	Çocukluğunda görev ve sorumluluklarını yeri-	3,65	Oldukça

k1	ne getirme konusunda gösterdiği özeni örneklerle açıklar		
Ünite6 k5	Dostluk kurmada ortaya koyduğu ölçüleri kavrar	3,65	Oldukça
Ünite6 k4	Arkadaş ve dost seçerken nelere dikkat ettiğini açıklar	3,63	Oldukça
Ünite2 k3	Beden temizliğine verdiği önemi kavrar	3,58	Oldukça
Ünite2 k2	Ağız ve diş temizliğiyle ilgili uygulamaları kavrar	3,56	Oldukça
Ünite2 k8	Temizliği, ibadetlerin şartları arasında saydığını kavrar	3,56	Oldukça
Ünite2 k1	Ağız ve diş sağlığına verdiği önemi kavrar	3,53	Oldukça
Ünite2 k4	Kılık kıyafet temizliğine, düzenine ve uyumuna gösterdiği özeni kavrar	3,53	Oldukça
Ünite2 k7	Temizliği, inancın bir değeri olarak gördüğünü kavrar	3,51	Oldukça
Ünite2 k6	Çevre temizliği ile ilgili emir ve tavsiyelerini açıklar	3,48	Oldukça
Ünite6 k7	Engellilere karşı ayrımcılık yapmadığını kavrar	3,48	Oldukça
Ünite2 k5	Çevre bilincini kazandırma konusundaki çabalarını kavrar	3,45	Oldukça

Tablo 7 incelendiğinde, Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 5. sınıf ünite kazanımlarının hepsine "Oldukça" düzeyinde katılım gösterdikleri görülmektedir. Alan uzmanlarının en fazla katılım gösterdiği kazanımlar sırasıyla; "Peygamber oluşu ve Mekke dönemini genel hatlarıyla hatırlar" ve "Medine dönemi ve vefatını genel hatlarıyla hatırlar" şeklindedir. Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 5. sınıf

ünite kazanımlarına en az katılım gösterdikleri kazanım ise; "Çevre bilincini kazandırma konusundaki çabalarını kavrar" kazanımıdır.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 5. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeylerine ilişkin ortalama puanlar; 3,90 – 3,45 arasında değişmektedir. Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 5. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeyleri ile ilgili veriler genel olarak değerlendirildiğinde, Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 5. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeylerinin "Oldukça" seviyesinde yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 6. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeyleri ile ilgili puanlar, aşağıda Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. *Alan Uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 6. Sınıf Ünite Kazanımlarına Katılım Düzeyleri*

Kazanım No	6. Sınıf Ünite Kazanımları	X	Katılım Düzeyi
Ünite6 k2	İnsanlarla konuşurken, samimi, nazik, sempatik, seviyeli ve zaman zaman espirili davrandığını öğrenir	3,91	Oldukça
Ünite1 k2	Doğumu, çocukluğu ve gençliği hakkında bilgi sahibi olur	3,90	Oldukça
Ünite1 k1	Doğduğu çevreyi tanır	3,88	Oldukça
Ünite1 k3	Peygamber oluşu ve Mekke dönemini genel hatlarıyla hatırlar	3,88	Oldukça
Ünite6 k1	Konuşmadaki adabını fark eder	3,88	Oldukça
Ünite3 k2	Her şart ve durumda Allah'a olan bağlılığını kavrar	3,86	Oldukça
Ünite5 k1	Bir baba olarak çocuklarına karşı tutumunu örneklerle açıklar	3,86	Oldukça
Ünite1 k4	**Medine dönemi ve vefatını genel hatlarıyla hatırlar**	**3,85**	**Oldukça**

Ünite3 k3	Sorunlar karşısında Allah'a dayanıp güvenen bir kişi olduğunu fark eder	3,85	Oldukça
Ünite3 k5	Bütün iş ve düşüncesinde sürekli olarak Allah'ı andığını kavrar	3,85	Oldukça
Ünite5 k2	Çocukların anne- babalarına karşı sorumluluklarını örneklerle açıklar	3,85	Oldukça
Ünite5 k5	Küçüklere sevgiyi, büyüklere saygıyı anlatan sözlerinden örnekler verir	3,85	Oldukça
Ünite6 k5	Kişilik ilişkilerinde empatik tutuma sahip olduğunu fark eder	3,85	Oldukça
Ünite3 k4	Sıkıntılarla karşılaştığında sabır gösterdiğini fark eder	3,83	Oldukça
Ünite6 k3	İnsanların ferdi farklılıklarını ve seviyelerini dikkate alarak konuştuğunu kavrar	3,83	Oldukça
Ünite4 k4	Doğada yer alan canlı varlıkları sevme ve koruma konusundaki çabalarından örnekler verir	3,81	Oldukça
Ünite4 k5	Ekolojik dengeyi koruma konusundaki çabalarından örnekler verir	3,81	Oldukça
Ünite4 k1	Evrendeki denge ve güzelliği anlatan sözlerinden örnekler verir	3,80	Oldukça
Ünite5 k4	Ailede sevgi ve saygıya verdiği önemi fark eder	3,76	Oldukça
Ünite5 k3	Kardeşlerle ilişkileri ve ailede kardeşler arasında olması gereken iletişimi anlatan sözleri açıklar	3,75	Oldukça
Ünite6 k4	Hitabet gücünü/ yeteneğini fark eder	3,75	Oldukça
Ünite3 k1	Allah'a karşı duyduğu sevgiyi fark eder	3,73	Oldukça

Ünite4 k2	Çevredeki canlı cansız varlıklara bakışını kavrar	3,71	Oldukça
Ünite4 k3	Çevrenin korunması ile ilgili tutumuna örnek verir	3,68	Oldukça
Ünite2 k9	İkramda bulunmaya teşvik ettiğini fark eder	3,60	Oldukça
Ünite2 k1	Yemek öncesi ve sonrasında el ve ağız temizliğine gösterdiği özeni fark eder	3,55	Oldukça
Ünite2 k2	Nimetlere şükreden bir kul olduğunu kavrar	3,55	Oldukça
Ünite2 k5	Yiyecekleri ve içecekleri israf etmediğini anlar	3,55	Oldukça
Ünite2 k8	Yeme içme adabı hakkındaki söz ve davranışlarını bilir	3,53	Oldukça
Ünite2 k3	**Besmele çekmeyi ve hamd etmeyi şükrün ifadesi olarak yaptığını kavrar**	**3,51**	**Oldukça**
Ünite2 k4	Beslenmede ölçülü davrandığını kavrar	3,50	Oldukça
Ünite2 k6	Ölçülü beslenme ile sağlık arasında kurduğu ilişkiyi kavrar	3,46	Oldukça
Ünite2 k7	Beslenme konusunda hijyene verdiği önemi kavrar	3,46	Oldukça

Tablo 8 incelendiğinde, Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 6. sınıf ünite kazanımlarının hepsine "Oldukça" düzeyinde katılım gösterdikleri görülmektedir. Alan uzmanlarının en fazla katılım gösterdiği kazanımlar sırasıyla; "İnsanlarla konuşurken, samimi, nazik, sempatik, seviyeli ve zaman zaman espirili davrandığını öğrenir" ve "Doğumu, çocukluğu ve gençliği hakkında bilgi sahibi olur" şeklindedir. Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 6. sınıf ünite kazanımlarına en az katılım gösterdikleri kazanımlar ise; "Ölçülü beslenme ile sağlık arasında kurduğu ilişkiyi kavrar" ve "Beslenme konusunda hijyene verdiği önemi kavrar." kazanımlarıdır.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 6. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeylerine ilişkin ortalama puanlar; 3,91 – 3,46 arasında değişmektedir. Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 6. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeyleri ile ilgili veriler genel olarak değerlendirildiğinde, Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 6. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeylerinin "Oldukça" seviyesinde yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 7. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeyleri ile ilgili puanlar, aşağıda Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Alan Uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 7. Sınıf Ünite Kazanımlarına Katılım Düzeyleri

Kazanım No	7. Sınıf Ünite Kazanımları	X	Katılım Düzeyi
Ünite2 k1	Temiz kıyafetler giydiğini öğrenir	4,15	Oldukça
Ünite1 k2	Doğumu, çocukluğu ve gençliği hakkında bilgi sahibi olur	3,96	Oldukça
Ünite1 k3	Peygamber oluşu ve Mekke dönemini genel hatlarıyla hatırlar	3,95	Oldukça
Ünite1 k4	Medine dönemi ve vefatını genel hatlarıyla hatırlar	3,93	Oldukça
Ünite5 k3	Akrabayı koruyup gözetmenin bir görev olduğunu anlatan söz ve davranışlardan örnekler verir	3,91	Oldukça
Ünite6 k5	Mütevazı olmaya verdiği büyük değeri söz ve davranışlarından örneklerle açıklar	3,91	Oldukça
Ünite3 k5	İbadetlere devam konusundaki hassasiyetini kavrar	3,90	Oldukça
Ünite6 k3	Başkalarının haklarına saygı konusundaki hassasiyetini ve bu konuda ortaya koyduğu çabaları fark eder	3,90	Oldukça
Ünite1	Doğduğu çevreyi tanır	3,88	Oldukça

k1			
Ünite5 k1	Akrabalığa ve akrabaya verdiği önemi kavrar	3,88	Oldukça
Ünite5 k2	Sevinçlerini paylaşan, üzüntülerinde yalnız bırakmayan örnek bir akraba olduğunu kavrar	3,88	Oldukça
Ünite5 k4	Söz ve davranışlardan örneklerle akrabalar arasındaki yardımlaşmaya verdiği önemi kavrar	3,88	Oldukça
Ünite6 k4	Karşılıksız iyilik yapan ve karşılıksız iyilik yapmayı yaygınlaştırmya çalışan bir insan olduğunu fark eder	3,88	Oldukça
Ünite3 k3	Farz ibadetlerini ve bunlara verdiği önemi kavrar	3,86	Oldukça
Ünite4 k1	Komşuluğa verdiği önemi kavrar	3,86	Oldukça
Ünite4 k7	Komşularıyla arasındaki bağı geliştirmede hediyeleşmeye verdiği önemi fark eder	3,86	Oldukça
Ünite4 k2	Komşularıyla kurduğu güzel iletişime örnekler verir	3,85	Oldukça
Ünite4 k4	Komşularının haklarını gözetmedeki özenini örneklerle açıklar	3,85	Oldukça
Ünite6 k2	Davranışlarında tutarlı olduğunu fark eder	3,85	Oldukça
Ünite3 k1	Öncelikle bir kul olarak davrandığını kavrar	3,83	Oldukça
Ünite4 k5	**Komşu haklarını gözetmede yakından uzağa doğru bir sıralama yaptığını fark eder**	**3,83**	**Oldukça**
Ünite6 k1	İnsanların özel hayatları ve sırları konusundaki hassasiyetini fark eder	3,83	Oldukça
Ünite3	Yaptığı nafile ibadetleri ve onlara verdiği önemi	3,81	Oldukça

k4	kavrar		
Ünite4 k3	Komşularının sevinç ve üzüntülerini paylaştığını, her an onların yanında olduğunu kavrar	3,81	Oldukça
Ünite3 k2	İbadet anlayışının özelliklerini kavrar	3,75	Oldukça
Ünite2 k5	Kişisel bakıma dikkat ettiğini kavrar	3,58	Oldukça
Ünite2 k2	Temiz ve güzel giyinmeye teşvik ettiğini öğrenir	3,56	Oldukça
Ünite4 k6	Komşulukta inanç ayırımı yapmadığını kavrar	3,56	Oldukça
Ünite2 k3	Kıyafet seçiminde ihtiyaçlarına uygun tercihler yaptığını kavrar	3,50	Oldukça
Ünite2 k4	Gösterişli ve gereğinden fazla kıyafet kullanmadığını kavrar	3,48	Oldukça
Ünite2 k6	Düzenli ve uyumlu giyindiğini fark eder	3,43	Oldukça

Tablo 9 incelendiğinde, Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 7. sınıf ünite kazanımlarının hepsine "Oldukça" düzeyinde katılım gösterdikleri görülmektedir. Alan uzmanlarının en fazla katılım gösterdiği kazanımlar sırasıyla; "Temiz kıyafetler giydiğini öğrenir" ve "Doğumu, çocukluğu ve gençliği hakkında bilgi sahibi olur" şeklindedir. Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 7. sınıf ünite kazanımlarına en az katılım gösterdikleri kazanım ise; "Düzenli ve uyumlu giyindiğini fark eder." kazanımıdır.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 7. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeylerine ilişkin ortalama puanlar; 4,15 – 3,43 arasında değişmektedir. Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 7. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeyleri ile ilgili veriler genel olarak değerlendirildiğinde, Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 7. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeylerinin "Oldukça" seviyesinde yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 8. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeyleri ile ilgili puanlar, aşağıda Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Alan Uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 8. Sınıf Ünite Kazanımlarına Katılım Düzeyleri

Kazanım No	**8. Sınıf Ünite Kazanımları**	**X**	**Katılım Düzeyi**
Ünite1 k3	Peygamber oluşu ve Mekke dönemini genel hatlarıyla hatırlar	4,01	Oldukça
Ünite1 k1	Doğduğu çevreyi tanır	3,96	Oldukça
Ünite1 k2	Doğumu, çocukluğu ve gençliği hakkında bilgi sahibi olur	3,95	Oldukça
Ünite1 k4	Medine dönemi ve vefatını genel hatlarıyla hatırlar	3,95	Oldukça
Ünite6 k3	İnsani ilişkilerde doğru ve dürüst olmaya verdiği önemi kavrar	3,91	Oldukça
Ünite6 k4	İnsani ilişkilerin güçlendirilmesinde sevgi ve saygıya verdiği önemi fark eder	3,91	Oldukça
Ünite4 k2	İnsanlar arasında ayrım yapmadığını kavrar	3,90	Oldukça
Ünite6 k1	İşbirliği ve dayanışmaya verdiği önemi kavrar	3,90	Oldukça
Ünite3 k2	Allah'ın duaları kabul edeceğine dair vurgusunu algılar	3,88	Oldukça
Ünite4 k1	Bütün insanlara insan oldukları için değer verdiğini kavrar	3,88	Oldukça
Ünite4 k3	Adalete verdiği önemi fark eder	3,88	Oldukça
Ünite4	Her türlü haksızlıktan kaçındığını kavrar	3,88	Oldukça

k5			
Ünite5 k3	Çocuklara duyduğu sevgiyi fark eder	3,88	Oldukça
Ünite3 k1	Duaya verdiği önemi kavrar	3,86	Oldukça
Ünite4 k4	Adil yargı konusunda gösterdiği özeni örneklerle açıklar	3,86	Oldukça
Ünite5 k1	İyi bir evlat yetiştirmeye verdiği önemi ve bu konudaki tavsiyelerini kavrar	3,85	Oldukça
Ünite3 k3	Dua adabını fark eder	3,83	Oldukça
Ünite5 k2	Anne babaya verdiği önemi kavrar	3,83	Oldukça
Ünite3 k4	**Günlük dualarını ve özel zamanlarda yaptığı duaları açıklar**	**3,80**	**Oldukça**
Ünite6 k2	İnsani ilişkilerini güvene dayalı olarak yürüttüğünü fark eder	3,80	Oldukça
Ünite5 k4	Anne babanın çocuklarına örnek olması gerektiğini anlatan sözlerini ifade eder	3,76	Oldukça
Ünite2 k1	Spora teşvik ettiğini ve çeşitli spor dallarında yarışmalar yaptırdığını bilir	3,56	Oldukça
Ünite2 k3	Gündelik yaşamında zaman zaman şakalar yaptığını öğrenir	3,55	Oldukça
Ünite2 k4	Şaka yaparken dikkat ettiği hususları kavrar	3,48	Oldukça
Ünite2 k6	Eğlence anlayışını ve bu konuda ortaya koyduğu ölçüleri kavrar	3,45	Oldukça
Ünite2 k2	Hayatında oyun ve sporun yer aldığını kavrar	3,43	Oldukça

Ünite2 k5	Müzikle ilgili belirlediği ölçüleri kavrar	3,35	Orta

Tablo 10 incelendiğinde, Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 8. sınıf ünite kazanımlarından birine "Orta", diğerlerine ise "Oldukça" düzeyinde katılım gösterdikleri görülmektedir. Alan uzmanlarının en fazla katılım gösterdiği kazanımlar sırasıyla; "Peygamber oluşu ve Mekke dönemini genel hatlarıyla hatırlar" ve "Doğduğu çevreyi tanır" şeklindedir. Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 8. sınıf ünite kazanımlarına en az katılım gösterdikleri kazanım ise; "Müzikle ilgili belirlediği ölçüleri kavrar" kazanımıdır.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 7. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeylerine ilişkin ortalama puanlar; 4,01 – 3,35 arasında değişmektedir. Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 8. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeyleri ile ilgili veriler genel olarak değerlendirildiğinde, Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 8. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeylerinin "Oldukça" seviyesinde yüksek olduğu söylenebilir.

Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeylerini belirlemek için örneklem grubunu oluşturan katılımcılara, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriklerine katılım düzeyleri sorulmuştur. Her sınıf düzeyindeki içeriklere ilişkin veriler tablolar halinde aşağıda verilmiştir.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyi değerlendirilirken, her bir soruya verilen cevapların aritmetik ortalamasına bakılmıştır. Ortalama 5'e ne kadar yakınsa, katılım düzeyinin de o kadar yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 5. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeyleri ile ilgili puanlar, aşağıda Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Alan Uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 5. Sınıf Ünite İçeriklerine Katılım Düzeyleri

Öğrenme Alanları	**5. Sınıf Üniteleri**	**X**	**Katılım Düzeyi**
Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesi	Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım	3,68	Oldukça
Günlük Hayatta Hz. Muhammed	Hz. Muhammed ve Çocuk	3,46	Oldukça

En Güzel Örnek	Herkesin Dostu ve Kardeşi Hz. Muhammed	3,15	Orta
Sosyal Hayatta Hz. Muhammed	Çocuğun Görevleri	2,96	Orta
Hz. Muhammed ve Aile	Hz. Muhammed'in Ahlakı	2,83	Orta
Hz. Muhammed ve Toplumsal İletişim	Temizlik	2,68	Orta

Tablo 11 incelendiğinde, Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 5. sınıf ünite içeriklerinden ikisine "Oldukça", dördüne ise "Orta" düzeyinde katılım gösterdikleri görülmektedir. Alan uzmanlarının en fazla katılım gösterdiği ünite içerikleri sırasıyla; "Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım" ve "Hz. Muhammed ve Çocuk" şeklindedir. Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 5. sınıf ünite içeriklerinden en az katılım gösterdikleri ünite içeriği ise; "Temizlik"tir.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 5. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeylerine ilişkin ortalama puanlar; 3,68 – 2,68 arasında değişmektedir. Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 5. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeyleri ile ilgili veriler genel olarak değerlendirildiğinde, Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 5. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeylerinin "Orta" seviyesinde olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 6. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeyleri ile ilgili puanlar, aşağıda Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Alan Uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 6. Sınıf Ünite İçeriklerine Katılım Düzeyleri

Öğrenme Alanları	6. Sınıf Üniteleri	X	Katılım Düzeyi
Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesi	Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım	3,75	Oldukça
Hz. Muhammed ve Aile	Ailede Sevgi ve Saygı	3,65	Oldukça
Sosyal Hayatta Hz.	Hz. Muhammed ve Çevre	3,41	Oldukça

Muhammed			
Hz. Muhammed ve Toplumsal İletişim	İletişim Dili	3,36	Orta
En Güzel Örnek	Hz. Muhammed'in İnancı	2,68	Orta
Günlük Hayatta Hz. Muhammed	Beslenme	2,50	Az

Tablo 12 incelendiğinde, Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 6. sınıf ünite içeriklerinden üçüne "Oldukça", ikisine "Orta" ve birine ise "Az" düzeyinde katılım gösterdikleri görülmektedir. Alan uzmanlarının en fazla katılım gösterdiği ünite içerikleri sırasıyla; "Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım" ve "Ailede Sevgi ve Saygı" şeklindedir. Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 6. sınıf ünite içeriklerinden en az katılım gösterdikleri ünite içeriği ise; "Beslenme"dir.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 6. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeylerine ilişkin ortalama puanlar; 3,75 – 2,50 arasında değişmektedir. Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 6. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeyleri ile ilgili veriler genel olarak değerlendirildiğinde, Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 6. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeylerinin "Orta" seviyesinde olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 7. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeyleri ile ilgili puanlar, aşağıda Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Alan Uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 7. Sınıf Ünite İçeriklerine Katılım Düzeyleri

Öğrenme Alanları	7. Sınıf Üniteleri	X	Katılım Düzeyi
Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesi	Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım	3,81	Oldukça
Hz. Muhammed ve Aile	Akrabalarla İletişim	3,73	Oldukça
Sosyal Hayatta Hz.	Komşuluk	3,70	Oldukça

Muhammed			
Hz. Muhammed ve Toplumsal İletişim	Sosyal İletişim	3,60	Oldukça
En Güzel Örnek	Hz. Muhammed'in İbadetleri	3,41	Oldukça
Günlük Hayatta Hz. Muhammed	Giyim Kuşam	2,95	Orta

Tablo 13 incelendiğinde, Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 7. sınıf ünite içeriklerinden beşine "Oldukça", birine ise "Orta" düzeyinde katılım gösterdikleri görülmektedir. Alan uzmanlarının en fazla katılım gösterdiği ünite içerikleri sırasıyla; "Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım" ve "Akrabalarla İletişim" şeklindedir. Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 7. sınıf ünite içeriklerinden en az katılım gösterdikleri ünite içeriği ise; "Giyim Kuşam"dır.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 7. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeylerine ilişkin ortalama puanlar; 3,81 – 2,95 arasında değişmektedir. Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 7. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeyleri ile ilgili veriler genel olarak değerlendirildiğinde, Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 7. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeylerinin "Oldukça" seviyesinde yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 8. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeyleri ile ilgili puanlar, aşağıda Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. Alan Uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 8. Sınıf Ünite İçeriklerine Katılım Düzeyleri

Öğrenme Alanları	8. Sınıf Üniteleri	X	Katılım Düzeyi
Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesi	Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım	3,81	Oldukça
Hz. Muhammed ve Toplumsal İletişim	İnsani İlişkileri Güçlendirme	3,51	Oldukça
En Güzel Örnek	Hz. Muhammed'in Duaları	3,51	Oldukça
Sosyal Hayatta Hz.	İnsan Hakları ve Adalet	3,38	Orta

Muhammed			
Hz. Muhammed ve Aile	Anne Babanın Görevleri	3,30	Orta
Günlük Hayatta Hz. Muhammed	Eğlence ve Spor	2,73	Orta

Tablo 14 incelendiğinde, Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 8. sınıf ünite içeriklerinden üçüne "Oldukça", üçüne ise "Orta" düzeyinde katılım gösterdikleri görülmektedir. Alan uzmanlarının en fazla katılım gösterdiği ünite içerikleri sırasıyla; "Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım" ve "İnsani İlişkileri Güçlendirme" şeklindedir. Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 8. sınıf ünite içeriklerinden en az katılım gösterdikleri ünite içeriği ise; "Eğlence ve Spor"dur.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 8. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeylerine ilişkin ortalama puanlar; 3,81 – 2,73 arasında değişmektedir. Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 8. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeyleri ile ilgili veriler genel olarak değerlendirildiğinde, Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 8. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeylerinin "Oldukça" seviyesinde olduğu söylenebilir.

E. Alt Problemlere Ait Bulgular ve Yorumlar

Bu başlık altında, alt problemlere ait bulgulara ve bu bulgular doğrultusunda yapılan yorumlara yer verilmiştir.

1. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının genel amaçlarına katılım düzeyleri ile uzmanlık alanları arasındaki farklılaşma

Araştırmanın "Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyleri üzerinde etkili olan faktörler nelerdir?" birinci alt problemine ilişkin cevap aramak amacıyla, araştırmanın örneklem grubunu oluşturan Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyleri ile ilgili olarak verdiği cevaplardan elde edilen toplam puana ait ortalamaları, standart sapmaları ve bu ortalamalar arasındaki farkların önemliliği Bağımsız Örneklemler t-Testi ile test edilmiş ve sonuçlar, Tablo 15.'te sunulmuştur.

Tablo15. Alan Uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının Genel Amaçlarına Katılım Düzeylerine İlişkin Bağımsız T-Testi Sonuçları İle Uzmanlık Alanları Arasındaki Farklılaşmaya Yönelik Tablo

Uzmanlık Alanı	N	X	SS	SD	t	P

Hadis	30	18,46	9,17	35,352	1,208	,235
İslam Tarihi	30	16,33	3,05			

*Maksimum puan: 20

Tablo 15'deki verilere göre, araştırmaya katılan Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyi toplam puanlarının ortalamaları ile uzmanlık alanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir [t(35,352)= 1,208, p >.05].

Uzmanlık alanı Hadis olanların, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyi toplam puanlarının ortalaması X = 18,46 iken, uzmanlık alanı İslam Tarihi olanların, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyi toplam puanlarının ortalaması X = 16,33'tür. Bulguya göre; Uzmanlık alanı Hadis olanlar ile uzmanlık alanı İslam Tarihi olanların, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyi toplam puanları arasında bir farklılaşma yoktur. Bu durum; uzmanlık alanının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyini etkilemeyen bir faktör olarak görülebileceğini göstermektedir.

Uzmanlık alanı Hadis olanlar ile uzmanlık alanı İslam Tarihi olanların, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyi toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olmamasına rağmen matematiksel olarak 2 puan fark olduğu gözlemlenmektedir. Bu farkın nedeni; Hadis alanının Hz. Muhammed'in hayatını İslam Tarihi alanına nazaran daha spesifik ele alıyor olmasından olabilir. Ayrıca içerik bazlı düşünüldüğünde İslam tarihinin hadis alanını kapsadığını da söylemek mümkün olabilir. Bundan dolayı, uzmanlık alanı Hadis olanların puanı uzmanlık alanı İslam Tarihi olanlarınkinden daha yüksek çıkabilir.

2. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının genel amaçlarına katılım düzeyi ile mesleki kıdemleri arasındaki ilişki

Araştırmanın "Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyleri üzerinde etkili olan faktörler nelerdir?" birinci alt problemine ilişkin cevap aramak amacıyla, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyleri ile mesleki kıdemleri arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla, basit korelasyon analizi tekniğinden yararlanılarak, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı (r) hesaplanmıştır. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı

Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyleri ve mesleki kıdemleri ile ilgili dağılımlar Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. Alan Uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının Genel Amaçlarına Katılım Düzeyleri İle Mesleki Kıdemleri Arasındaki İlişki

İlişki		**Mesleki Kıdem**	**Genel Amaç Toplam Puanı**
Mesleki Kıdem	Korelasyon	1	,041
	p. (2-tailed)		,757
	N	60	60
Genel Amaç Toplam Puanı	Korelasyon	,041	1
	p. (2-tailed)		,757
	N	60	60

Tablo 16 incelendiğinde; Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyleri ile mesleki kıdemleri (r = ,041, p>0.005) arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir.

3. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının genel amaçlarına katılım düzeyleri ile akademik ünvanları arasındaki farklılaşma

Araştırmanın "Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyleri üzerinde etkili olan faktörler nelerdir?" birinci alt problemine ilişkin cevap aramak amacıyla, örneklem grubunda yer alan alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyi toplam puanlarının ortalamaları, standart sapmaları ve bu ortalamalar arasındaki farkların önemliliği, Bağımsız Örneklemler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 17.'de verilmiştir. Ayrıca, gruplar arasındaki farkın kaynağını belirlemek üzere uygulanan için Tukey testi sonuçları da Tablo 17'de "Fark" kısmında verilmiştir.

Tablo 17. Alan Uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının Genel Amaçlarına Katılım Düzeylerinein Akademik Ünvanlarına Göre Farklılaşma Durumuna Yönelik Anova Sonuçları

	Unvan	**N**	**X**	**SS**	**SD**	**F**	**Fark**	**P**
1	Arş. Gör.	15	16,80	1,82	3	,629	-	,599

2	Yrd. Doç. Dr.	14	15,85	2,44				
3	Doçent	12	17,33	3,74				
4	Profesör	19	19,05	11,57				
	Toplam	**60**	**17,40**	**6,86**				

Arş. Görevlilerinin genel amaçlara katılım toplam puan ortalamaları 16,80, Yrd. Doç. Dr. olanların genel amaçlara katılım toplam puan ortalamaları 15,85, Doçent olanların genel amaçlara katılım toplam puan ortalamaları 17,33 ve Profesör olanların genel amaçlara katılım toplam puan ortalamaları ise 19,05 olarak Tablo 17'de görülmektedir.

Uygulanan varyans analizi sonucuna göre, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyi ile akademik unvanları arasında anlamlı bir fark yoktur [F(3-60)=,629, p>.05]. Bu farkın olmadığı; aynı tablonun ortalama puanlarında da görülmektedir. Bulgular, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyi ortalama puanlarının; akademik ünvana göre farklılaşmadığını göstermektedir. Bu bulgu, bizi, alan uzmanlarının akademik ünvanlarının, onların Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeylerini etkileyen bir faktör olmadığı yargısına götürebilir.

4. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının genel amaçlarına katılım düzeyi ile görev yaptıkları üniversite arasındaki farklılaşma

Araştırmanın "Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyleri üzerinde etkili olan faktörler nelerdir?" birinci alt problemine ilişkin cevap aramak amacıyla, örneklem grubunda yer alan alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyi toplam puanlarının ortalamaları, standart sapmaları ve bu ortalamalar arasındaki farkların önemliliği, Bağımsız Örneklemler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 18.'de verilmiştir. Ayrıca, gruplar arasındaki farkın kaynağını belirlemek üzere uygulanan için Tukey testi sonuçları da Tablo 18'de "Fark" kısmında verilmiştir.

Tablo 18. Alan Uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının Genel Amaçlarına Katılım Düzeylerinin Görev Yapılan Üniversiteye Göre Farklılaşma Durumuna Yönelik Anova Sonuçları

	Üniversite	N	X	SS	SD	F	Fark	P
1	Atatürk Ünv.	11	21,63	14,83	3	1,858	-	,147
2	Ankara Ünv.	18	16,50	1,54				

3	İstanbul Ünv.	10	15,60	3,77				
4	Marmara Ünv.	21	16,80	2,82				
	Toplam	**60**	**17,40**	**6,86**				

Tablo 18'e göre; genel amaçlara ait sorulara cevap veren Atatürk Üniversitesinde görev yapan alan uzmanlarının genel amaçlara katılım toplam puan ortalamaları 21,63, Ankara Üniversitesinde görev yapan alan uzmanlarının genel amaçlara katılım toplam puan ortalamaları 16,50, İstanbul Üniversitesinde görev yapan alan uzmanlarının genel amaçlara katılım toplam puan ortalamaları 15,60 ve Marmara Üniversitesinde görev yapan alan uzmanlarının genel amaçlara katılım toplam puan ortalamaları ise 16,80'dir.

Uygulanan varyans analizi sonucuna göre, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyleri ile görev yaptıkları üniversite arasında anlamlı bir fark yoktur [F(3-60)=1,858, p>.05]. Bulgular, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyi ortalama puanlarının; görev yapılan üniversiteye göre farklılaşmadığını göstermektedir. Bu bulgu, bizi, alan uzmanlarının görev yaptıkları üniversitenin, onların Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeylerini etkileyen bir faktör olmadığı yargısına götürebilir.

5. Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının kazanımlarına katılım düzeyleri ile uzmanlık alanları arasındaki farklılaşma

Araştırmanın "Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeyleri üzerinde etkili olan faktörler nelerdir?" ikinci alt problemine ilişkin cevap aramak amacıyla, araştırmanın örneklem grubunu oluşturan Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeyleri ile ilgili olarak verdiği cevaplardan elde edilen toplam puana ait ortalamaları, standart sapmaları ve bu ortalamalar arasındaki farkların önemliliği Bağımsız Örneklemler t-Testi ile test edilmiş ve sonuçlar, Tablo 19'da sunulmuştur.

Tablo 19. Alan Uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının Kazanımlarına Katılım Düzeylerinin Uzmanlık Alanlarına Göre Farklılaşma Durumuna Yönelik T-Testi Sonuçları

Uzmanlık Alanı	N	X	SS	SD	T	p
Hadis	30	483,03	61,73	54,636	,861	,393

İslam Tarihi	30	467,20	79,54			

*Maksimum Puan: 630

Tablo 19'daki verilere bakıldığında; araştırmaya katılan Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeyine göre istatistiksel olarak farkın olmadığı görülmektedir [t(54,636)=,861, p >.05].

Uzmanlık alanı Hadis olanların, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeyi toplam puanlarının ortalaması X = 483,03 iken, uzmanlık alanı İslam Tarihi olanların, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeyi toplam puanlarının ortalaması X = 467,20'dir. Bulguya göre; Uzmanlık alanı Hadis olanlar ile uzmanlık alanı İslam Tarihi olanların, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeyi toplam puanları arasında bir farklılaşma yoktur. Bu durum; uzmanlık alanının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeyini etkileyen bir faktör olmadığını göstermektedir.

6. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının kazanımlarına katılım düzeyi ile mesleki kıdemleri arasındaki ilişki

Araştırmanın "Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeyleri üzerinde etkili olan faktörler nelerdir?" ikinci alt problemine ilişkin cevap aramak amacıyla, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeyleri ile mesleki kıdemleri arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla, basit korelasyon analizi tekniğinden yararlanılarak, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı (r) hesaplanmıştır. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeyleri ve mesleki kıdemleri ile ilgili dağılımlar Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20. Alan Uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının Kazanımlarına Katılım Düzeyleri İle Mesleki Kıdemleri Arasındaki İlişki

İlişki		**Mesleki Kıdem**	**Kazanım Toplam Puanı**
Mesleki Kıdem	Korelasyon	1	,000
	p. (2-tailed)		,997
	N	60	60
Kazanım Top-	Korelasyon	,000	1

lam Puanı	p. (2-tailed)		,997
	N	60	60

Tablo 20 incelendiğinde; Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeyleri ile mesleki kıdemleri (r = ,000, p>0.005) arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir.

7. Alan uzmanlarının Hz. muhammed'in hayatı öğretim programının kazanımlarına katılım düzeyleri ile akademik ünvanları arasındaki farklılaşma

Araştırmanın "Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeyleri üzerinde etkili olan faktörler nelerdir?" ikinci alt problemine ilişkin cevap aramak amacıyla, örneklem grubunda yer alan alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeyi toplam puanlarının ortalamaları, standart sapmaları ve bu ortalamalar arasındaki farkların önemliliği, Bağımsız Örneklemler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 21.'de verilmiştir.

Tablo 21. Alan Uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının Kazanımlarına Katılım Düzeylerinin Akademik Ünvanlarına Göre Farklılaşma Durumuna Yönelik Anova Sonuçları

	Unvan	N	X	SS	SD	F	Fark	p
1	Arş. Gör.	15	499,13	43,92	3	1,625	-	,194
2	Yrd. Doç. Dr.	14	442,50	115,32				
3	Doçent	12	478,58	54,03				
4	Profesör	19	478,00	48,25				
	Toplam	**60**	**475,11**	**71,04**				

Arş. Görevlilerinin kazanımlara katılım toplam puan ortalamaları 499,13, Yrd. Doç. Dr. olanların kazanımlara katılım toplam puan ortalamaları 442,50, Doçent olanların kazanımlara katılım toplam puan ortalamaları 478,58 ve Profesör olanların kazanımlara katılım toplam puan ortalamaları ise 478 olarak Tablo 21'de görülmektedir.

Tablo 21’e göre, alan uzmanlarının Hz. Muhammed’in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeyi ile akademik unvanları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir [F(3-60)=1,625, p>.05]. Bu farkın olmadığı uzmanların kariyerlerine bağlı olarak almış olduğu puan ortalamaları da desteklemektedir. Bulgular, alan uzmanlarının Hz. Muhammed’in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeyi ortalama puanlarının; akademik ünvanlarına göre farklılaşmadığını göstermektedir. Bu bulgu, bizi, alan uzmanlarının akademik ünvanlarının, onların Hz. Muhammed’in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeylerini etkileyen bir faktör olmadığı sonucuna götürebilir.

8. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed’in hayatı öğretim programının kazanımlarına katılım düzeyi ile görev yaptıkları üniversite arasındaki farklılaşma

Araştırmanın “Alan uzmanlarının Hz. Muhammed’in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeyleri üzerinde etkili olan faktörler nelerdir?” ikinci alt problemine ilişkin cevap aramak amacıyla, örneklem grubunda yer alan alan uzmanlarının Hz. Muhammed’in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeyi toplam puanlarının ortalamaları, standart sapmaları ve bu ortalamalar arasındaki farkların önemliliği, Bağımsız Örneklemler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22. Alan Uzmanlarının Hz. Muhammed’in Hayatı Öğretim Programının Kazanımlarına Katılım Düzeylerinin Görev Yapılan Üniversiteye Göre Farklılaşma Durumuna Yönelik Anova Sonuçları

	Üniversite	N	X	SS	SD	F	Fark	p
1	Atatürk Ünv.	11	517,09	45,23	3	2,113	-	,109
2	Ankara Ünv.	18	479,50	28,74				
3	İstanbul Ünv.	10	466,40	78,64				
4	Marmara Ünv.	21	453,52	94,16				
	Toplam	**60**	**475,11**	**71,04**				

Tablo 22’ye göre; kazanımlara ait sorulara cevap veren Atatürk Üniversitesinde görev yapan alan uzmanlarının kazanımlara katılım toplam puan ortalamaları 517,09, Ankara Üniversitesinde görev yapan alan uzmanlarının kazanımlara katılım toplam puan ortalamaları 479,50, İstanbul Üniversitesinde görev yapan alan uzmanlarının kazanımlara katılım toplam puan ortalamaları 466,40 ve Marmara Üniversitesinde görev yapan alan uzmanlarının kazanımlara katılım toplam puan ortalamaları ise 453,52’dir.

Uygulanan varyans analizi sonucuna göre, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeyleri ile görev yaptıkları üniversite arasında anlamlı bir fark yoktur [F(3-60)=2,113, p>.05]. Bulgular, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeyi ortalama puanlarının; görev yapılan üniversiteye göre farklılaşmadığını göstermektedir. Bu bulgu, bizi, alan uzmanlarının görev yaptıkları üniversitenin, onların Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına katılım düzeylerini etkileyen bir faktör olmadığı yargısına götürebilir.

9. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının içeriğine katılım düzeyi ile uzmanlık alanları arasındaki farklılaşma

Araştırmanın "Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyleri üzerinde etkili olan faktörler nelerdir?" üçüncü alt problemine ilişkin cevap aramak amacıyla, araştırmanın örneklem grubunu oluşturan Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyleri ile ilgili olarak verdiği cevaplardan elde edilen toplam puana ait ortalamaları, standart sapmaları ve bu ortalamalar arasındaki farkların önemliliği Bağımsız Örneklemler t-Testi ile test edilmiş ve sonuçlar, Tablo 23'te sunulmuştur.

Tablo 23. Alan Uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının İçeriğine Katılım Düzeylerinin Uzmanlık Alanlarına Göre Farklılaşma Durumuna Yönelik T-Testi Sonuçları

Uzmanlık Alanı	N	X	SS	SD	t	p
Hadis	30	82,70	16,52	54,743	1,250	,217
İslam Tarihi	30	76,56	21,19			

*Maksimum Puan: 120

Yapılan t-Testi analizi sonucuna göre, araştırmaya katılan Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyi toplam puanlarının ortalamaları ile uzmanlık alanları arasında anlamlı bir farklılaşma yoktur [t(54,743)=1,250, p >.05].

Uzmanlık alanı Hadis olanların, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyi toplam puanlarının ortalaması X = 82,70 iken, uzmanlık alanı İslam Tarihi olanların, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyi toplam puanlarının ortalaması X = 76,56'dır. Bulguya göre; Uzmanlık alanı Hadis olanlar ile uzmanlık alanı İslam Tarihi olanların, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyi toplam puanları arasında bir farklılaşma yoktur. Bu durum; uzmanlık alanının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyini etkilemeyen bir faktör olarak görülebileceğini göstermektedir.

10. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının içeriğine katılım düzeyi ile mesleki kıdemleri arasındaki ilişki

Araştırmanın "Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyleri üzerinde etkili olan faktörler nelerdir?" üçüncü alt problemine ilişkin cevap aramak amacıyla, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyleri ile mesleki kıdemleri arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla, basit korelasyon analizi tekniğinden yararlanılarak, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı (r) hesaplanmıştır. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyleri ve mesleki kıdemleri ile ilgili dağılımlar Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo24. Alan Uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının İçeriğine Katılım Düzeyleri İle Mesleki Kıdemleri Arasındaki İlişki

İlişki		**Mesleki Kıdem**	**İçerik Toplam Puanı**
Mesleki Kıdem	Korelasyon	1	-,057
	p. (2-tailed)		,665
	N	60	60
İçerik Toplam Puanı	Korelasyon	-,057	1
	p. (2-tailed)		,665
	N	60	60

Tablo24 incelendiğinde; Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyleri ile mesleki kıdemleri ($r = -,057$, $p>0.05$) arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir.

11. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının içeriğine katılım düzeyleri ile akademik ünvanları arasındaki farklılaşma

Araştırmanın "Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyleri üzerinde etkili olan faktörler nelerdir?" üçüncü alt problemine ilişkin cevap aramak amacıyla, örneklem grubunda yer alan alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyi toplam puanlarının ortalamaları, standart sapmaları ve bu ortalamalar arasındaki farkların önemliliği, Bağımsız Örneklemler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 25.'te verilmiştir. Ayrıca, gruplar arasındaki farkın kaynağını belirlemek üzere uygulanan için Tukey testi sonuçları da Tablo 25'te "Fark" kısmında verilmiştir.

Tablo 25. Alan Uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının İçeriğine Katılım Düzeylerinin Akademik Ünvanlarına Göre Farklılaşma Durumuna Yönelik Anova Sonuçları

	Unvan	**N**	**X**	**SS**	**SD**	**F**	**Fark**	**p**
1	Arş. Gör.	15	88,80	12,87	3	2,761	1-2	,050
2	Yrd. Doç. Dr.	14	70,35	22,34				
3	Doçent	12	83,33	21,00				
4	Profesör	19	76,89	16,77				
	Toplam	**60**	**79,63**	**19,09**				

(1. Arş. Gör- 2. Yrd.Doç. Dr. ifade etmektedir)

Tablo 25'e göre; içeriğe ait sorulara cevap veren Arş. Görevlilerinin toplam puan ortalamaları 88,80, Yrd. Doç. Dr. olanların içeriğe katılım toplam puan ortalamaları 70,35, Doçent olanların içeriğe katılım toplam puan ortalamaları 83,33 ve Profesör olanların içeriğe katılım toplam puan ortalamaları ise 76,89'dur.

Uygulanan varyans analizi sonucuna göre, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyi ile akademik unvanları arasında anlamlı bir fark vardır [$F(3\text{-}60)=2{,}761$, $p<.05$]. Bulgular, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyi ortalama puanlarının; akademik ünvana göre farklılaştığını göstermektedir. Bu bulgu, bizi, alan uzmanlarının akademik ünvanlarının, onların Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeylerini etkileyen bir faktör olduğu yargısına götürebilir.

Tukey Testi sonuçları, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyleri ile akademik unvanları arasındaki anlamlı farklılaşmanın, araştırma görevlileri ile yardımcı doçent olanlar arasında gerçekleştiğini göstermektedir. Elde edilen bulguya göre; araştırma görevlilerinin Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyleri, yardımcı doçent olanlarınkinden daha yüksektir.

Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyleri ile akademik unvanları arasındaki anlamlı farklılaşmanın, araştırma görevlileri ile yardımcı doçent olanlar arasında gerçekleşmesinin nedeni; araştırma görevlilerinin programa dair bilgilerinin daha genel olması olabilir yani yardımcı doçentlerin programa yönelik daha ayrıntılı bilgiye sahip olmaları daha eleştirel bakabilmelerinde etkili olabilir. Ayrıca araştırma görevli-

lerinin akademik süreçte başlangıç aşamasında oldukları düşünüldüğünde programa bakış açılarının daha genel olabileceği hasebiyle uygulanan anketi eleştirel bakış açısı gözetmeden doldurmuş olma ihtimalleri de gözönünde bulundurulabilir. Bu hususların, araştırma görevlilerinin Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeylerinin yardımcı doçent olanlarınkinden daha yüksek çıkmasında etkili olduğu söylenebilir.

12. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının içeriğine katılım düzeyi ile görev yaptıkları üniversite arasındaki farklılaşma

Araştırmanın "Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyleri üzerinde etkili olan faktörler nelerdir?" üçüncü alt problemine ilişkin cevap aramak amacıyla, örneklem grubunda yer alan alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyi toplam puanlarının ortalamaları, standart sapmaları ve bu ortalamalar arasındaki farkların önemliliği, Bağımsız Örneklemler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 26.'da verilmiştir. Ayrıca, gruplar arasındaki farkın kaynağını belirlemek üzere uygulanan için Tukey testi sonuçları da Tablo 26'da "Fark" kısmında verilmiştir.

Tablo 26. *Alan Uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının İçeriğine Katılım Düzeylerinin Görev Yapılan Üniversiteye Göre Farklılaşma Durumuna Yönelik Anova Sonuçları*

	Üniversite	**N**	**X**	**SS**	**SD**	**F**	**Fark**	**p**
1	Atatürk Ünv.	11	95,36	17,73	3	3,624	1-4	,018
2	Ankara Ünv.	18	77,50	14,58				
3	İstanbul Ünv.	10	78,00	19,36				
4	Marmara Ünv.	21	74,00	19,84				
	Toplam	**60**	**79,63**	**19,09**				

(1. Atatürk Üniversitesi- 4. Marmara üniversitesi)

Tablo 26'ya göre; içeriğe ait sorulara cevap veren Atatürk Üniversitesinde görev yapan alan uzmanlarının içeriğe katılım toplam puan ortalamaları 95,36, Ankara Üniversitesinde görev yapan alan uzmanlarının içeriğe katılım toplam puan ortalamaları 77,50, İstanbul Üniversitesinde görev yapan alan uzmanlarının içeriğe katılım toplam puan ortalamaları 78 ve Marmara Üniversitesinde görev yapan alan uzmanlarının içeriğe katılım toplam puan ortalamaları ise 74'tür.

Uygulanan varyans analizi sonucuna göre, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyleri ile görev yaptıkları üniversite arasında anlamlı bir fark vardır [F(3-60)=3,624, p<.05]. Bulgular, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyi ortalama puanlarının; görev yapılan üniversiteye göre farklılaştığını göstermektedir. Bu bulgu, bizi, alan uzmanlarının görev yaptıkları üniversitenin, onların Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeylerini etkileyen bir faktör olduğu yargısına götürebilir.

Tukey Testi sonuçları, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyleri ile görev yaptıkları üniversite arasındaki anlamlı farklılaşmanın, Atatürk Üniversitesinde görev yapanlar ile Marmara Üniversitesinde görev yapanlar arasında gerçekleştiğini göstermektedir. Elde edilen bulguya göre; Atatürk Üniversitesinde görev yapanların Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyleri, Marmara Üniversitesinde görev yapanlarınkinden daha yüksektir.

F. Nitel Verilere Ait Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının genel amaçlarına, kazanımlarına ve içeriğine ilişkin nitel verilere ait bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

1. Alan Uzmanlarının Genel Amaçlara İlişkin Görüşleri

Bu başlık altında, alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına ilişkin görüşlerine yer verilmektedir. Uzmanların, genel amaçlara ilişkin görüşlerinin çoğunlukla aynı doğrultuda olduğu, mevcut amaçların büyük bir kısmının beğenildiği ve kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Bu hususta çok az da olsa farklılaşan görüşlere sırasıyla değineceğiz.

Tablo 27. Genel Amaçlara İlişkin Uzman Görüşleri

İslam dininin doğru anlaşılmasında Hz. Muhammed'e olan ihtiyacı fark etmeleri amaçlanmaktadır (genel amaç 2)
"Hz. Muhammed'e olan ihtiyacı" ifadesi yerine **1.** Hz. Muhammed'in söz ve uygulamalarına olan ihtiyacı, **2.** Hz. Muhammed'in örnekliğine olan ihtiyacı, **3.** Hz. Muhammed'in rehberliğine olan ihtiyacı," şeklinde değiştirilmeli.
Hz. Muhammed'in İslam'ı yaşamada örnek olduğunu kavramaları amaçlanmak-

tadır (genel amaç 3)
1. Peygamber'in örnekliğinden ne kastedildiği netleştirilmeli ve seviyeye uygunluk esas alınarak örnekler verilmeli.
Öğrencilerin Hz. Muhammed'in hayatını bütüncül bir yaklaşımla öğrenmeleri amaçlanmaktadır (genel amaç 4)
1. Konuların programa çok dağınık yerleştirilmesi öğrencinin bütünü görmesini engellediği, pratikle uygulamanın uyuşmadığı ifade edildi.
1. Mevcut genel amaçların hem niteliğinin hem de niceliğinin artırılmasına ilişkin, "Hz. Muhammed'in hayatının Kur'an eksenli olarak anlatılması ve anlaşılması doğrultusunda sağlıklı bir Peygamber tasavvuru oluşturmaları amaçlanmaktadır" şeklinde yeni bir genel amaç programa eklenmeli.

2. Alan Uzmanlarının Kazanımlara İlişkin Görüşleri

Bu başlık altında, alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının kazanımlarına ilişkin görüşlerine yer verilmektedir. Uzmanların, kazanımlara yönelik görüşleri genellikle aynı doğrultudadır. Belirlenen kazanımlar beğenilmiş ve genel itibariyle de kabul görmüştür. Bu hususta çok az da olsa farklılaşan görüşlere sırasıyla değineceğiz.

Tablo 28. 5. Sınıf Kazanımlarına İlişkin Uzman Görüşleri

Ünite	Kazanım	Uzman Görüşleri
1	Doğumu, çocukluğu ve gençliği hakkında bilgi sahibi olur (kazanım 2).	1. Öncelikle Peygamberimizin atalarını ve Arapların soyunu tanır, şeklinde değiştirilmeli.

2	Çevre bilincini kazandırma konusundaki çabalarını kavrar (kazanım 5).	1. Çevre temizliğine verdiği önemi kavrar, şeklinde değiştirilmeli.
2	Temizliği, inancın bir değeri olarak gördüğünü kavrar (kazanım 7).	1. Kazanımdaki "değeri" ifadesi "gereği" ifadesiyle değiştirilmeli.
3	Ahlak anlayışını kavrar (kazanım 1)	1. "Ahlak anlayışı" ifadesi "ahlaki davranışlarını" ifadesiyle değiştirimeli.
5	Anne babaya iyilik yapmaya verdiği önemi, emir ve tavsiyelerinden örneklerle açıklar (kazanım 4).	1. Kazanıma "akrabalar" ifadesi eklenmeli, çünkü çocuğa aile denince işin içine akrabaların da girdiği kavratılmalı yani çocuğa çekirdek aile modeli değil asıl olan geniş aile modeli kavratılmalı.
6	İnsanlar arasında ayırım yapmadığını kavrar (kazanım 2).	1. Peygamber efendimiz "benim dostum müminlerdir" demiştir. Bu hususta Müslümanlara ayırım yaptığı öğrencilere anlatılmalı ve bu doğrultuda da söz konusu kazanım "İnsanlığı kucaklayıcılığı ve Müslümanların dostu olduğunu bilir"şeklinde ifade edilmeli.
6	Arkadaş ve dost seçerken nelere dikkat ettiğini kavrar (kazanım 4).	1. Kazanımın ünite başlığıyla (Herkesin dostu ve kardeşi Hz. Muhammed) çeliştiği ifade edildi.
6	Engellilere karşı ayrımcılık yapmadığını kavrar (kazanım 7)	Kazanımın (özele indirgenmiş bir kazanım olduğu ayrıca "ayrımcılık" ifadesinin kazanımdan çıkarılması gerektiği, onun yerine alternatif olabilecek pozitif bir ifadenin getirilmesini daha uygun bulundu. Öneriler ise şunlardır. **1.** Engellileri topluma kazandırma çabalarını kavrar. **2.** Engellilere karşı özenli davrandığını kavrar.

		3. Engellilere karşı duyarlı olduğunu, davrandığını kavrar. **4.** Engellilere karşı gösterdiği özeni kavrar.

Tablo 29. 6. Sınıf Kazanımlarına İlişkin Uzman Görüşleri

Ünite	Kazanım	Uzman Görüşleri
2	Beslenmede ölçülü davrandığını kavrar (kazanım 4).	1. "Beslenmede" ifadesinin yerine "yeme-içmede" ifadesi kullanılmalı (yeme ve içmede ölçülü olması gerektiğini kavrar).
2	Beslenmede ölçülü davrandığını kavrar, beslenme konusunda hijyene verdiği önemi kavrar (kazanım 4,7).	1. Beslenme ve hijyen kavramlarının tarihsel değişim ve gelişiminin bu kazanımda kullanılan haliyle Efendimiz zamanındaki halinin fonksiyonel olarak uyuşmadığı belirtildi.
2	Ölçülü beslenmeyle sağlık arasında kurduğu ilişkiyi kavrar, beslenme konusunda hijyene verdiği önemi kavrar (kazanım 6,7).	1. Hz. Peygamberi bir doktor gibi algılamaya sevk edecek teknik bir hususun kazanım olarak sunulması uygun görülmedi.
4	Çevredeki canlı cansız varlıklara bakışını kavrar (kazanım 2)	1. Kazanımda geçen "bakışını kavrar" ifadesi netleştirilmeli "bakışındaki birliği kavrar" şeklinde değiştirilmeli (Çevredeki canlı cansız varlıklara bakışındaki birliği kavrar).
4	Çevrenin korunması ile ilgili tutumuna örnek verir). (kazanım 3).	1. Kazanımında geçen "örnek" kelimesinin çoğul haliyle kullanılmasının ifadeyi daha da güzelleştireceğini düşünüldü (çevrenin korunması ile ilgili tutumuna örnekler verir).

4	Ekolojik dengeyi koruma konusundaki çabalarından örnekler verir (kazanım 5).	1. Kazanımın Hz. Peygamber'i günümüze uydurma gibi bir algı sezdirdiği belirtildi. 2. Kazanımın şu şekilde ifade edilmesini daha uygun bulundu, "Ekolojik dengeyi sağlamada öğrenciye bilinçlilik kazandırır ya da ekolojik dengeyi sağlama hususunda öğrenciye bilinçlilik ruhu verir".
5	Ailede sevgi ve saygıya verdiği önemi fark eder. Küçüklere sevgiyi, büyüklere saygıyı anlatan sözlerinden örnekler verir (kazanım 4,5).	1. Söz konusu kazanımlar 1. ve 2.kazanım olarak ilk sıralarda yer almalı.
6	Hitabet gücünü/yeteneğini fark eder (kazanım 4).	1. Kazanım "Güzel konuşmaya son derece önem verdiğini fark eder" şeklinde değiştirilmeli.
6	Söz konusu kazanımlara yeni kazanımlar eklenmeli	**1.** "Hz. Muhammed'in insanlara genel olarak davranışı" hususunda bir kazanımın eklenmeli ve bu ilk kazanım olmalı. **2.** "İletişim ve beden diliyle alakalı" bir kazanımın eklenmeli.

Tablo 30. 7. Sınıf Kazanımlarına İlişkin Uzman Görüşleri

Ünite	**Kazanımlar**	**Uzman Görüşleri**
2	Temiz ve güzel giyinmeye teşvik ettiğini öğrenir (kazanım 2).	1. Kazanımda yer alan "güzel" ifadesi "sade" ifadesiyle değiştirilmeli.
	Göşterişli ve gereğinden fazla kıyafet kullanmadığını kavrar (kazanım	1. Kazanım tamamıyla programdan çıkarılmalı onun yerine yeni bir kazanımın geti-

2	4).	rilmeli, "Müslümanların kendilerine ve inançlarına uygun kıyafetleri seçmeleri gerektiğini kavrar".
2	Düzenli ve uyumlu giyindiğini fark eder (kazanım 6)	1. Kazanımda uyum denilen şey moda ile karıştırılabilir. 2. Ayrıca söz konusu kazanımın Efendimizin hayatıyla bağdaşmadığını, bu hususta Peygamberimizin, iki kıyafetinizden birini veriniz dediğine dikkat çekilmeli.
3	Söz konusu kazanımlara yeni bir kazanım eklenmeli	1. Ünitenin kazanımlarına, hayatla ibadeti özleştirecek bir kazanımın eklenmeli.
4	Komşulukta inanç ayırımı yapmadığını kavrar (kazanım 6)	1. "inanç ayrımı" ifadesinin bu yaştaki çocuklara öğretilmemeli ve programdan bu kazanımın çıkarılmalı. 2. Bu yaştaki çocuklara bu tarz olumsuz ifadeler aşılanmamalı ayrıca çocuk zamanla zaten inanç ayrımının ne demek olduğunun farkına varacaktır.
6	Söz konusu kazanımlara yeni bir kazanım eklenmeli	1. Ünitesinin kazanımlarına "sıla-i rahime önem verir" veya "akrabalık bağlarını koparmaz" şeklinde bir kazanımın eklenmeli.

Tablo 31. 8. Sınıf Kazanımlarına İlişkin Uzman Görüşleri

Ünite	Kazanımlar	Uzman Görüşleri
2	Hayatında oyun ve sporun yer aldığını kavrar (kazanım 2).	1. İfadenin doğruluğunun tartışılabilir olduğuna dikkat çekilmeli.
2	Müzikle ilgili belirlediği ölçüleri kavrar (kazanım 5).	1. Kazanımın gerekli olmadığı ve söz konusu kazanımın programdan çıkarılması talep edildi.
3	Allah'ın duaları kabul edeceğine dair vurgusunu algılar (kazanım 2).	1. Kazanımda "kabul edeceği" ifadesi yerine "değer verdiğine" dair bir ifade kullanılmalı.
3	Söz konusu kazanımlara yeni bir kazanım eklenmeli	1. Ünitede yer alan kazanımlara "duanın ibadetin özü olduğuna dair " bir kazanımın eklenmeli. 2. Ayrıca duaların yanında beddua-ların da var olduğunu ve bunların nedenlerinin de açıklanmasının lu-zumluluğuna açıklanmalı. 3. Ayrıca kazanımlara "hiç bir şeyi ve hiç kimseyi aracı koymadan her şeyi Allah'tan dileme ile alakalı" bir kazanım eklenmeli.
4	Adalete verdiği önemi fark eder (kazanım 3)	1. Kazanım "Temel insan hakları konusunda bir ayırım yapmadığını fark eder " şeklinde değiştirilmeli.
4	Adil yargı konusunda gösterdiği özeni örneklerle açıklar (kazanım 4)	1. "Adil yargı" ifadesi kazanımdan çıkarılmalı onun yerine adalet vb. bir ifadenin kullanılmalı.
	Söz konusu kazanımlara yeni bir kazanım eklenmeli	1. Ünitenin kazanımlarına "İnancın ve ibadetin en temel kaynağının Hak kavramı olduğunu bilir" diye bir ka-

4		zanımın eklenmeli.
5	Anne babaya verdiği önemi kavrar (kazanım 2).	1. Ünite başlığıyla (Anne ve Babanın Görevleri) uyumlu bulunmadı.
5	Anne babanın çocuklarına örnek olması gerektiğini anlatan sözlerini ifade eder (kazanım 4)	1. Kazanımın programdan çıkarılmalı.
6	Söz konusu kazanımlara yeni bir kazanım eklenmeli	**1.** Ünitenin kazanımlarının sonuna, birlikte proje üretip sonuçlandırmanın önemine vurgu yapan yeni bir kazanımın eklenmeli.

3. Alan Uzmanlarının İçeriğe (Ünite Başlıklarına) İlişkin Görüşleri

Bu başlık altında, alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine (ünite başlıklarına) ilişkin farklılaşan görüşlerine yer verilmektedir. Şimdi bu görüşlere sırasıyla değineceğiz.

Tablo 32. 5. Sınıf Ünitelerine İlişkin Alan Uzmanı Görüşleri

1. Ünite Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım
1. Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesi anlatılırken söz konusu ünite, Peygamberlik öncesi dönem ve Peygamberlik sonrası dönem olarak hazırlanmalı. 2. Ünite daha ayrıntılı şekilde işlenmeli ve işleniş süresi artırılmalı. 3. Ünite işlenirken her sınıf kendi seviyesine uygun görsellerle mutlaka desteklenmeli. 4. Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesi denilmemeli, Onlarca "Hikâye" kelimesi kaldırılmalı, Hz. Muhammed'in Hayatı olmalı.
2. Ünite Temizlik

1. Ünite son ünite olmalı.
2. Ünite diğer ünitelerin içine serpiştirilmeli ve bazılarına göre de bu ünite tamamı ile kaldırılmalı
3. Ünitenin ismi değiştirilip dersle ilişkilendirilmeli. Bu haliyle ünite başlığının sade kaldığı belirtildi.
4. Ünite başlığı "Temizlik ve Sağlık" şeklinde değiştirilmeli.
5. Temizlikten önce Peygamber merkezli değerler verilmeli.
6. İkinci ünite inanç ve iman olmalı.

3. Ünite Hz. Muhammed'in Ahlak

1. Genele göre bu ünite 2. ünite olmalı. Önce "ahlak" verilmeli.
2. Ünite adı "Hz. Muhammed'in Kur'an Eksenli Ahlakı" olarak değiştirilmeli.
3. Ünite işlenirken bol bol Hz. Muhammed'in yaşantısından örnekler vurgulanmalı ve bu düşünce etrafında kazanımlar yeniden düzenlenmeli.

4. Ünite Hz. Muhammed ve Çocuk

1. Genele göre bu ünite 3. Ünite olmalı.
2. Ünite adı çok indirgemeci bulundu.
3. Hz. Muhammed'in kendi çocuklarına ve torunlarına yer verilmeli.

5. Ünite Çocuğun Görevleri

1. Genele göre bu ünite 4. Ünite olmalı.
2. Ünitenin adı değiştirilmeli: "Çocuk Hakları, Çocuğun Sorumlulukları, Çocuğun Ailesine Karşı Sorumlulukları, Hz. Muhammed'in eşleri ve Çocukları vb.".

3. Bir önceki ünitenin (Hz. Muhammed ve Çocuk) bu ünitenin tekrarı gibi olduğu düşünüldü. 4. Öğrenme alanıyla ünite içeriği uyumlu bulunmadı. 5. Ünite başlığında yer alan “görevleri” ifadesi pedagojik olmadığı, zorlayıcı ve baskıcı bir yaklaşım olduğu belirtildi. Onun yerine “sorumlulukları” ifadesinin kullanımı tercih edilmeli.
6. Ünite Herkesin Dostu ve Kardeşi Hz. Muhammed)
1. Uzmanların geneline göre bu ünitenin 5. Ünite olması tercih edildi. 2. Uzmanlarca, ünite başlığı değiştirilmeli, ünite başlığında yer alan “kardeşi” ifadesi çıkarılmalı çünkü Hz. Muhammed’in herkesin kardeşi olmadığı belirtildi. 3. Uzmanlarca, “herkesin” diyerek genelleme yapıldığı belirtildi, iyinin de kötünün de dostu mu? diye sorular sorularak bu hususa dikkat çekildi ve sonrasında da söz konusu ifadenin ünite başlığından çıkarılması talep edildi. 4. Uzmanlarca, ünite başlığı tamamiyle değiştirilmeli. Teklifleri de “Doğruların ve Muhtaçların Dayanağı Hz. Muhammed”, “Hz. Peygamber’in Sosyal Yaşamı” , “Merhametli ve Adil Bir Kişi Olarak Hz. Muhammed, İslam’a Davet Metodu” şeklinde oldu.

Tablo 33. 6. Sınıf Ünitelerine İlişkin Alan Uzmanı Görüşleri

2. Ünite Beslenme)
1. Genele göre bu ünite son ünite olmalı. 2. Ünite başlığı değiştirilmeli. 3. Beslenme ifadesi besi kelimesini hatırlatmakta ve İslam’ın yeme-içmeye dair felsefesini yansıtmamaktadır. Bunun yerine yeme-içme ifadesi kullanılmalı. 4. Ünitenin ismi “Yeme İçme Adabı, Beslenme ve Sağlık, Beslenme ve İsraftan Kaçınma” olarak değiştirilmeli.

5. Ünite işlenirken beslenme ve helal kazanç ilişkisi üzerinde durulmalı. 6. Ünite diğer ünitelerin içine serpiştirilerek işlenmeli.
3. Ünite Hz. Muhammed'in İnancı)
1. Uzmanlarca, genellikle bu üniteye katılımın sağlanmadığı söylenebilir. 2. Uzmanlarca, bu ünite 2. ünite olmalı. 3. Uzmanlarca, ünite başlığı değiştirilmeli. 4. Uzmanlarca, ünite adı "Hz. Muhammed'in Kur'an Eksenli İnancı, Hz. Muhammed'in Tevhit İnancı, Hz. Muhammed'in Allah İnancı, Hz. Muhammed'in İnancındaki Samimiyet ya da Hz. Muhammed'in İslam İnancı" olarak değiştirilmeli.
4. Ünite Hz. Muhammed ve Çevre
1. Uzmanlarca, bu ünite son ünite olmalı. 2. Uzmanlarca, 5. Sınıftaki temizlik ünitesinde bu konu işlenebilir ayrıca bu üniteye gerek olmadığı belirtildi.
5. Ünite Ailede Sevgi ve Saygı
1. Bu ünite Hz. Muhammed ve Çevre ünitesinden önce olmalıdır. 2. Bu ünitede konu Hz. Muhammed'in Ahlakı ünitesinde olmalı.
6. Ünite İletişim Dili
1. Uzmanlarca, bu ünitenin adı değiştirilmeli. Bu doğrultuda gelen teklifler ise şunlardır: "İnsanlarla İletişim, Hz. Muhammed'in Çevresindekiler ile İlişkisi, Hz. Peygamberin İletişim Dili, Hz. Muhammed'in İnsanlarla İlişkisi, İfade Güzelliği, Güzel Geçinmek.

Tablo 34. 7.Sınıf Ünitelerine İlişkin Alan Uzmanı Görüşleri

2. Ünite Giyim Kuşam
1. Genellikle bu üniteye katılımın sağlanmadığı söylenebilir. 2. Bu ünite diğer ünitelerin içine serpiştirilebilir. 3. Bu ünite işlenirken kazanç ve kıyafet uyumu ilişkisine değinilmeli ve

kıyafetlerin İslamiliğinne dikkat çekilmeli. 4. Bu ünite son ünite olmalı. Böyle bir üniteye gerek duyulmadığı belirtildi. 5. Ünite adı daha kapsayıcı olmak şartıyla yeniden düzenlenmeli.
3. Hz. Muhammed'in İbadetleri
1. Bu ünite 2. ünite olmalı. 2. Ünite başlığının, en güzel örnek öğrenme alanıyla uyuşmadığını belirtti.
4. Ünite Komşuluk
1. Komşuluk, Komşuluk İlişkileri ve Akrabalarla İletişim ünitelerini birleştirilmeli
5. Ünite Akrabalarla İletişim
1. Ünite başlığındaki "iletişim" ifadesinin çıkarılmalı onun yerine "ilişkiler" ifadesi getirilmeli "Akrabalarla İlişkiler".
6. Ünite Sosyal İletişim
1. Ünite başlığı daha sıcak bir kavram kullanılarak değiştirilmeli.

Tablo 35. 8.Sınıf Ünitelerine İlişkin Alan Uzmanı Görüşleri

2.Ünite Eğlence ve Spor)
1. Bu ünite son ünite olmalı. 2. Ünite başlığı değiştirilmeli. 3. Ünite başlığı "Sosyal Hayatta Eğlence ve Spor, Hz. Peygamber ve Zaman Kullanımı ya da Hayata Bakış vb." şeklinde olmalı.
3. Ünite Hz. Muhammed'in Duaları
1. Bu ünite 2. ünite olmalı. 2. Ünite başlığı en güzel örnek öğrenme alanıyla uyumlu bulunmadı.

4. Ünite İnsan Hakları ve Adalet
1. Ünitenin ismi "Kul Hakkı ve Adalet", "Hz. Muhammed ve Değerler" olarak değiştirilmeli. 2. Uzmanlarca, bu üniteye gerek olmadığı bu ünitenin Hz. Muhammed'in Ahlakı ünitesinde işlenmesinin yeterli olacağı belirtildi 3. Bu ünite her sınıfa uygun olarak her sınıfta okutulmalı.
5. Anne Babanın Görevleri)
1. Uzmanlarca, ünitenin adı "Aile Bireylerinin Görevleri, Ebeveyn Çocuk İlişkisi, Anne Babanın Ailedeki Rolü, Anne Babanın Ailedeki Sorumlulukları, Anne-Baba Hakkı, Aile İçi Sorumluluklar" olarak değiştirilmeli. 2. Uzmanlarca, ünite başlığında yer alan "görevleri" ifadesinin pedagojik olmadığı, zorlayıcı ve baskıcı bir yaklaşım olduğu belirtildi. Onun yerine "sorumlulukları" ifadesinin daha uygun olacağı ifade edildi.
6. İnsani İlişkileri Güçlendirme)
1. Uzmanlarca, ünite başlığı değiştirilmeli. Öneriler ise şöyledir: Beşeri Münasebetler, Sosyal Münasebetler, Karşılıklı Hak ve Vazifeler vb. 2. Uzmanlarca, toplumda birlik, beraberlik ve kardeşlik vurgusunu öne çıkaran yeni bir ünite ismi oluşturulmalı.

4. Alan Uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programına İlişkin Genel Görüşleri

Tablo 36. Alan Uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programına İlişkin Genel Görüşleri

Dersin Adı
1. Hz. Muhammed'in Hayatı olarak okutulan dersin ismi "SİYER" olarak değiştirilmeli.
Peygamber Yaklaşımı
1. Hz. Muhammed ifadesi yerine öğrencilere daha sıcak gelebilecek, Peygamberimiz, Peygamber Efendimiz, Efendimiz vb. gibi ifadelerin kullanılmasının daha doğru olacağı belirtildi. Gerekçe olarak ise Türkiye'de yaşadığımızı ve öğrencilere bu yaşlarda dinler tarihi ya da mezhepler tarihi dersi vermediğimizi ifade ettiler.
Yöntem
1. Hz. Muhammed'in Hayatı öğretim programı, kuru bilgiden ziyade öğrencinin Hz. Muhammed'e gönülden bağlanacağı şekilde yeniden düzenlenmeli (farklı alanlardaki uzmanlar bir araya gelerek üzerinde zaman harcayarak gerek duyulan düzenlemeler yapılmalı). 2. Temizlik, beslenme, giyim-kuşam, eğlence ve spor ünitelerine ilişkin Peygamber'in kendi dönemiyle ilgili bilgilere sahip olduğu, bunların başka bir alanda öğretilebileceği kanaatine varıldı. Söz konusu ünitelerin dinde bir çatışma halinde olmadığının anlatılması yeterli görüldü. Onlara göre bu üniteler yerine siyer dersi daha ayrıntılı işlenmeli. 3. Programda, Kur'an'a ve sahih bilgilere dayalı bir Peygamber tasavvuru verilmeli. Uydurma ve asılsız yaygın olan rivayetlere asla yer verilmemeli. Abartılı ve sıradanlaştıran bir dil ve üsluptan sakınılmalı. Zamanımızın çocuklarının dünyasına, algısına hitap edilmeli, anlayamayacağı yanlış değerlendireceği bilgiler verilmemeli. Günümüzde karşılığı olan, eyleme dönüştürecek, olumlu yönlendirmede işlevsel olan gerçekçi kesitler verilmeli. Hazırlanan kitaplar mutlaka birkaç farklı akademisyenin değerlendirilmesinden geçirilmeli (hadisçi, siyerci, tefsirci vb.). kitaplardaki anlatımdan resimlemeye kadar anakronizme düşülmemeli. Daha faydalı olacağından bilgilendirici olmaktan ziyade yönlendirici bir üslup ve anlatım tercih edilmeli.
4. Programda Hz. Muhammed sanki dinin kurucusu gibi gösteriliyor oysaki O'nun bir elçi bir vekil olduğu öğrenciye aktarılmalı, öncelikle Allah inancı kazandırılıp sonra-

sında Peygamber tanıtılmalı. 5. Hz. Muhammed ile alakalı söylenen en küçük bir sözün bile öğrencinin kafasında bırakacağı izlenimin çok önemli olduğundan özellikle giyim kuşam ünitesinde Hz. Peygamber eşittir şekil olarak sunulmamalı, Arap örf ve kültürü din diye anlatılmamalı, giyim kuşamda evrenselliğin olmadığı ve o dönemde Arap kültürüne göre giyinildiği öğrencilere izah edilmeli. 6. Her sınıfın ilk ünitesinin aynı olmasının çok sık tekrara düşülmesine neden olduğu ifade edildi. Ayrıca onlarca, din kültürü dersiyle çok çakışmalar oluyor, parça parça anlatılması doğru bulunmuyor, teorikle pratiğin uygun olmadığını söylüyorlar, onlara göre bu ders bütüncül bir bakış açısıyla adeta bir film gibi bir dizi gibi anlatılmalı. 7. Uzmanlarca, düzenli programlar dahilinde grup olarak öğrencilerin kutsal topraklara gönderilip görsel olarak da Hz. Muhammed'in hayatını öğrenmelerine imkan sağlanmalı.
Ünite Sırası
1. Hz. Muhammed'in hayat Hikâyesinden sonra Hz. Muhammed'in ahlakı, yaşantısı ve adalet konusu öncelikle verilmeli. Sonrasında ise diğer ünitelere geçilmesi daha uygun bulundu. 2. İtikadla ilgili bölümler üst sınıflarda (7-8.sınıflarda) verilmeli. 3. Ünitelerin sıralanmasında önce inanç, ahlak, ibadet ve sonrasında da sosyal hayatla ilişkili konulara yer verilmeli. Yani siyer dersinde ilk olarak Hz. Muhammed'in inancına sonrasında da Hz. Muhammed'in ahlakına takibinde ise Hz. Muhammed'in ibadetlerine ve en son olarak da Sosyal Hayatta Hz. Muhammed'le alakalı ünitelere yer verilmeli sonrasında da dersin içeriğine göre önce inanç ünitesi verilmeli onun üzerine ahlakı inşa edilmeli.
Öğrenme Alanları
1. Programda bazı yerlerde öğrenme alanlarından önce üniteler belirlendiği (en güzel örnek öğrenme alanlarıyla ünite başlıklarının tam uyuşmadığı gibi) belirtildi.
2. Günlük hayatta Hz. Muhammed öğrenme alanına ilişkin ünitelerde Hz. Muhammed'in yemesinde, içmesinde, beslenmesinde ve giyim kuşamında gösterişten kaçındığı ve bu hususlarda tevazu gösterdiği ön plana çıkarılmalı. Peygamberimiz bunu giydi şunu giydi diye söylemlere girilmesi uygun bulunmadı. Giyim hususunda o dönemin kültürüne göre giysiler giyildiğini öğrencilere izah edilmeli. Günlük hayatta Hz. Muhammed öğrenme alanına ilişkin ünitelerin (temizlik, beslenme,

giyim-kuşam, eğlence ve spor) "Peygamberimizin bir günü" başlığında birleştirilip söz konusu ünitelerin aynı anda verilmesinin daha faydalı olacağı belirtildi.
Kazanımlar
1. Kazanımların sonunda bulunan "kavrar" ifadesi çıkarılmalı. Onlarca 5. ve 6. Sınıflardaki kazanımlarda bu ifade yerine hissetmeye başlar, anlamaya başlar, fark etmeye başlar gibi ifadelerin kullanımı tercih edilmeli; 7. ve 8. sınıflarda ise yine söz konusu kavram yerine "kavrar" değil de "kavramaya başlar" ifadesi kullanılmalı.
Ders Kitapları
1. Anket uygulaması esnasında konumuzla alakalı (Hz. Muhammed'in Hayatı dersine ilişkin) çalışmaları olan alan uzmanlarıyla tanıştım, onların değerli görüşlerinden yararlandım. Uzmanlara göre, hazırlanan ders kitapları bilgi, görsellik, kaynak, dil ve yöntem açısından ihtiyacı karşılamadığını hatta sorunlu kısımlarının da bulunduğunu söylediler. Bu doğrultuda alan uzmanlarınca müfredat yenilenmeli ve ona göre ders kitapları yeniden yazılıp hazırlanmalı. 2. Araştırma konumla yakından ilgilenen uzmanlara göre Hz. Muhammed'in Hayatı ders kitapları yeniden hazırlanırken resim, harita, fotoğraf ve tasviri çizimlerin de konuya uygunluğuna çok özen gösterilmeli. 3. Çalışmamız esnasında, uzmanların bir çoğu Diyanet işleri başkanlığı tarafından yayımlanan İslam Kitabı (7 cilt), öğretim programı hazırlanırken söz konusu kaynaklardan yararlanılıp yararlanılmadıklarını merak ettiklerini dile getirdiler. Onlar, bu kitapta Hz. Muhammed'in hayatı dersine ilişkin oldukça verimli malzemelerin olduğuna dikkat çektiler.
İçerik

1. Hz. Peygamber'in hayatının anlatıldığı dersin her sınıfta okutulması hususunda hem fikir olmadıklarını belirttiler. Bir kısım alan uzmanı evet okutulmalı derken diğer kısım hayır kesinlikle okutulmamalı doğrultusunda görüşlerini bildirdiler. Okutulmamalı çünkü tekrara çok fazla düşülüyor ve bu da bütüncül bir bakış açısı kazandıralım derken zihinlerde daha da parçalanmış bir tasavvur oluşturuyor. Onun için bu dersi ortaokulların iki sınıfında vermek yeterli gibi gözüküyor. İlk sene Hz. Peygamber'in hayatı ayrıntılı şekilde öğretilmeli, örnekliği (peygamber ve insan olarak) sonraki sene ise Hz. Muhammed bu çağda yaşayan bir çocuğa, insanlara ne anlatıyor, nasıl hitap ediyor, bunlar üzerinde durulmalı. Bu kadar ayrıntılandırılmış bir ünite dizgininden verim alınamayacağını açıkça ifade ettiler.

2. İçeriğe (ünite başlıklarına) yönelik genel bir değerlendirmeye yönelik programın soldan sağa tutarlı, yukarıdan aşağıya ise tutarsız olduğunu yani öğrenme alanlarına göre ünite başlıklarını uygun buldukları fakat ünite başlıklarının sıralaması eleştirilere sebep oldu.

3. Uzmanların bir kısmı, söz konusu program hakkında neredeyse tamamı ile negatif yorumlarda bulundu. Bunlara kısaca değinecek olursak, onlarca bu öğretim programında Hz. Muhammed anlatılmıyor, bu programla biz Peygambere gitmiyor adeta Peygamberi ayağımıza getiriyoruz. Oysaki amaç Peygamberi anlamak ve anlatmak olmalı. Söz konusu programın ünite başlıkları bu günün hayat düzeni ve kutsanan kavramları (modernist) üzerinden oluşturulduğunu ve Peygamber'e de bu mekanizmayı teyit edici bir fonksiyon yüklendiğini belirttiler. Kısaca programın Peygamberimizi anlatmadığı ima edildi. Söz konusu programda adeta çağın kutsadığı değerlere önem verildiği, Allah'ın resulünün de teyit edici bir rol üstlendiği anlaşılmakta bundan dolayı programda ciddi değişikliklerin yapılmasının gerekliliğine dikkat çekildi. Siyer dersinin amacı Peygamberi anlamak olmalıdır. Bundan dolayı bu programa kesinlikle katılmadıklarını belirttiler. Onların isteği din eğitimcileri başta olmak üzere hadis, İslam tarihi, din psikolojisi, din sosyolojisi, sosyolog ve psikologların vb. alan uzmanlarının bir araya gelerek programın yeniden hazırlanmasına katkı sağlanmasıdır. Savundukları düşünce de Peygambere bir yolculuk yaparak Peygamberin anlatılabileceğidir.

4. Genel olarak da din kültürü dersiyle sık sık tekrara düşüldüğünden bu husus göz önüne alınarak öğretim programı tekrar hazırlanması gerekli görüldü.

5. Hz. Muhammed'in hayatı dersine yönelik öncelikle ilgili dersin öğretmenlerinin eğitilmesinin gerekliliğine dikkat çekildi.

— SONUÇ ve ÖNERİLER —

Bu bölümde, araştırmanın bulguları doğrultusunda ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlar dikkate alınarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

A. Sonuç

Bu başlık altında, araştırmanın bulguları doğrultusunda ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

1. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının genel amaçlarına katılım düzeylerine ilişkin sonuçlar

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının genel amaçlarına katılım düzeylerini belirlemek amacıyla, örneklem grubunu oluşturan alan uzmanlarına 4 maddeden oluşan programda yer alan "genel amaçları içeren maddeler yöneltilmiş" ve istatiksel analizler yapılarak şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeyleri incelendiğinde (Tablo 6) katılımın "tam" ve "oldukça" seviyesinde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Alan uzmanlarının en fazla katılım gösterdiği madde, dördüncü genel amaç olarak programda yer alan "Hz. Muhammed'in hayatını bütüncül bir yaklaşımla öğrenmeleri amaçlanmaktır" 5 tam puan üzerinden 4,83 puan alarak katılım düzeyinin en yüksek olduğu genel amaç olmuştur. Diğer taraftan alan uzmanlar, birinci genel amaç olarak programda yer alan "Hz. Muhammed'in hayatını ana temalarıyla tanımaları amaçlanmaktadır" 5 tam puan üzerinden 4,28 puan; üçüncü genel amaç olarak programda yer alan "Hz. Muhammed'in İslam'ı yaşamada örnek olduğunu kavramaları amaçlanmaktadır" 5 tam puan üzerinden 4,15 puan; ikinci genel amaç olarak programda yer alan ve az katılım sağlanan madde "İslam dininin doğru anlaşılmasında Hz. Muhammed'e olan ihtiyacı fark etmeleri amaçlanmaktadır"a 5 tam puan üzerinden 4,13 puan vererek katılım düzeylerini belirlemişlerdir.

Buradan hareket ederek araştırma problemi doğrultusunda ulaşılan sonuç ise, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının genel amaçlarına katılım düzeylerinin "tam ve oldukça" seviyesinde yüksek olduğudur. Diğer bir deyişle; uzmanlar, programda yer alan genel amaçları yeterli görmektedir.

2. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının 5. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeylerine ilişkin sonuçlar

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının 5.sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeylerini belirlemek amacıyla, örneklem grubunu oluşturan alan uzmanlarına 35

maddeden oluşan programda yer alan "5.sınıf ünite kazanımları" yöneltilmiş ve istatiksel analizler yapılarak şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 5. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeyleri incelendiğinde (Tablo 7) kazanımlara oldukça düzeyinde katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Alan uzmanlarının en fazla katılım gösterdiği 3,80-3,90 puan aralığında olan; " Hz. Muhammed'in Peygamber oluşu ve Mekke dönemi, Medine dönemi ve vefatı, doğduğu çevre, doğumu, çocukluğu ve gençliği, çocuklar arasında ayırım yapmadığı, ailelerin çocuklar arasında cinsiyet vb. ayırım yapmamaları gerektiği, çocuk sevgisi, çocuklara verdiği değer, kimsesiz çocukların korunması, anne ve babaya güzel davranışlarda bulunma, bütün insanlığın kardeşliği ve ahlakla ilgili kazanımlara katılım düzeyinin oldukça seviyesinde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Uzmanların, diğer taraftan 3,63-3,78 puan aralığında olan; anne-babaya sevgi ve saygı, anne- babaya iyilik yapma, güzel ahlak ilkelerine göre yaşama, vefa duygusu, arkadaş ve dostlarına karşı gösterdiği fedakârlıklar, ahlak anlayışı, anne- babaya karşı iyi davranışlar, insanlar arasında ayrım yapmama, kişilik özellikleri niyet ve davranış bütünlüğü, çocuklara davranışı, çocuklukta görev ve sorumlulukları yerine getirme, dostluk kurmadaki ölçütler, aradaş ve dost seçimi vb. hususları içeren kazanımlara katılım düzeyinin oldukça seviyesinde yüksek olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

Uzmanların ayrıca, beden temizliği, ağız ve diş temizliği, kılık kıyafet temizliğine, düzenine ve uyumuna gösterdiği özen, çevre temizliği ile ilgili emir ve tavsiyeler, engellilere karşı ayrımcılık yapmama, çevre bilincini kazandırma hususundaki kazanımlara ise 3,45-3,58 puan aralığında diğer kazanımlara göre kısmen daha düşük puan verdikleri tespit edilmiştir. Buradan hareket ederek araştırma problemi doğrultusunda ulaşılan sonuç ise, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 5.sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeylerinin "oldukça" seviyesinde olduğudur. Diğer bir deyişle; uzmanlar, programda yer alan kazanımları yeterli görmektedir.

3. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının 6. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeylerine ilişkin sonuçlar

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının 6.sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeylerini belirlemek amacıyla, örneklem grubunu oluşturan alan uzmanlarına 33 maddeden oluşan programda yer alan "6.sınıf ünite kazanımları" yöneltilmiş ve istatiksel analizler yapılarak şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 6. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeyleri incelendiğinde (Tablo 8) kazanımlara oldukça düzeyinde katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Alan uzmanlarının en fazla katılım gösterdiği maddeler 3,80-3,90 puan aralığında olan; "İnsanlarla konuşurken, samimi, nazik, sempatik, seviyeli ve zaman zaman espirili davranma, doğumu, çocukluğu ve gençliği hakkında bilgi, doğduğu çevre, pey-

gamber oluşu, konuşmadaki adabı, Allah'a olan bağlılığı, çocuklara karşı tutumu, medine dönemi ve vefatı, bütün işlerinde Allah'ı anma, küçüklere sevgi, büyüklere saygı, sıkıntılara karşı sabırlı olma, ilişkilerdeempati kurma, insanların farklılıklarını dikkate alarak konuşma, doğada yer alan canlı varlıkları sevme ve koruma, ekolojik dengeyi koruma, evrendeki denge ve güzelliği anlamaya yönelik olan kazanımların olduğunu sonucuna ulaşılmıştır.

Alan uzmanlarının ayrıca 3,46-3,76 puan aralığında olan; ailede sevgi ve saygıya önem verme, Kardeşlerle ilişkileri ve ailede kardeşler arasında olmaması, hitabet gücü, Allah sevgisi, çevredeki canlı ve cansız varlıklara bakış, çevrenin korunması, ikramda bulunmaya teşvik etme, yemek öncesi ve sonrasında el ve ağız temizliği, nimetlere şükretme, yiyecekleri ve içecekleri israf etmeme, yeme içme adabındaki söz ve davranışlar, besmele ve hamd etmenin manasını anlama, beslenmede ölçülü davranma, ölçülü beslenmeyle sağlık arasında ilişki kurma, beslenme konusunda hijyene önem vermeye yönelik kazanımlara da oldukça düzeyinde katılım gösterdikleri tespit edilmiştir.

Buradan hareket ederek araştırma problemi doğrultusunda ulaşılan sonuç ise, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 6.sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeylerinin "oldukça" seviyesinde olduğudur. Diğer bir deyişle; uzmanlar, programda yer alan kazanımları yeterli görmektedir.

4. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının 7. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeylerine ilişkin sonuçlar

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının 7.sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeylerini belirlemek amacıyla, örneklem grubunu oluşturan alan uzmanlarına 31 maddeden oluşan programda yer alan "7.sınıf ünite kazanımları" yöneltilmiş ve istatiksel analizler yapılarak şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 7. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeyleri incelendiğinde (Tablo 9) kazanımların hepsine "Oldukça" düzeyinde katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Alan uzmanlarının en fazla katılım gösterdiği 3,80-4,15 puan aralığında olan; Hz. Muhammed'in temiz kıyafetler giymesi, doğumu, çocukluğu ve gençliği hakkında bilgi, peygamber oluşu ve Mekke dönemi, medine dönemi ve vefatı, akrabayı korup gözetme, mütevazı olma, ibadetlere davam konusundaki hassasiyeti, başkalarının haklarını koruyup gözetme, akraba ve akrabalığa verdiği önem, sevinçleri ve üzüntüleri paylaşma, akrabalar arasında yardımlaşma, karşılıksız iyilik yapma ve bunu yaygınlaştırma, farz ibadetleri ve önemleri, komşuluk ilişkileri, komşularla kurulan güzel iletişim, komşuların haklarını koruyup gözetme, davranışlarda tutarlı olma, öncelikle bir kul olma, komşu haklarını gözetmede yakıdan uzağa doğru bir sıralamanın yapma, insanların özel hayatları ve sırlarına karşı hassas olma, nafile ibadetler ve onlara verilen önem, komşuların sevinç ve üzüntülerini paylaşarak heran onların yanında olma vb. gibi hususları içeren kazanımların olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Alan uzmanlarının ayrıca 3,45-3,75 puan aralığında olan; ibadet anlayışının özellikleri, kişisel bakıma dikkat etme, temiz ve güzel giyinmeye teşvik, komşulukta inanç ayrımının yapmama, kıyafet seçiminde ihtiyaçlara uygun tercihler yapma gösterişli ve gereğinden fazla kıyafet kullanmama, düzenli ve uyumlu kıyafetler giymeye yönelik hususları içeren kazanımlara katılımın oldukça düzeyinde yüksek olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

Buradan hareket ederek araştırma problemi doğrultusunda ulaşılan sonuç ise, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 7.sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeylerinin "oldukça" seviyesinde olduğudur. Diğer bir deyişle; uzmanlar, programda yer alan kazanımları yeterli görmektedir.

5. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının 8. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeylerine ilişkin sonuçlar

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının 8.sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeylerini belirlemek amacıyla, örneklem grubunu oluşturan alan uzmanlarına 27 maddeden oluşan programda yer alan "8.sınıf ünite kazanımları" yöneltilmiş ve istatiksel analizler yapılarak şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 8. sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeyleri incelendiğinde (Tablo 10) kazanımların çoğuna "Oldukça" düzeyinde katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Alan uzmanlarının en fazla katılım gösterdiği 3,80-4,01 puan aralığında olan; peygamber oluşu ve Mekke dönemi, doğduğu çevre, doğu çocukluğu ve gençliği hakkında bilgi, medine dönemi ve vefatı hakkında bilgi, insani ilişkilerde doğru ve dürüst olma, insani ilişkilerin güçlendirilmesinde sevginin ve saygının önemi, insanlar arasında ayrım yapmama, iş birliği ve dayanışmaya verdiği önem, Allah'ın duaları kabul edeceği, bütün insanlara insan oldukları için değer verme, adalete önem verme,her türlü haksızlıktan kaçınma, çocuklara duyduğu sevgi, duaya verdiği önem, adil yargı konusunda gösterdiği özen, iyi bir evlat yetiştirmeye verdiği önem, dua adabı, anne babaya verdiği önem, günlük ve özel zamanlarda yapılan dualar, insani ilişkilerin güvene dayalı olarak yürütülmesine yönelik hususları içeren kazanımların olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Alan uzmanlarının ayrıca 3,35-3,76 puan aralığında olan; anne babanın çocuklarına örnek olması, spora teşvik ve çeşitli spor dallarında yarışmalar yapma, gündelik yaşamda zaman zaman şakalar yapma, şaka yaparken dikkat edilmesi gereken hususlar, eğlence anlayışı ve ölçüleri, hayatında oyun ve sporun yer alması, müzikle ilgili belirlediği ölçülere yönelik hususları içeren kazanımların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Spor ve müzikle ilişkili kazanımların diğer kazanımlara oranla daha az tercih edildiği de tespit edilmiştir. Bunun başlıca nedeni uzmanların din eğitiminde kısmen de olsa spor ve müziği tercih etmediklerine bağlayabiliriz. Tablo 10 incelendiğinde uzmanların en düşük puanı (3,35) "müzikle ilgili belirlediği ölçüleri kavrar" kazanımına verdikleri belirlenmiş ve bu kazanıma katılımın orta düzeyde olduğunu tespit edilmiştir.

Buradan hareket ederek araştırma problemi doğrultusunda ulaşılan sonuç ise, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 8.sınıf ünite kazanımlarına katılım düzeylerinin "oldukça" seviyesinde olduğudur. Diğer bir deyişle; uzmanlar, programda yer alan kazanımları yeterli görmektedir.

5, 6, 7 ve 8.sınıf Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının kazanımları incelendiğinde (Tablo 7-10) bütün sınıflardaki programların sarmal program olmasından kazanımlar arasında benzerlik olduğunu da söyleyebiliriz.

6. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının 5. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeylerine ilişkin sonuçlar

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının 5.sınıf ünite içeriklerine katılım düzeylerini belirlemek amacıyla, örneklem grubunu oluşturan alan uzmanlarına 6 ünite başlığından oluşan programda yer alan "5.sınıf ünite başlıkları" yöneltilmiş ve istatiksel analizler yapılarak şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 5. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeyleri incelendiğinde (Tablo 11) ünite başlıklarına yönelik iki üniteye "Oldukça" , diğer dört üniteye ise "orta" düzeyinde katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Alan uzmanlarının en fazla katılım gösterdiği 3,46-3,68 puan aralığında olan; Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesi öğrenme alanına ilişkin Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım ünitesi ve günlük Hayatta Hz. Muhammed öğrenme alanına ilişkin de Hz. Muhammed ve Çocuk ünitelerinin olduğunu belirlenmiştir. Alan uzmanlarının orta düzeyde katılım gösterdiği 2,68-2,96 puan aralığında olan ünite başlıkları; en güzel örnek öğrenme alanına ilişkin Herkesin dostu ve kardeşi Hz. Muhammed ünitesi, sosyal hayatta Hz. Huhammed öğrenme alanına ilişkin Çocuğun görevleri ünitesi, Hz. Muhammed ve aile öğrenme alanına ilişkin Hz. Muhammed'in ahlakı ünitesi ve son olarakta Hz. Muhammed ve toplumsal iletişim öğrenme alanına ilişkin Temizlik ünitelerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Buradan hareket ederek araştırma problemi doğrultusunda ulaşılan sonuç ise, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 5. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeylerinin "Orta" seviyesinde olduğudur. Diğer bir deyişle; uzmanlar, programda yer alan öğrenme alanlarına ilişkin ünite içeriklerini yani ünite başlıklarını yeterli düzeyde katılmamaktadır.

7. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının 6. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeylerine ilişkin sonuçlar

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının 6.sınıf ünite içeriklerine katılım düzeylerini belirlemek amacıyla, örneklem grubunu oluşturan alan uzmanlarına 6 ünite başlığından oluşan programda yer alan "6.sınıf ünite başlıkları" yöneltilmiş ve istatiksel analizler yapılarak şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 6. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeyleri incelendiğinde (Tablo 12) ünite başlıklarına yönelik üç üniteye "Oldukça" , diğer iki üniteye "orta" ve son bir üniteye ise "az" düzeyinde katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Alan uzmanlarının en fazla katılım gösterdiği 3,41-3,75 puan aralığında olan ünite başlıkları; Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesi öğrenme alanına ilişkin Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım ünitesi, Hz. Muhammed ve aile öğrenme alanına ilişkin ailede sevgi ve saygı ünitesi, sosyal hayatta Hz. Muhammed öğrenme alanına ilişkin Hz. Muhammed ve çevre ünitelerinin olduğunu belirlenmiştir. Alan uzmanlarının orta düzeyde katılım gösterdiği 2,68-3,36 puan aralığında olan; Hz. Muhammed ve toplumsal iletişim öğrenme alanına ilişkin iletişim dili ünitesi ve en güzel örnek öğrenme alanına ilişkin Hz. Muhammed'in inancı ünitesinin olduğunu söyleyebiliriz. Son olarakta alan uzmanlarını az düzeyde katılım gösterdiği 2,50 puan olan; günlük hayatta Hz. Muhammed öğrenme alanına ilişkin beslenme ünitesinin olduğunu sonucuna ulaşılmıştır.

Buradan hareket ederek araştırma problemi doğrultusunda ulaşılan sonuç ise, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 6. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeylerinin "Orta" seviyesinde olduğudur. Diğer bir deyişle; uzmanlar, programda yer alan öğrenme alanlarına ilişkin ünite içeriklerini yani ünite başlıklarını yeterli görmemektedir.

8. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının 7. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeylerine ilişkin sonuçlar

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının 7.sınıf ünite içeriklerine katılım düzeylerini belirlemek amacıyla, örneklem grubunu oluşturan alan uzmanlarına 6 ünite başlığından oluşan programda yer alan "7.sınıf ünite başlıkları" yöneltilmiş ve istatiksel analizler yapılarak şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 7. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeyleri incelendiğinde (Tablo 13) ünite başlıklarına yönelik beş üniteye "Oldukça" , diğer bir üniteye ise "orta" düzeyinde katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Alan uzmanlarının en fazla katılım gösterdiği 3,41-3,81 puan aralığında olan ünite başlıkları; Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesi öğrenme alanına ilişkin Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım ünitesi, Hz. Muhammed ve aile öğrenme alanına ilişkin akrabalarla iletişim ünitesi, sosyal hayatta Hz. Muhammed öğrenme alanına ilişkin komşuluk ünitesi, Hz. Muhammed ve toplumsal iletişim öğrenme alanına ilişkin sosyal iletişim ünitesi, en güzel örnek öğrenme alanına ilişkin Hz. Muhammed'in ibadetleri ünitelerinin olduğu belirlenmiştir. Son olarakta alan uzmanlarını orta düzeyde katılım gösterdiği 2,95 puan olan; günlük hayatta Hz. Muhammed öğrenme alanına ilişkin giyim kuşam ünitelerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Buradan hareket ederek araştırma problemi doğrultusunda ulaşılan sonuç ise, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 7. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeylerinin "oldukça" seviyesinde yüksek olduğudur. Diğer bir deyişle; uzmanlar, programda yer alan öğrenme alanlarına ilişkin ünite içeriklerini yani ünite başlıklarını yeterli görmektedir.

9. Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının 8. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeylerine ilişkin sonuçlar

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının 8.sınıf ünite içeriklerine katılım düzeylerini belirlemek amacıyla, örneklem grubunu oluşturan alan uzmanlarına 6 ünite başlığından oluşan programda yer alan "8.sınıf ünite başlıkları" yöneltilmiş ve istatiksel analizler yapılarak şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Alan uzmanlarının, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 8. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeyleri incelendiğinde (Tablo 14) ünite başlıklarına yönelik üç üniteye "Oldukça" , diğer üç üniteye ise "orta" düzeyinde katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Alan uzmanlarının en fazla katılım gösterdiği 3,51-3,81 puan aralığında olan; Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesi öğrenme alanına ilişkin Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım ünitesi, Hz. Muhammed ve toplumsal iletişim öğrenme alanına ilişkin insani ilişkileri güçlendirmeünitesi ve en güzel örnek öğrenme alanına ilişkin de Hz. Muhammed'in duaları ünitelerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak alan uzmanlarının orta düzeyde katılım gösterdiği 2,73-3,38 puan olan aralığında olan ünite başlıkları; sosyal hayatta Hz. Muhammed öğrenme alanına ilişkin insan hakları ve adalet ünitesi, Hz. Muhammed ve aile öğrenme alanına ilişkin anne babanın görevleri ve günlük hayatta Hz. Muhammed öğrenme alanına ilişkin eğlence ve spor ünitelerinin olduğu belirlenmiştir.

Buradan hareket ederek araştırma problemi doğrultusunda ulaşılan sonuç ise, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının 8. sınıf ünite içeriklerine katılım düzeylerinin "oldukça" seviyesinde yüksek olduğudur. Diğer bir deyişle; uzmanlar, programda yer alan öğrenme alanlarına ilişkin ünite içeriklerini yani ünite başlıklarını yeterli görmektedir.

10. Alt problemlere ilişkin sonuçlar

Yapılan Varyans Analizi ve Tukey Testi sonuçlarına göre, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyi ile akademik unvanları arasında anlamlı bir fark vardır (Tablo 25). Alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyi ortalama puanlarının; akademik ünvana göre farklılaşma vardır. Bu doğrultuda, alan uzmanlarının akademik ünvanlarının, onların Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeylerini etkileyen bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tukey Testi sonuçlarına göre, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyleri ile akademik unvanları arasındaki anlamlı farklılaşmanın, araştırma görevlileri ile yardımcı doçent olanlar arasında gerçekleştiği belirlenmiştir. Bu doğrultuda, araştırma görevlilerinin Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyleri, yardımcı doçent olanlarınkinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan Varyans Analizi ve Tukey Testi sonuçlarına göre, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyleri ile görev yaptıkları üniversite arasında anlamlı bir fark vardır (Tablo 26).

Tukey Testi sonuçları, alan uzmanlarının Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyleri ile görev yaptıkları üniversite arasındaki anlamlı farklılaşmanın, Atatürk Üniversitesinde görev yapanlar ile Marmara Üniversitesinde görev yapanlar arasında olduğunu belirlemiştir. Bu doğrultuda, Atatürk Üniversitesinde görev yapanların Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının içeriğine katılım düzeyleri, Marmara Üniversitesinde görev yapanlarınkinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

11. Nitel verilere ait sonuçlar

Nitel veriler incelendiğinde, Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının genel amaçları, kazanımları ve içeriğine ilişkin alan uzmanı görüşlerinin genel olarak olumlu yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında alan uzmanı görüşlerine göre programın genel amaçları, kazanımları ve ünite içeriklerine ilişkin bazı düşüncelerinin olumsuz yönde olduğu da tespit edilmiştir (Tablo 27- Tablo 35).

Sonuç olarak; nicel ve nitel veriler birlikte değerlendirildiğinde, 5. 6. 7. ve 8.sınıf Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının genel amaçları, kazanımları ve içeriğine ilişkin alan uzmanları genel olarak olumlu yönde görüş bildirmişlerdir. Fakat uzmanların bazı genel amaç, kazanım ve ünite başlıklarına katılmadıkları sonucuna da ulaşılmıştır. Bu bağlamda Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının belirlenen amaçlara ulaşabilmesi için programın elde edilen veriler doğrultusunda yeniden düzenlenerek mevcut eksikliklerin giderilmesi gerektiğini sonucuna varılabilir. Bu doğrultuda, Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programına ilişkin düzenlemelerin uzman görüşleri doğrultusunda yapılması oldukça önemlidir.

B. Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular ışığında Milli Eğitim Bakanlığına şu önerilerde bulunulabilir:

1. Hz. Muhammed'in hayatı olarak okutulan derse ilişkin alan uzmanı, öğretmen, öğrenci, veli ve yönetici görüşleri daha büyük örneklem grupları ile yapılan çalışmalarla incelenebilir. Böylece programın içeriği ve işleyişine ilişkin daha sağlıklı değerlendirmeler yapılabilir.

2. Hz. Muhammed'in hayatı olarak okutulan dersin ismi "Siyer" olarak değiştirilebilir.

3. Hz. Muhammed'in hayatı dersine yönelik öncelikle ilgili dersi verecek öğretmenlerin eğitilmesi ve yetiştirilmesi dersle ilgili verimliliği artırabilir.

Araştırmada elde edilen bulgular ışığında Program Geliştirme Komisyonuna şu önerilerde bulunulabilir:

1. Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programı, kuru bilgiden ziyade öğrencinin Hz. Muhammed'e gönülden bağlanacağı şekilde, farklı alan uzmanlarının bir araya gelmesiyle ve üzerinde zaman harcanarak yeniden düzenlenebilir.

2. Her sınıfın ilk ünitesinin aynı olmasının çok sık tekrara düşülmesine, ayrıca din kültürü dersiyle çok sık çakışmalar olmasına yani teorikle pratiğin uygun olmadığını belirttiler. Onlarca bu dersin adeta bir film bir dizi gibi bütüncül bir bakış açısıyla anlatılması daha faydalı olabilir.

3. Alan uzmanlarının çoğunluğuna göre, programın içeriği (ünite başlıkları) soldan sağa tutarlı, yukarıdan aşağıya ise tutarsızdır. Bu doğrultuda ünite başlıklarının sıralamaları değiştirilebilir.

4. Günlük hayatta Hz. Muhammed öğrenme alanına ilişkin üniteler (temizlik, beslenme, giyim-kuşam, eğlence ve spor) "Peygamberimizin bir günü" başlığında birleştirilip söz konusu ünitelerin aynı anda verilmesi daha faydalı olabilir.

5. Söz konusu programda Hz. Muhammed sanki dinin kurucusu gibi gösteriliyor oysaki O'nun bir elçi bir vekil olduğu öğrenciye aktarılmalı, öncelikle Allah inancı kazandırılıp sonrasında Peygamberin tanıtılması öğrenciye daha faydalı olabilir.

6. Hz. Muhammed ifadesi kaldırılıp onun yerine "Peygamberimiz, Efendimiz, Peygamber Efendimiz " vb. ifadeler kullanılabilir.

– KAYNAKÇA –

Altaş, N. (2004). *Gençlik döneminde din olgusu ve liselerde din öğretimi.* Ankara: Nobel Yay.

Altaş. N. (2008). İlköğretim öğrencilerinin din öğretimi sürecinde ilgi duydukları konular (Ankara ili örneğinde 6. 7. ve 8. sınıf öğrencileri üzerinde karşılaştırmalı bir analiz). *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 49(2), Ankara, 103-120.

Asri, S. (2011). *Ortaöğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretiminde öğretim programı- ders kitabı uyumu.* Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Atasönmez, S, S. (2008). *Program geliştirme süreci doğrultusunda yeni ilköğretim programlarının incelenmesi.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Bağcı, H. (2007). Hz. Peygamber'in Örnekliğinin Günümüzdeki Önemi. *İslami İlimler Dergisi,* Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı Sempozyumu, (2),75-91.

Bahçekapılı, M. (2013). *Yeni eğitim sisteminde seçmeli din dersleri imkânlar, Fırsatlar, aktörler, sorunlar ve çözüm önerileri.* İstanbul: İlke Yay.

Bayraklı, B. *(2008). Kur'an'da Hz. Peygamber*. İstanbul: Bayraktar Yayınları. s.56.

Bulut, A.(2006). *9. Sınıf matamatik dersi 2005 öğretim programının değerlendirme boyutuna dair öğretmen görüşleri.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. s.7.

Büyükkaragöz, Ş. (1997). *Program geliştirme: "Kaynak metinler"*. Konya: Öz Eğitim Yayınları. s.1-2.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri.* 2. Basım. Ankara: Pegem Akademi Yay.

Canikli, İ. (2011). İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programında Hz. Peygamber imajı. e- Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi-www.e-şarkiyat.com-ISSN: 1308-9633, sayı:V. s. (53-69).

Çelik, Z., Boz, N., Gümüş, S. ve Taştan, F. (2013). *4+4+4 eğitim reformunu izleme raporu (Eğitim-Bir-Sen).* www.egitimbirsen.org.tr web sitesinden 06.02.2015 tarihinde alınmıştır.

Çetin, A. (2007). *Örneklerle Peygamberimiz.*5. Basım. İstanbul: Ensar Neşriyat.

Çınar, F. (2005). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programının değerlendirilmesi üzerine bir araştırma (Isparta örneği).* Yayımlnmamış yüksek lisans tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Demirdağ, H. (2008). *Çocuklara yönelik dini kitaplarda oluşturulması amaçlanan peygamber tasavvuru*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Demirel, Ö. (2004). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme: Öğretme Sanatı.*7.Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. s. 12.

Demirel, Ö. (2014). *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulamaya.* Ankara: Pegem Akademi Yay.

Dirimeşe, E. (2005). *Lisede din kültürü ve ahlak bilgisi dersi müfredatının program geliştirme süreçleri bakımından incelenmesi.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Duban, N. ,Yelken, T. (2010). Öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimleri ve yansıtıcı öğretmen özellikleriyle ilgili düşünceleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 9(2),Adana, 343-360.

Özçelik, D. A. (1992-3). *Eğitim programları ve öğretim.* Ankara: ÖSYM Yayınları. s.4.

Ev, H. (2010). İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programı hakkında bir değerlendirme. *DEÜİFD,* 139-167. ktp.isam.org.tr web sitesinden 06.02.2015 tarihinde alınmıştır.

Gökçek, T., Babacan, F. Z., Kangal, E., Çakır, N., Kül, Y. (2013). 2003-2012 yılları arasında Türkiye'de karma araştırma yöntemiyle yapılan eğitim araştırmalarının analizi. *The Journal of Academic Social Science Studies,* 6(7), 435-456.

Gümüş, G. (2000). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi programındaki Hz. Muhammed`in hayatına özel öğretim yöntemleri açısından bir yaklaşım.*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Güngör, S. (2009). *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programının Program Geliştirme İlkeleri Açısından İncelenmesi.* . Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Güven, S. (2006). Program geliştirmeye giriş. Mehmet Gürol (Ed.). *Öğretimde planlama & öğretimde değerlendirme* (Dördüncü Baskı) içinde (s. 1-15). Ankara. Akış Yayıncılık.

İslamoğlu, M. (2012). *Üç Muhammed*. İstanbul: Düşün Yayıncılık. s. 173.

İstanbul Gönüllü Eğitimciler Derneği (İGEDER). (2014). *Seçmeli din eğitimi dersleri zirvesi sonuç bildirgesi.* igeder.org.tr web sitesinden 06.02.0215 tarihinde alınmıştır.

Karataş, S. (2010). İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim, 3(1),56-65.* www.keg.aku.edu.tr web sitesinden 06.02.2015 tarihinde alınmıştır.

Kaymakcan, R., Aşlamacı, İ., Yılmaz, M., Telli, A. (2013). *Seçmeli din eğitimi dersleri inceleme ve değerlendirme raporu.* İstanbul: Dem Yay.

Kocaoğlu, H. (2014). Kur'an kursları *öğretim programının eğitimde program gelişme ilkelerine uygunluğunun değerlendirilmesi.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi . Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Korkmaz, M. (2003). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Programının Eğitimde Program Geliştirme Açısından İncelenmesi.*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Meydan, M. (2013). Din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinin öğrenci Görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* (40), 220-250.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2012). *Ortaokul-İmam hatip ortaokulu Hz. Muhammed'in hayatı dersi (5-8. sınıflar) öğretim programı.* Ankara: MEB Yayınları.

Önder, M. (2008). *Yaz Kur'an Kursları öğretim programı amaçlarının gerçekleşme Düzeyi (Sivas il merkezinde bir alan araştırması).* Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Siyer Vakfı ve Uluslararası Siyer Araştırmaları Enstitüsü. (2015). *Siyer öğretimi ortaokul ve orta öğretim düzeyi.* İstanbul: Siyer Yayınları. s. (209-210).

Sünbül, A.M. (2010). *Öğretim İlke ve Yöntemleri.*4. Baskı. Konya: Eğitim Kitabevi. s.42-43.

Taşçıoğlu, E. (2005). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi programının değerlendirilmesi.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Taşdemir, M. (2000). *Eğitimde planlama ve değerlendirme(program, öğretim, yönetim ve değerlendirme).* Ankara: Ocak Yay.

Taşdemir, M. (2008). *Öğretim İlke ve Yöntemleri: Öğretimin Planlanması. Ed. Bilal Duman.*2. Baskı. Ankara: Maya Akademi Yayıncılık. s.204.

Türkiye'de Din Eğitimi Çalıştayı Komisyon Raporları. (2015). Ankara. s. (81-84)

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA). (2005). (Cilt. 30, s. 408-441) İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA). (2005). (Cilt. 22, s.110) İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.

Türkiye İmam Hatipliler Vakfı (TİMAV). (2012). *Türkiye'de din öğretimi forumu sonuç raporu.* www.timav.org.tr web sitesinden 05.06.2015 tarihinde alınmıştır.

Ünal, O. (2011). *Kpss eğitim bilimleri program geliştirme pratik eğitim serisi.* Ankara: Açı Akademi Yayınları.

Varış, F. (1988). *Eğitimde Program Geliştirme "Teori ve Teknikler"*4.Basım. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. s. 18.

Yanmaz, A. N. (2013). *İmam hatip öğrencilerinin peygamber tasavvuru.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yıldırım, F. (2013). *İlköğretim okullarında örtük program ve ilköğretim öğrencilerinin Örtük programdan kaynaklanan stress algıları.* Yayımlanmamış doktora Tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. s. 4.

Zengin, F. (2008). *Yenilenen ilköğretim IV. sınıf müfredatındaki (2007) "peygamberlere ve ilahi kitaplara inanç, namaz ibadeti, son peygamber Hz. Muhammed" ünitelerinin işlenişine yönelik bir deneme.* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Zengin, M. (2010). Yeni ilköğretim dkab öğretim programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12 (22), 121-160.

— EKLER —

EK 1. Kişisel Bilgi Anketi

Hz.Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının Amaçlarının ve İçeriğinin Alan Uzmanı Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesine Yönelik Anket Formu

Sayın Öğretim Üyeleri,

Bu anket, Alan uzmanlarının, Hz.Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının amaçlarına ve içeriğine yönelik katılım düzeylerini belirlemeye yönelik bir yüksek lisans tez çalışması için bilgi toplama aracı olarak hazırlanmıştır. Anket sorularına vereceğiniz cevaplar tamamem bilimsel bir amaç için kullanılacaktır. Soruları cevaplandırma hususunda göstereceğiniz gayret ve samimiyet araştırma sonuçlarının sağlıklı olması için son derece önemlidir. Lütfen boş soru bırakmayınız. Görüşlerinizi en iyi yansıtan ifadeyi işaretleyiniz.

Katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür eder, saygılarımızı sunarız.

Prof. Dr. Nurullah ALTAŞ

Arş. Gör. Şengül AKGÜL

Bu bölümde, araştırmaya katılan öğretim elemanlarıyla ilgili bazı değişkenlere yer verilmiştir. Aşağıda verilen soruları inceleyerek, lütfen durumunuza uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

1. Uzmanlık alanınız hangisidir?

a)Hadis **b)**İslam Tarihi **c)**Diğer

2. Mesleki kıdeminiz, lütfen yazınız? …

3. Akademik unvanınız nedir?

a) Araştırma Gör**.** **b)** Öğretim Gör**.** **c)** Yardımcı Doçent **d)** Doçent **e)** Profesör

4. Görev yaptığınız üniversite hangisidir?

a)Atatürk Üni. **b)**Ankara Üni**.** **c)**İstanbul Üni. **d)**Marmara Üni.

EK: 2 Genel Amaçlara Katılım Düzeyi

Açıklama: Sayın öğretim elemanları, sizden, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programında yer alan genel amaçlara katılıp katılmadığınızı belirtmeniz istenmektedir. Lütfen aşağıda belirtilen genel amaçlara katılma derecenizi **"Kesinlikle Katılmıyorum, Katılmıyorum, Kısmen Katılmıyorum, Katılıyorum** veya **Kesinlikle Katılıyorum"** seçeneklerinden en uygun olanının altına **(X)** işareti koyarak belirtiniz. Eğer katılmıyorum seçeneğini işaretlerseniz bu amaca alternatif amaç olabileceğini düşündüğünüz teklif ve önerinizi belirtiniz.

Genel Amaçlar	**Kesinlikle katılmıyorum**	**Katılmıyorum**	**Kısmen katılmıyorum**	**Katılıyorum**	**Kesinlikle katılıyorum**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
Hz. Muhammed'in Hayatı dersi programıyla öğrencilerin;	1	2	3	4	5	
1.Hz. Muhammed'in Hayatını ana temalarıyla tanımaları amaçlanmaktadır.						
2.İslam dininin doğru anlaşılmasında Hz. Muhammed'e olan ihtiyacı fark etmeleri amaçlanmaktadır.						
3.Hz. Muhammed'in İslam'ı yaşamada örnek olduğunu kavramaları amaçlanmaktadır.						
4.Hz. Muhammed'in hayatını bütüncül bir yaklaşımla öğrenmeleri amaçlanmaktadır.						

EK 3. Kazanımlara Katılım Düzeyi

Açıklama: Sayın öğretim elemanları, sizden, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programında yer alan kazanımlara katılıp katılmadığınızı belirtmeniz istenmektedir. Lütfen aşağıda belirtilen kazanımlara katılma derecenizi **"Kesinlikle Katılmıyorum, Katılmıyorum, Kısmen Katılmıyorum, Katılıyorum** veya **Kesinlikle Katılıyorum"** seçeneklerinden en uygun olanının altına **(X)** işareti koyarak belirtiniz. Eğer katılmıyorum seçeneğini işaretlerseniz bu kazanıma alternatif kazanım olabileceğini düşündüğünüz teklif ve önerinizi belirtiniz.

5.SINIF	Ünite 1	**Kazanımlar**	**Kesinlikle katılmıyorum**	**Katılmıyorum**	**Kısmen katılmıyorum**	**Katılıyorum**	**Kesinlikle katılıyorum**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
	Hz. Muhammed'in hayat Hikâyesini hatırlayalım	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1. Doğduğu çevreyi tanır						
		2.Doğumu, çocukluğu ve gençliği hakkında bilgi sahibi olur						
		3.Peygamber oluşu ve Mekke dönemini genel hatlarıyla hatırlar						
		4.Medine dönemi ve vefatını genel hatlarıyla hatırlar						
5.SINIF	**Ünite 2**	**Kazanımlar**	**Kesinlikle katılmıyorum**	**Katılmıyorum**	**Kısmen katılmıyorum**	**Katılıyorum**	**Kesinlikle katılıyorum**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
	Temizlik	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1.Ağız ve diş sağlığına verdiği önemi kavrar						
		2.Ağız ve diş temizliğiyle ilgili uygulamaları kavrar						
		3.Beden temizliğine verdiği önemi kavrar						
		4.Kılık kıyafet temizliğine, düzenine ve uyumuna gösterdiği özeni kav-						

		rar						
		5.Çevre bilincini kazandırma konusundaki çabalarını kavrar						
		6.Çevre temizliği ile ilgili emir ve tavsiyelerini açıklar						
		7.Temizliği, inancın bir değeri olarak gördüğünü kavrar						
		8.Temizliği,ibadetlerin şartları arasında saydığını kavrar						

5.SINIF	**Ünite 3**	**Kazanımlar**	**Kesinlikle**	**Katılmıyo-**	**Kısmen katılmıyo-**	**Katılıyo-**	**Kesinlikle katılıyorum**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
	Hz. Muhammed'in Ahlakı	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1. Ahlak anlayışını kavrar						
		2.Ahlakla ilgili sözlerinden örnekler verir						
		3.Peygamber olmadan önce hayatında da güzel ahlak ilkelerine göre yaşadığını fark eder						
		4.Kişilik özelliklerini kavrar						
		5.Niyet ve davranış bütünlüğüne verdiği önemi fark eder						

5.SINIF	**Ünite 4**	**Kazanımlar**	**Kesinlikle**	**Katılmıyo-**	**Kısmen katılmıyorum**	**Katılıyorum**	**Kesinlikle katılıyorum**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
	Hz. Muhammed ve Çocuk	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1.Örnek yaşantısından yola çıkarak çocuklara davranışı konusunda çıkarımlarda bulunur.						
		2.Çocuk sevgisini örneklerle açıklar						
		3.Çocuklara verdiği değeri anlatan örnekler verir						
		4.Çocuklar arasında ayırım yapmadığını kavrar						
		5.Ailelerin çocukları arasında						

		cinsiyet vb. ayırım yapmamaları gerektiğine ilişkin tavsiyelerini fark eder						
		6.Kimsesiz çocukların korunması konusundaki hassasiyetini ve bu doğrultudaki davranışlarını kavrar						
5.SINIF	**Ünite 5**	**Kazanımlar**	**Kesinlikle**	**Katılmıyo-**	**Kısmen ka- tılmıyorum**	**Katılıyorum**	**Kesinlikle ka lıyorum**	**Katılmıyorsanız teklif ve önerileriniz**
	Çocuğun Görevleri	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1.Çocukluğunda görev ve sorumluluklarını yerine getirme konusunda gösterdiği özeni örneklerle açıklar						
		2.Anne- babaya sevgi ve saygı konusundaki sözlerini açıklar						
		3.Söz ve davranışlardan hareketle anne- babaya karşı güzel davranışlarda bulunmaya istekli olur						
		4. Anne- babaya iyilik yapmaya verdiği önemi, emir ve tavsiyelerinden örneklerle açıklar						
		5.Örnekliğinden hareketle anne-babasına karşı iyi davranışlar gösterir						

5.SINIF	**Ünite 6**	**Kazanımlar**	**Kesinlikle**	**Katılıyorum**	**Kısmen ka-**	**Katılıyorum**	**Kesinlikle katılıyorum**	**Katılmıyorsanız teklif ve önerileriniz**
	Herkesin dostu ve kardeşi Hz.Muhammed	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1.Bütün insanlığın kardeşliği için çalıştığını kavrar						
		2.İnsanlar arasında ayrım yapmadığını fark eder						
		3.Vefa duygusuna verdiği önemi fark eder						
		4.Arkadaş ve dost seçerken nelere dikkat ettiğini açıklar						

		5.Dostluk kurmada ortaya koyduğu ölçüleri kavrar						
		6.Arkadaş ve dostlarına karşı gösterdiği fedakarlıkları fark eder						
		7.Engellilere karşı ayrımcılık yapmadığını kavrar						
6.SINIF	**Ünite 1**	**Kazanımlar**	**Kesinlikle**	**Katılmıyo-**	**Kısmen**	**Katılıyo-**	**Kesinlikle katılıyo-**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
	Hz. Muhammed'in hayat Hikâyesini hatırlayalım	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1. Doğduğu çevreyi tanır						
		2.Doğumu, çocukluğu ve gençliği hakkında bilgi sahibi olur						
		3.Peygamber oluşu ve Mekke dönemini genel hatlarıyla hatırlar						
		4.Medine dönemi ve vefatını genel hatlarıyla hatırlar						
6.SINIF	**Ünite 2**	**Kazanımlar**	**Kesinlikle**	**Katılmıyo-**	**Kısmen**	**Katılıyo-**	**Kesinlikle katılıyo-**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
	Beslenme	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1.Yemek öncesi ve sonrasında el ve ağız temizliğine gösterdiği özeni fark eder						
		2.Nimetlere şükreden bir kul olduğunu kavrar						
		3.Besmele çekmeyi ve hamd etmeyi şükrün ifadesi olarak yaptığını kavrar						
		4.Beslenmede ölçülü davrandığını kavrar						
		5.Yiyecekleri ve içecekleri israf etmediğini anlar						
		6.Ölçülü beslenme ile sağlık arasında kurduğu ilişkiyi kavrar						
		7.Beslenme konusunda hijyene verdiği önemi kavrar						
		8.Yeme içme adabı hakkındaki söz ve davranışlarını bilir						
		9.İkramda bulunmaya teşvik ettiğini fark eder						

6.SINIF	Ünite 3	Kazanımlar	Kesinlikle	Katılmıyo-	Kısmen	Katılıyo-	Kesinlikle katılıyo-	Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz
	Hz.Muhammed'in İnancı	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1.Allah'a karşı duyduğu sevgiyi fark eder						
		2.Her şart ve durumda Allah'a olan bağlılığını kavrar						
		3.Sorunlar karşısında Allah'a dayanıp güvenen bir kişi olduğunu fark eder						
		4.Sıkıntılarla karşılaştığında sabır gösterdiğini fark eder						
		5.Bütün iş ve düşüncesinde sürekli olarak Allah'ı andığını kavrar						

6.SINIF	Ünite 4	Kazanımlar	Kesinlikle	Katılmıyo-	Kısmen	Katılıyo-	Kesinlikle katılıyo-	Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz
	Hz. Muhammed ve Çevre	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1.Evrendeki denge ve güzelliği anlatan sözlerinden örnekler verir						
		2.Çevredeki canlı cansız varlıklara bakışını kavrar						
		3.Çevrenin korunması ile ilgili tutumuna örnek verir						
		4.Doğada yer alan canlı varlıkları sevme ve koruma konusundaki çabalarından örnekler verir						
		5.Ekolojik dengeyi koruma konusundaki çabalarından örnekler verir						

6.SINIF	Ünite 5	Kazanımlar	Kesinlikle	Katılmıyo-	Kısmen	Katılıyo-	Kesinlikle katılıyo-	Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz
	Ailede Sevgi ve Saygı	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1.Bir baba olarak çocuklarına karşı tutumunu örneklerle açıklar						
		2.Çocukların anne- babalarına karşı sorumluluklarını örneklerle açıklar						
		3.Kardeşlerle ilişkileri ve ailede						

		kardeşler arasında olması gereken iletişimi anlatan sözleri açıklar						
		4.Ailede sevgi ve saygıya verdiği önemi fark eder						
		5.Küçüklere sevgiyi, büyüklere saygıyı anlatan sözlerinden örnekler verir						
6.SINIF	**Ünite 6**	**Kazanımlar**	**Kesinlikle**	**Katılmıyo-**	**Kısmen**	**Katılıyo-**	**Kesinlikle katılıyo-**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
	İletişim Dili	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1.Konuşmadaki adabını fark eder						
		2.İnsanlarla konuşurken, samimi, nazik, sempatik, seviyeli ve zaman zaman espirili davrandığını öğrenir						
		3.İnsanların ferdi farklılıklarını ve seviyelerini dikkate alarak konuştuğunu kavrar						
		4.Hitabet gücünü/ yeteneğini fark eder						
		5.Kişilik ilişkilerinde empatik tutuma sahip olduğunu fark eder						
7.SINIF	**Ünite 1**	**Kazanımlar**	**Kesinlikle**	**Katılmıyo-**	**Kısmen**	**Katılıyo-**	**Kesinlikle katılıyo-**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
	Hz. Muhammed'in hayat Hikâyesini hatırlayalım	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1. Doğduğu çevreyi tanır						
		2.Doğumu, çocukluğu ve gençliği hakkında bilgi sahibi olur						
		3.Peygamber oluşu ve Mekke dönemini genel hatlarıyla hatırlar						
		4.Medine dönemi ve vefatını genel hatlarıyla hatırlar						

7.SINIF	**Ünite 2**	**Kazanımlar**	**Kesinlikle**	**Katılmıyo-**	**Kısmen**	**Katılıyo-**	**Kesinlikle katılıyo-**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
	Gi-yim	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						

		1.Temiz kıyafetler giydiğini öğrenir						
		2.Temiz ve güzel giyinmeye teşvik ettiğini öğrenir						
		3.Kıyafet seçiminde ihtiyaçlarına uygun tercihler yaptığını kavrar						
		4.Gösterişli ve gereğinden fazla kıyafet kullanmadığını kavrar						
		5.Kişisel bakıma dikkat ettiğini kavrar						
		6.Düzenli ve uyumlu giyindiğini fark eder						
7.SINIF	**Ünite 3**	**Kazanımlar**	**Kesinlikle**	**Katılmıyo-**	**Kısmen**	**Katılıyo-**	**Kesinlikle katılıyo-**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
	Hz.Muhammed'in İbadetleri	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1.Öncelikle bir kul olarak davrandığını kavrar						
		2.İbadet anlayışının özelliklerini kavrar						
		3.Farz ibadetlerini ve bunlara verdiği önemi kavrar						
		4.Yaptığı nafile ibadetleri ve onlara verdiği önemi kavrar						
		5.İbadetlere devam konusundaki hassasiyetini kavrar						
7.SINIF	**Ünite 4**	**Kazanımlar**	**Kesinlikle**	**Katılmıyo-**	**Kısmen**	**Katılıyo-**	**Kesinlikle katılıyo-**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
	Komşuluk	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1.Komşuluğa verdiği önemi kavrar						
		2.Komşularıyla kurduğu güzel iletişime örnekler verir						
		3.Komşularının sevinç ve üzüntülerini paylaştığını, her an onların yanında olduğunu kavrar						
		4.Komşularının haklarını gözetmedeki özenini örneklerle açıklar						
		5.Komşu haklarını gözetmede yakından uzağa doğru bir sıralama yaptığını fark eder						
		6.Komşulukta inanç ayırımı yap-						

		madığını kavrar						
		7.Komşularıyla arasındaki bağı geliştirmede hediyeleşmeye verdiği önemi fark eder						
7.SINIF	**Ünite 5**	**Kazanımlar**	**Kesinlikle**	**Katılmıyo-**	**Kısmen**	**Katılıyo-**	**Kesinlikle katılıyo-**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
	Akrabalarla İletişim	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1. Akrabalığa ve akrabaya verdiği önemi kavrar						
		2.Sevinçlerini paylaşan, üzüntülerinde yalnız bırakmayan örnek bir akraba olduğunu kavrar						
		3.Akrabayı koruyup gözetmenin bir görev olduğunu anlatan söz ve davranışlardan örnekler verir						
		4.Söz ve davranışlardan örneklerle akrabalar arasındaki yardımlaşmaya verdiği önemi kavrar						

7.SINIF	**Ünite 6**	**Kazanımlar**	**Kesinlikle**	**Katılmıyo-**	**Kısmen**	**Katılıyo-**	**Kesinlikle katılıyo-**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
	Sosyal İletişim	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1.İnsanların özel hayatları ve sırları konusundaki hassasiyetini fark eder						
		2.Davranışlarında tutarlı olduğunu fark eder						
		3.Başkalarının haklarına saygı konusundaki hassasiyetini ve bu konuda ortaya koyduğu çabaları fark eder						
		4.Karşılıksız iyilik yapan ve karşılıksız iyilik yapmayı yaygınlaştırmya çalışan bir insan olduğunu fark eder						
		5.Mütevazı olmaya verdiği büyük değeri söz ve davranışlarından örneklerle açıklar						
8.SINIF	**Ünite 1**	**Kazanımlar**	**Kesinlikle**	**Katılmıyo-**	**Kısmen**	**Katılıyo-**	**Kesinlikle katılıyo-**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**

	Hz.Muha mmed'in	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1. Doğduğu çevreyi tanır						
		2.Doğumu, çocukluğu ve gençliği hakkında bilgi sahibi olur						
		3.Peygamber oluşu ve Mekke dönemini genel hatlarıyla hatırlar						
		4.Medine dönemi ve vefatını genel hatlarıyla hatırlar						
8.SINIF	**Ünite 2**	**Kazanımlar**	**Kesinlikle**	**Katılmıyo-**	**Kısmen**	**Katılıyo-**	**Kesinlikle katılıyo-**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
	Eğlence ve Spor	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1.Spora teşvik ettiğini ve çeşitli spor dallarında yarışmalar yaptırdığını bilir						
		2.Hayatında oyun ve sporun yer aldığını kavrar						
		3.Gündelik yaşamında zaman zaman şakalar yaptığını öğrenir						
		4.Şaka yaparken dikkat ettiği hususları kavrar						
		5.Müzikle ilgili belirlediği ölçüleri kavrar						
		6.Eğlence anlayışını ve bu konuda ortaya koyduğu ölçüleri kavrar						
8.SINIF	**Ünite 3**	**Kazanımlar**	**Kesinlikle**	**Katılmıyo-**	**Kısmen**	**Katılıyo-**	**Kesinlikle katılıyo-**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
	Hz.Muhammed'in Duaları	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1. Duaya verdiği önemi kavrar						
		2.Allah'ın duaları kabul edeceğine dair vurgusunu algılar						
		3.Dua adabını fark eder						
		4.Günlük dualarını ve özel zamanlarda yaptığı duaları açıklar						
8.SINIF	**Ünite 4**	**Kazanımlar**	**Kesinlikle**	**Katılmıyo-**	**Kısmen**	**Katılıyo-**	**Kesinlikle katılıyo-**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
	İnsan	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						

		1.Bütün insanlara insan oldukları için değer verdiğini kavrar						
		2.İnsanlar arasında ayrım yapmadığını kavrar						
		3.Adalete verdiği önemi fark eder						
		4.Adil yargı konusunda gösterdiği özeni örneklerle açıklar						
		5.Her türlü haksızlıktan kaçındığını kavrar						
8.SINIF	**Ünite 5**	**Kazanımlar**	**Kesinlikle**	**Katılmıyo-**	**Kısmen**	**Katılıyo-**	**Kesinlikle katılıyo-**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
	Anne ve Babanın Görevleri	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1.İyi bir evlat yetiştirmeye verdiği önemi ve bu konudaki tavsiyelerini kavrar						
		2.Anne babaya verdiği önemi kavrar						
		3.Çocuklara duyduğu sevgiyi fark eder						
		4.Anne babanın çocuklarına örnek olması gerektiğini anlatan sözlerini ifade eder						
8.SINIF	**Ünite 6**	**Kazanımlar**	**Kesinlikle**	**Katılmıyo-**	**Kısmen**	**Katılıyo-**	**Kesinlikle katılıyo-**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
	İnsani İlişkileri Güçlendirme	Bu ünitenin sonunda öğrenciler Hz. Muhammed'in:						
		1.İşbirliği ve dayanışmaya verdiği önemi kavrar						
		2.İnsani ilişkilerini güvene dayalı olarak yürüttüğünü fark eder						
		3.İnsani ilişkilerde doğru ve dürüst olmaya verdiği önemi kavrar						
		4.İnsani ilişkilerin güçlendirilmesinde sevgi ve saygıya verdiği önemi fark eder						

EK 4. İçeriğe (Ünite Başlıklarına) Katılım Düzeyi

Açıklama: Sayın öğretim elemanları, sizden, Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programında yer alan içeriğe (ünite başlıklarına) katılıp katılmadığınızı belirtmeniz istenmektedir. Lütfen aşağıda belirtilen içeriğe (ünite başlıklarına) katılma derecenizi **"Kesinlikle Katılmıyorum, Katılmıyorum, Kısmen Katılmıyorum, Katılıyorum** veya **Kesinlikle Katılıyorum"** seçeneklerinden en uygun olanının altına **(X)** işareti koyarak belirtiniz. Eğer katılmıyorum seçeneğini işaretlerseniz bu içeriğe alternatif içerik olabileceğini düşündüğünüz teklif ve önerinizi belirtiniz.

	Öğrenme Alanları	**Ünite Başlıkları**	**Kesinlikle**	**Katılmıyo-**	**Kısmen Ka-**	**Katılıyo-**	**Kesinlikle**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
		5.Sınıf						
1.Ünite	Hz.Muhammed'in Hayat Hikâyesi	Hz.Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım						
2.Ünite	Günlük Hayatta Hz.Muhammed	Temizlik						
3.Ünite	En Güzel Örnek	Hz.Muhammed'in Ahlakı						
4.Ünite	Sosyal Hayatta Hz.Muhammed	Hz. Muhammed ve Çocuk						
5.Ünite	Hz. Muhammed ve Aile	Çocuğun Görevleri						
6.Ünite	Hz. Muhammed ve Toplumsal İletişim	Herkesin Dostu ve Kardeşi Hz.Muhammed						
		6.Sınıf						
1.Ünite	Hz.Muhammed'in Hayat Hikâyesi	Hz.Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım						
2.Ünite	Günlük Hayatta Hz.Muhammed	Beslenme						
3.Ünite	En Güzel Örnek	Hz.Muhammed'in İnancı						
4.Ünite	Sosyal Hayatta Hz.Muhammed	Hz. Muhammed ve Çevre						
5.Ünite	Hz. Muhammed ve Aile	Ailede Sevgi ve Saygı						

6.Ünite	Hz. Muhammed ve Toplumsal İletişim	İletişim Dili						
			7.Sınıf					
1.Ünite	Hz.Muhammed'in Hayat Hikâyesi	Hz.Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım						
2.Ünite	Günlük Hayatta Hz.Muhammed	Giyim Kuşam						
3.Ünite	En Güzel Örnek	Hz.Muhammed'in İbadetleri						
4.Ünite	Sosyal Hayatta Hz.Muhammed	Komşuluk						
5.Ünite	Hz. Muhammed ve Aile	Akrabalarla İletişim						
6.Ünite	Hz. Muhammed ve Toplumsal İletişim	Sosyal İletişim						

	Öğrenme Alanları	**Ünite Başlıkları**	**Kesinlikle katılmıyo-**	**Katılmıyo-**	**Kısmen Ka-**	**Katılıyo-**	**Kesinlikle**	**Katılmıyorsanız teklif ve öneriniz**
			8.Sınıf					
1.Ünite	Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesi	Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım						
2.Ünite	Günlük Hayatta Hz. Muhammed	Eğlence ve Spor						
3.Ünite	En Güzel Örnek	Hz.Muhammed' in Duaları						
4.Ünite	Sosyal Hayatta Hz.Muhammed	İnsan Hakları ve Adalet						
5.Ünite	Hz. Muhammed ve Aile	Anne Babanın Görevleri						
6.Ünite	Hz. Muhammed ve Toplumsal İletişim	İnsani İlişkileri Güçlendirme						